

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

БИЛТЕН

Интернет адреса на Министерството за финансии на Република Македонија
<http://www.finance.gov.mk/>

Интернет адреса на Управата за јавни приходи
<http://www.ujp.gov.mk/>

Интернет адреса на Царинската управа на Република Македонија
<http://www.customs.gov.mk/>

Интернет адреса на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност
<http://www.mse.org.mk/>

Интернет адреса на Комисијата за хартии од вредност
<http://www.sec.gov.mk/>

Интернет адреса на Државниот завод за статистика
<http://www.stat.gov.mk/>

Скопје, август/септември 2005

СОДРЖИНА

ТАБЕЛИ И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: Република Македонија – Основни макроекономски индикатори	5
Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во одделни транзициони економии	5
Табела 3: Бруто домашен производ (реални стапки на раст)	6
Табела 4: БДП според произведен метод	7
Табела 5: БДП според расходиен метод	7
Табела 6: Основни краткорочни економски трендови	8
Бруто домашен производ	10
Цени	10
Надворешно-трговска размена	12
Краткорочни економски движења – Септември 2005 година	14
Надворешен долг на Република Македонија	25
Вкупен долг на јавниот сектор – состојба 31.09.2005 година	29
Табела 7: Приходи и расходи на Централниот буџет на Република Македонија	36
Табела 8: Буџет – Централна државна власт	38
Табела 9: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на Република Македонија	39
Табела 10: Консолидиран буџет на Централната власт и Вон-буџетските фондови	40
Табела 11: Платен биланс на Република Македонија (годишни податоци)	42
Табела 12: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	43
Табела 13: Фонд за здравствено осигурување	44
Табела 14: Завод за вработување	45
Табела 15: Фонд за магистрални и регионални патишта	46
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност – Септември 2005 година	47
Табела 16: Македонска берза – извештај за тргување од 1.09.2005 до 30.09.2005 година	49
Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност	53
Депозити на физичките лица кај банките и штедилниците	54
Каматни стапки на банките и штедилниците во Република Македонија	55
Кредитни линии за мали и средни претпријатија	57

СТАТИИ

Кратки вести	63
World Economic Outlook - Пазарите во развој во Европа:	
Дали брзиот кредитен пораст е причина за загриженост?	68
Анета Данева Мострова – Системот на Јавни набавки	72
Драги Шуплиновски – Некои аспекти на законот за експропријација со посебен осврт на дополнувањето на Законот од 2005 година	76
Маја Богдановска – Единици на локалната самоуправа во трезорот и нивното функционирање	84
м-р Трајан Николовски – Законот за даночна постапка – уште еден чекор во приближувањето до ЕУ	90

ПОЧИТУВАНИ,

Во последно време, во Министерството за финансии посветуваме огромно внимание на управувањето со јавниот долг на Македонија и сите поединости кои произлегуваат од тоа. Се трудиме оваа функција на државата која на новиот, современ начин формално ја промовираме во почетокот на 2005 година, уште повеќе да ја осовременуваме и да ја остваруваме во согласност со современите трендови во светот и особено во Европа. Како што е познато, во последниве пет години Република Македонија направи исклучителни напори во намалувањето на вкупниот јавен долг, при што истиот и успеавме да го намалиме од 53% од БДП во 2000 година (34% надворешен долг и 19% внатрешен јавен долг) на 41% од БДП во 2005 година (27% надворешен и 14% внатрешен јавен долг).

Нашите проекции се движат во насока дека Република Македонија ќе го намали вкупниот јавен долг во идниот среднорочен период на ниво од околу 35% од БДП, при што преку начинот на управување со тој долг ќе обезбеди значителни структурни промени во истиот. Затоа е изработена и Стратегија за управување со надворешниот долг до крајот на 2008 година, која веќе е достапна и која очекуваме набрзо да биде усвоена од страна на Собранието на Република Македонија.

Еден од многуте аспекти на управувањето со долгот е и неодамнешното издавање на првата македонска Еврообврзница, која во целост ќе биде искористена за отплата на постојниот долг кон Лондонскиот клуб на доверители. Емитираната об-

врзница е во висина од 150 милиони евра со рок на доспевање од 10 години, односно декември 2015 година и истата ќе котира на Лондонската берза. Купонската камата на обврзницата изнесува 4,625%. Со самото нејзино емитирање обврзницата веќе беше формално оценета од страна на Standards and Poor's и од страна на Fitch со „ББ+“ (стабилни изгледи) и „ББ“ (позитивни изгледи) респективно. Обврзницата беше откупена од страна на 56 глобални инвеститори од кои 32% од Велика Британија, 31% од Германија, 23% од други европски држави (Холандија, Австрија, Франција, Швајцарија, Грција, Италија и тн.) 12% од САД и 2% од Азија. Најмногу обврзници запишаа друштва и фондови за управување со средства и банки.

Цената на обврзницата во моментот на издавањето се утврди во висина од 117 бп (базични поени) + своп што Македонија ја лоцира на нивото помеѓу тоа на Бугарија, Романија и Хрватска (27–48 бп + своп) од една страна и Украина и Турција (151–169 бп + своп) од друга страна.

Самото издавање на оваа Еврообврзница се случи во исклучително важен момент кога на меѓународниот пазар каматните стапки се на историско најниско ниво и кога односот на доларот кон еврото е на прилично ниско ниво. Доколку имаме предвид дека средствата ќе се користат за отплата на долгот кон Лондонскиот клуб на доверители кој е деноминиран во долари и со варијабилна каматна стапка од либор + 13/16, тогаш станува сосема јасно какви заштеди можат да се создадат за Македонија

доколку американскиот долар зајакне во однос на еврото, или доколку каматните стапки на глобалниот пазар се зголемат. Анализите на меѓународните експерти велат дека е мошне веројатно на среден и долг рок, да се случат и двете. Ова значи дека Македонија на овој начин се заштити од каматниот ризик и од ризикот на курсот на доларот кон еврото, а едновременно ја продолжи рочноста на своето должничко портфолио. Ефектите на годишните заштеди на буџетот по основ на неплаќање на главницата по основ на долгот кон Лондонскиот клуб од 2006 до 2012 година се помеѓу 9,85 и 32 милиони евра, зависно од годината. Други придобивки

од оваа активност, покрај несомнените буџетски заштеди на долг рок се и диверзификацијата на базата на инвеститорите кај македонскиот долг и креирањето на реперна стапка за задолжување на финансиските институции од Македонија на меѓународниот пазар.

Ваквите операции на управувањето со јавниот долг, покрај тоа што се пионерски за нашата земја, отвараат перспектива и можност за натамошно проучување на други опции за слично реструктурирање на нашиот јавен долг.

Со почит,
м-р **Никола Поповски**
Министер за финансии

ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ
 годишни податоци за Република Македонија

		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003*	2004*
Реален БДП	%	-1.8	-1.1	1.2	1.4	3.4	4.3	4.5	-4.5	0.9	2.8	2.9
БДП	USD мил.	3,386	3,351	3,390	3,458	3,581	3,674	3,588	3,437	3,769	4,631	5,216
Инфлација (просек)	%	128	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5	1.8	1.2	-0.4
Инфлација (крај на период)	%	55.4	8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1	2.6	-1.9
БДП дефлатор	%	151.9	17.1	2.9	3.4	1.4	2.7	8.2	3.6	3.4	0.5	3.0
Буџетско салдо												
(централен буџет и фондови)	% БДП	-2.9	-1.2	-0.5	-0.4	-1.7	0.0	1.8	-7.2	-5.7	-1.1	0.0
Девизен курс, просек	ДЕН/1USD	43.2	38.0	40.0	49.8	54.5	56.9	65.9	68.1	64.7	54.3	49.4
Девизен курс, просек	ДЕН/1USD	-	-	50.1	56.2	61.1	60.6	60.7	60.9	61.0	61.3	61.3
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1USD	40.6	38.0	41.4	55.4	51.8	60.3	65.3	69.2	58.6	49.9	45.9
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1EUR	-	-	51.3	61.2	60.9	60.6	60.8	61.0	61.1	61.3	61.4
Извоз (Ф.О.Б.)	USD мил.	1,086	1,204	1,147	1,237	1,291	1,190	1,321	1,153	1,112	1,359	1,672
Увоз (Ф.О.Б.)	USD мил.	1,271	1,427	1,462	1,623	1,807	1,686	2,011	1,677	1,916	2,211	2,792
Трговски биланс	USD мил.	-185	-223	-315	-386	-516	-496	-690	-524	-804	-852	-1,120
Биланс на тековна сметка	USD мил.	-263	-299	-340	-286	-269	-32	-75	-235	-358	-152	-415
како % од БДП	%	-7.8	-8.9	-10.0	-8.3	-7.5	-0.9	-2.1	-6.8	-9.5	-3.3	-7.7
Девизни резерви	USD млд.	0.16	0.28	0.28	0.26	0.33	0.45	0.71	0.78	0.73	0.90	0.99
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	1.6	2.3	2.2	1.9	2.2	3.2	3.7	4.7	4.0	3.9	3.3
Надворешен долг ¹⁾	USD млд.	1,260	1,440	1,118	1,139	1,437	1,490	1,489	1,506	1,635	1,813	2,029
како % од БДП	%	35.8	42.4	33.1	33.5	41.4	41.5	39.9	41.0	43.1	44.9	44.1
Странски директни инвестиции	USD мил.	24.0	9.5	11.2	30.0	127.7	32.4	175.1	440.7	77.7	94.3	150.1
како % од БДП	%	0.7	0.3	0.3	0.9	3.6	0.9	4.9	12.8	2.1	2.0	2.8

1) Почнувајќи од 1998 година, согласно со новата методологија препорачана од Светската банка, вкупниот надворешен долг ги опфаќа краткорочните, среднорочните и долгорочните кредити.

* Проценка или претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија

ОДБРАНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ ВО ОДДЕЛНИ ТРАНЗИЦИОНИ ЕКОНОМИИ

	Реален БДП				Потрошувачки цени ¹				Тековна сметка (салдо) ²⁾			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
Пазари во развој - Вкупно	4.6	6.6	4.3	4.6	9.5	6.7	4.9	4.4	-4.3	-4.9	-4.8	-4.9
Бугарија	4.3	5.6	5.5	5.5	2.3	6.1	4.4	3.5	-9.2	-7.5	-9.0	-8.5
Чешка Република	3.2	4.4	4.1	3.9	0.1	2.8	2.0	2.5	-6.1	-5.2	-3.5	-3.2
Естонија	6.7	7.8	7.0	6.0	1.3	3.0	3.9	2.8	-12.1	-12.7	-10.9	-9.9
Унгарија	2.9	4.2	3.4	3.6	4.7	6.8	4.0	3.6	-8.8	-8.8	-8.5	-8.0
Латвија	7.5	8.5	7.8	6.8	2.9	6.3	6.3	5.1	-8.2	-12.3	-10.5	-9.4
Литванија	9.7	6.7	6.8	6.5	-1.2	1.2	2.7	2.5	-7.0	-7.1	-8.1	-7.9
Полска	3.8	5.4	3.0	4.0	0.8	3.5	2.2	2.5	-2.2	-1.5	-1.0	-2.5
Романија	5.2	8.3	5.0	5.0	15.3	11.9	8.8	6.9	-6.8	-7.5	-7.9	-7.8
Словачка	4.5	5.5	5.0	5.4	8.5	7.5	2.7	2.7	-0.9	-3.5	-6.3	-6.4
Словенија	2.5	4.6	3.9	4.0	5.6	3.6	2.6	2.5	-0.4	-0.9	-1.6	-0.8
Кипар	1.9	3.7	3.8	4.0	4.1	2.3	2.5	2.5	-3.4	-5.8	-4.0	-3.2
Турција	5.8	8.9	5.0	5.0	25.2	10.3	8.4	6.9	-3.3	-5.1	-5.6	-5.3

1) Годишен просек.

2) Процент од БДП.

Извор: World Economic Outlook, IMF, Washington D.C., September 2005

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

(реални стапки на раст, квартал во однос на ист квартал претходна година, 2000–2004)

		Земјоделство, лов, шумарство и рибарство	Вадење руди и камен, преработу- вачка индустрија и снабдување со ел. енергија, гас и вода	Градеж- ништво	Трговија на големо и трговија на мало	Хотели и ресторани	Сообраќај, складирање и врски	Финансиско посреду- вање, активности во врска со недвижен имот, изнајмување и импутирани станарини	Јавна управа и одбрана, социјална заштита, образо- вање, здравство и социјална работа	Импутирани и банкарс- ки услуги	Додадена вредност	Нето да- ноци на произ- водство	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД
		А + Б	В + Г + Д	Ѓ	Е	Ж	З	С + И + Љ	Ј + К + Л + Н				
2000	I	2.4	16.3	4.1	37.7	-7.1	13.4	2.4	1.0	0.5	11.4	15.1	12.0
	II	3.6	17.1	-9.9	4.6	-14.8	11.1	2.5	1.3	0.8	5.6	9.0	6.1
	III	1.2	1.8	5.3	-8.7	-9.6	10.1	2.7	-0.8	1.9	0.6	3.9	1.0
	IV	-3.1	4.5	12.5	-12.7	-13.1	0.7	3.2	-1.1	3.7	-0.3	3.0	0.2
	00/99	1.0	9.4	2.6	3.0	-11.3	8.5	2.7	0.1	1.7	4.1	7.5	4.5
2001	I	-6.9	-2.8	0.7	-18.9	6.7	-4.8	3.0	-8.7	-6.9	-6.2	-6.9	-6.3
	II	-12.5	-4.7	-4.9	4.5	-7.1	-7.2	2.6	-5.1	-8.5	-3.8	-4.4	-3.9
	III	-13.3	-10.6	-22.9	4.4	-14.7	-11.1	1.4	0.8	-13.1	-6.2	-6.9	-6.4
	IV	-10.3	-0.5	-22.8	9.7	-0.1	-9.9	1.3	3.7	-13.5	-1.5	-2.2	-1.6
	01/00	-10.8	-4.6	-14.4	-0.8	-4.5	-8.3	2.1	-2.3	-10.5	-4.4	-5.1	-4.5
2002	I	-5.6	-10.1	-7.0	6.0	-1.0	-3.4	-2.8	10.0	-2.5	-1.8	1.1	-1.3
	II	-2.5	-3.5	0.7	4.6	16.1	-6.7	-4.1	4.7	1.7	-0.9	2.0	-0.4
	III	-1.6	-1.3	5.3	4.2	32.2	-0.5	-4.1	0.8	6.2	0.3	3.2	0.8
	IV	1.8	10.2	1.4	6.8	18.8	3.5	-3.7	-0.8	2.2	3.6	6.6	4.1
	02/01	-2.0	-0.8	0.6	5.4	16.7	-1.8	-3.7	3.5	1.8	0.4	3.3	0.9
2003 *	I	3.2	3.9	8.8	1.8	14.2	-2.7	-4.4	5.7	4.4	2.3	-0.5	1.8
	II	3.5	4.0	8.1	2.2	6.7	5.2	-3.7	6.5	-3.2	3.5	0.7	3.0
	III	6.5	15.0	13.8	1.1	11.1	0.5	-3.0	4.9	-4.3	5.9	3.1	5.4
	IV	6.2	-0.7	21.6	2.0	7.0	-0.9	-3.3	2.7	-1.6	1.7	-1.0	1.2
	03/02	4.8	5.0	13.3	1.8	9.6	0.4	-3.6	4.9	-1.2	3.3	0.6	2.8
2004*	I	3.5	-0.6	4.0	5.1	5.4	2.2	2.2	2.4	-0.7	2.4	2.4	2.4
	II	4.6	-0.7	11.4	6.7	8.7	5.0	3.0	2.1	1.9	3.6	3.6	3.6
	III	4.6	-0.1	7.9	8.2	1.8	5.3	2.6	1.1	2.3	3.4	3.4	3.4
	IV	4.9	-6.3	10.0	9.2	5.9	8.1	2.0	1.6	1.2	2.2	2.2	2.2
	04/03	4.4	-2.1	8.7	7.4	5.3	5.2	2.5	1.8	1.1	2.9	2.9	2.9
2005*	I	2.5	4.7	-9.6	6.4	2.5	5.6	0.2	0.5	-0.9	2.7	2.7	2.7
	II	2.3	13.0	-8.9	8.2	6.0	6.7	0.9	0.3	1.4	4.7	4.7	4.7

* Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД ПРОИЗВОДНИОТ МЕТОД

Во милиони денари

По тековни цени

НКД	Назив	1999	2000	2001	2002	2003 ¹	Индекси 2003/2002
сектор							
A	Земјоделство, лов и шумарство	23,094	23,756	22,933	24,509	28,672	17.0
B	Рибарство	29	14	24	48	27	-43.8
B	Вадење на руди и камен	1,620	1,856	1,312	960	989	3.0
Г	Преработувачка индустрија	36,764	40,926	39,587	37,925	39,651	4.6
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	9,203	10,381	10,041	9,146	11,778	28.8
Ѓ	Градежништво	10,880	13,361	11,801	11,893	13,537	13.8
Е	Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата	22,383	25,402	26,076	27,348	28,282	3.4
Ж	Хотели и ресторани	3,984	3,463	3,410	4,088	4,653	13.8
З	Сообраќај, складирање и врски	17,233	21,261	21,694	20,610	21,062	2.2
С	Финансиско посредување	6,977	7,342	7,420	7,427	6,110	-17.7
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	5,890	7,466	8,304	8,168	8,453	3.5
Ј	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита	14,351	14,333	14,445	16,145	16,984	5.2
К	Образование	8,769	8,266	8,048	8,688	9,436	8.6
Л	Здравство и социјална работа	8,592	8,987	8,690	9,361	9,897	5.7
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	4,967	5,217	5,548	5,553	5,503	-0.9
	Импутирани станарини	9,597	10,465	10,631	10,792	13,732	27.2
	Минус: импутирани банкарски услуги	5,017	5,153	4,738	4,160	3,797	-8.7
A.	Додадена вредност по основни цени	179,316	197,344	195,230	198,592	214,969	8.2
Б.	Нето даноци на производство	29,694	39,045	38,611	45,378	36,516	-19.5
A + Б	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	209,010	236,389	233,841	243,970	251,485	3.1

1) Претходни податоци

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД РАСХОДНИОТ МЕТОД

	Во милиони денари					Во %				
	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003
БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	209.010	236.389	233.841	243.971	251.486	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(по тековни цени)										
Финална потрошувачка	188.702	218.986	221.771	242.795	243.853	90.3	92.6	94.8	99.5	97.0
Финална потрошувачка на домаќинствата	145.693	175.965	163.788	188.179	191.873	69.7	74.4	70.0	77.1	76.3
Финална јавна потрошувачка	43.009	43.021	57.983	54.616	51.980	20.6	18.2	24.8	22.4	20.7
Бруто-инвестиции	41.171	50.683	42.759	48.058	50.261	19.7	21.4	18.3	19.7	20.0
Инвестиции во основни средства	34.710	38.332	34.716	40.448	42.110	16.6	16.2	14.8	16.6	16.7
Пораст на залихи	6.461	12.351	8.043	7.610	8.151	3.1	5.2	3.4	3.1	3.2
Извоз на стоки и услуги	88.143	114.209	99.091	92.674	95.254	42.2	48.3	42.4	38.0	37.9
Извоз на стоки	67.988	87.161	78.625	71.887	73.800	32.5	36.9	33.6	29.5	29.3
Извоз на услуги	14.367	19.971	15.894	16.388	17.705	6.9	8.4	6.8	6.7	7.0
Набавки на нерезидентите во земјата	5.788	7.077	4.572	4.399	3.749	2.8	3.0	2.0	1.8	1.5
Увоз на стоки и услуги	109.007	147.489	129.780	139.556	137.882	52.2	62.4	55.5	57.2	54.8
Увоз на стоки	90.554	123.910	107.166	121.574	120.038	43.3	52.4	45.8	49.8	47.7
Увоз на услуги	18.543	23.579	22.614	17.982	17.844	8.8	10.0	9.7	7.4	7.1

Извор: Државен завод за статистика

ОСНОВНИ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ

Процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

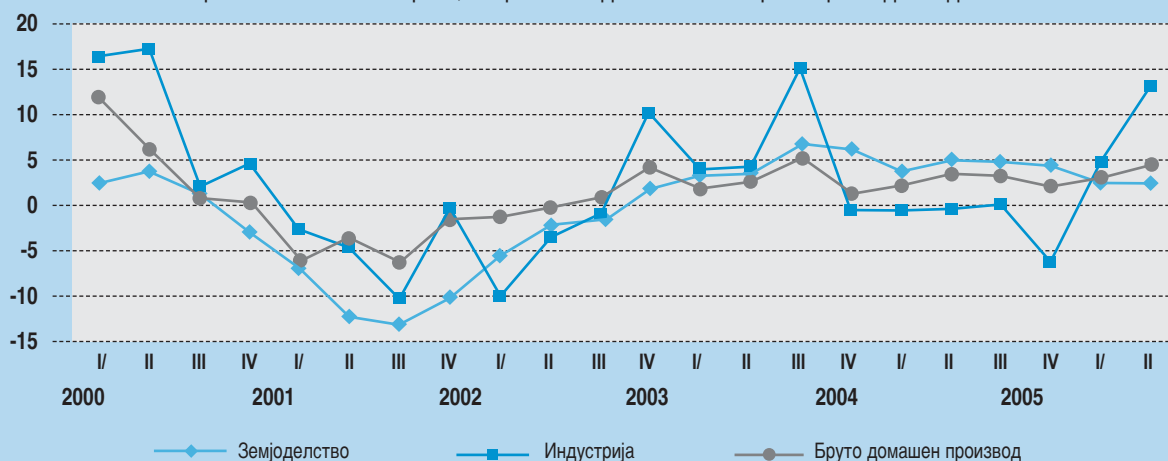
	2000	2001	2002	2003	2004	2004				2005				
						K - 1	K - 2	K - 3	K - 4	K - 1	K - 2	K - 3	Август	Септем.
РЕАЛЕН СЕКТОР														
Производство реални промени														
Бруто домашен производ	4.6	-4.5	0.9	2.8	2.9	2.4	3.7	3.4	2.1	2.7	4.7			
Индустриско производство	3.5	-3.1	-0.8	6.6	-2.1	-0.6	-0.7	-0.1	-6.3	4.8	13.0	6.0	4.3	9.4
номинални промени														
Инвестиции во машини и опрема	20.8	-16.9	16.4	-7.7	4.9	11.0	7.2	8.1	-4.2	5.7	4.8			
Цени														
Трошоци на живот	5.8	5.5	1.8	1.2	-0.4	1.6	-0.5	-1.6	-1.3	-0.4	0.9	0.9	0.5	1.1
Цени на производители на индустриски производи	8.9	2.0	-0.9	-0.3	0.9	-1.5	0.5	2.2	2.6	1.9	2.3	4.5	4.2	5.0
Конкурентност на индустријата														
Продуктивност	6.0	0.5	3.0	13.1	3.9	-28.0	-20.8	-16.7	-3.1	39.2	6.4		8.4	
Трошоци за работна сила по единица производ	-4.7	-0.7	0.2	-10.3	0.7	45.1	29.8	20.7	13.6	-35.1	-3.8		-10.6	
Реални трошоци за работна сила по единица производ	-12.5	-2.7	1.1	-10.1	-0.4	50.6	28.2	16.8	9.2	-34.8	-6.0		-14.9	
Берзански цени на најважните извозни и увозни производи цени во САД\$														
Сурова нафта-брент	28.3	24.4	25.0	28.9	38.3	32.0	35.5	41.6	44.2	47.6	53.1	61.6	64.1	63.0
Јагнешко месо (ц/кг)	261.9	291.2	330.3	388.4	461.4	458.6	453.8	452.8	472.7	478.1	479.7	429.2	432.8	432.2
Никел	8,638.0	5,944.7	6,772.0	9,629.0	13,823.4	14,729.0	12,500.0	13,991.0	14,073.0	15,348.0	16,191.0	14,567.4	14,893.0	14,228.2
Бакар	1,813.0	1,578.3	1,559.0	1,779.0	2,866.0	2,731.0	2,790.0	2,850.0	3,093.0	3,268.0	3,379.0	3,756.6	3,798.0	3,857.8
Олово	45.4	47.6	45.3	51.5	88.7	84.4	81.1	93.2	95.9	97.8	100.4	89.2	88.7	93.3
Цинк	112.8	88.6	77.9	82.8	104.8	107.0	102.2	97.5	111.4	131.5	137.2	129.7	129.8	139.8
Ладно валани челични лимови	385.8	299.2	328.3	444.6	607.1	520.0	608.3	650.0	650.0	683.3	712.5	750.0	750.0	750
Топло валани челични лимови	295.8	216.5	246.7	320.2	502.5	401.7	508.3	550.0	550.0	583.3	612.5	650.0	650.0	650
НАДВОРЕШЕН СЕКТОР														
номинални промени на доларски вредности														
Извоз на стоки (ФОВ)	11.0	-12.7	-3.7	22.2	22.4	22.1	11.5	31.0	32.3	31.7	39	14.3	5.4	18.0
Увоз на стоки (ЦИФ)	17.9	-19.4	16.3	15.3	25.9	13.8	18.6	28.4	35.8	13.8	24.6	8.8	7.4	18.1
Трговски биланс (милиони САД \$)	-771	-533	-849	-937	-1,230	-250.0	-347.4	-264.1	-264.7	-219.2	-380.0	-262.9	-72.3	-94.6
Тековна сметка на Платниот биланс (милиони САД \$)	-236	-38	-324	-277	-415	-107.4	-172.9	-5.8	-129.7	-21.4	-133.6		-86.0	
Промена во девизните резерви (милиони САД \$) „-“ значи намалување	235.6	62.0	-40.5	168.8	82.3	-12.2	38.0	72.0	83.0	13.4	29.5	138	100	138
Надворешен долг средно. долго. (крај на период во милиони САД \$)	1,438.0	1,444.0	1,571.0	1,771.0	1,957.0	1,766.0	1,766.4	1,821.0	1,957.6	1,954.1	1,945.7	1,982.6	1,965.7	1,982.7
Курсеви (просечен)														
денар/ЕУРО	60.73	60.91	60.98	61.26	61.34	61.29	61.28	61.31	61.46	61.40	61.37	61.22	61.23	61.22
денар/САД \$	65.89	68.04	64.73	54.30	49.41	49.94	50.87	50.20	47.53	46.80	48.68	50.16	49.79	49.86

	2000	2001	2002	2003	2004	2004				2005				
						K - 1	K - 2	K - 3	K - 4	K - 1	K - 2	K - 3	Август	Септем.
ВЛАДИНИ ФИНАНСИИ														
номинални промени														
Приходи	22.5	-10.3	10.1	-7.4	5.8	10.3	1.5	2.9	8.6	-9.0	5.8	27.3	2.3	9.4
Даночни приходи	22.1	-6.9	14.0	-9.6	6.8	5.7	5.0	6.7	9.9	-3.1	6.2	7.3	0.2	7.7
ДДВ	75.2	-1.8	19.8	3.2	21.6	25.3	16.8	18.7	25.8	-5.9	4.4	10.4	-1.3	8.8
Расходи	12.7	27.0	-0.1	-13.8	0.3	5.2	3.0	-4.4	-1.7	5.6	0.6	6.2	5.5	15.3
Тековни расходи	1.8	31.9	17.2	-1.2	1.4	5.7	1.2	-2.8	1.9	3.6	-0.5	3.7	6.3	4.5
Капитални расходи	94.5	28.3	11.8	-447.0	-3.4	-34.3	-38.4	-15.9	-22.8	42.2	11.4	32.7	-7	231.8
Салдо на централниот буџет (во милиони денари)	6,285	-12,490	7,343	-2,551	371	1,002.0	-364.0	616.0	-882.0	-1,005.0	357.0	3593.0	464.0	18.0
Салдо на консолидираниот буџет (во милиони денари)	5,905	-13,171	-13,019	-2,596	7	655.0	-635.0	654.0	-667.0	-1,035.0	750.0	3,501.0	290.0	-339.0
МОНЕТАРЕН СЕКТОР														
номинални промени (крај на период)														
Нето девизни средства	73.8	57.6	-19.1	5.3	4.7	10.3	4.9	3.0	4.7	4.0	13.4	10.0	5.0	10
Кредити на приватен сектор	17.2	7.3	12.7	15.8	18.7	18.9	25.9	24.4	18.7	16.9	12.3	10.5	10.8	10.5
Готови пари во оптек	16.6	48.5	0.0	0.3	-0.1	9.2	4.7	2.0	-0.1	2.0	0.5	1.3	-0.9	1.3
M1	22.6	5.6	4.6	1.1	-1.1	9.1	8.6	2.3	-1.1	6.5	3.8	6.0	2.2	6
M2	29.4	61.9	-7.0	15.9	15.1	18.1	20.1	18.3	15.1	23.4	14.5	14.1	11.5	14.1
M4	25.6	56.7		13.2	15.3	15.4	18.9	16.7	15.3	21.4	21.5	13.7	11.2	13.7
Однос на девизните резерви спрема M1	165.0	188.2	150.5	150.7	162.0	161.7	166.9	153.3	162.0	167.6	178.0	192.0	181.0	192
СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР														
Пазар на работна сила														
Стапка на невработеност (APC)	32.2	30.5	31.9	36.7	36.7	37.1	35.8	37.7	38.0	38.6	37.4			
Вкупно нововработени (крај на период)	101,996	90,308	110,401	79,921	112,013	25,648	51,190	80,235	112,013	27,845	36,028	38,241	8,953	18,494
Нововработени на неопределено време (крај на период)	63,987	63,346	74,341	49,661	63,538	16,153	31,870	47,135	63,538	16,801	19,411	23,153	6,028	10,135
Плати														
Номинални нето плати	5.5	3.5	6.9	4.8	4.0	4.0	4.4	3.4	4.0	3.0	2.2	-	2.3	-
Реални нето плати	-0.3	-1.9	5.0	3.6	4.4	2.4	4.9	5.0	5.4	3.4	2.0	-	1.8	-
Потрошувачка кошница	2.5	5.2	2.7	-0.7	-2.7	0.7	-2.8	-5.0	-3.9	-4.0	-3.3	-	0.5	-
Социјална заштита														
Број на пензионери (крај на период)	241,221	247,200	249,421	254,267	260,075	254,333	256,917	258,360	260,075	260,879	260,879	262,833	262,641	262,833
Број на домаќинства кои примаат социјална помош (крај на период)	77,309	80,160	82,673	64,453		64,584	64,594	65,960	66,940	69,667	69,667	68,517	67,736	68,517
Број на лица кои примаат надомест за невработени (крај на период)	35,046	41,375	46,772	47,324	45,867	53,273	51,221	48,189	45,867	44,230	44,230	41,412	43,075	41,412

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Република Македонија, Министерство за финансии, Министерство за труд и социјална политика, Агенција за вработување, World Development Prospects (Pink Sheets), пресметки на Министерството за финансии

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

реални стапки на пораст, квартал во однос на ист квартал претходна година

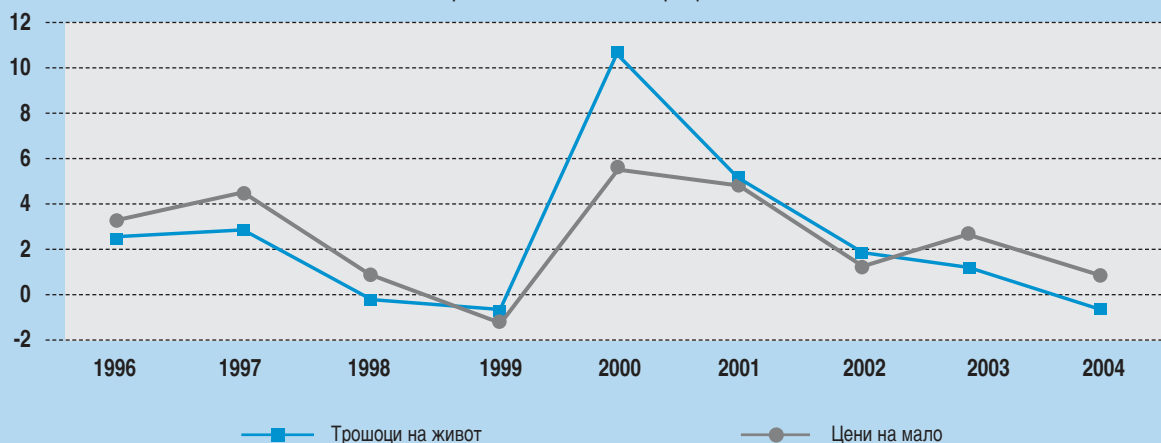
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾ во милиони САД \$	3,450	3,389	3,351	3,390	3,458	3,575	3,730	3,899	3,723	3,755	4,546
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾ (по глава на жител) во САД \$	1,785	1,742	1,705	1,709	1,732	1,781	1,848	1,924	1,830	1,859	2,243

1) Пресметани по ПАРЕ методологија на ООН со која се врши конверзија со курс приспособен кон движењата на цените во националната економија. Притоа, како базен е земен курсот на САД\$ во однос на денарот во 1994 година и е извршена индексација со дефлаторот за секоја наредна година.

2) Претходни податоци.

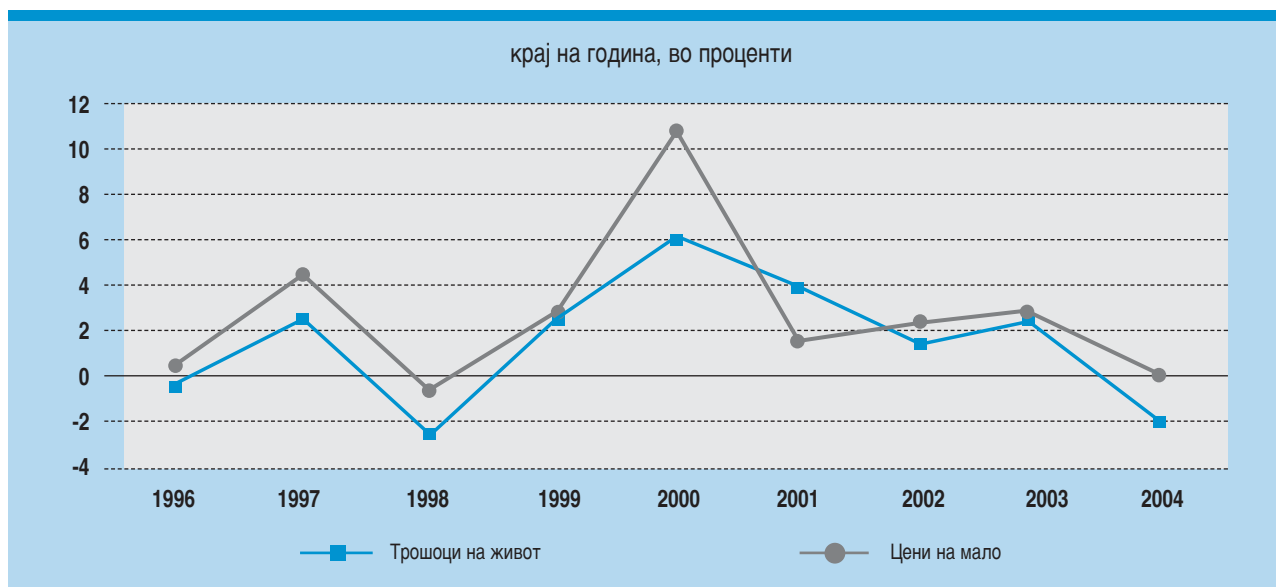
ИНФЛАЦИЈА

просечни стапки, во проценти

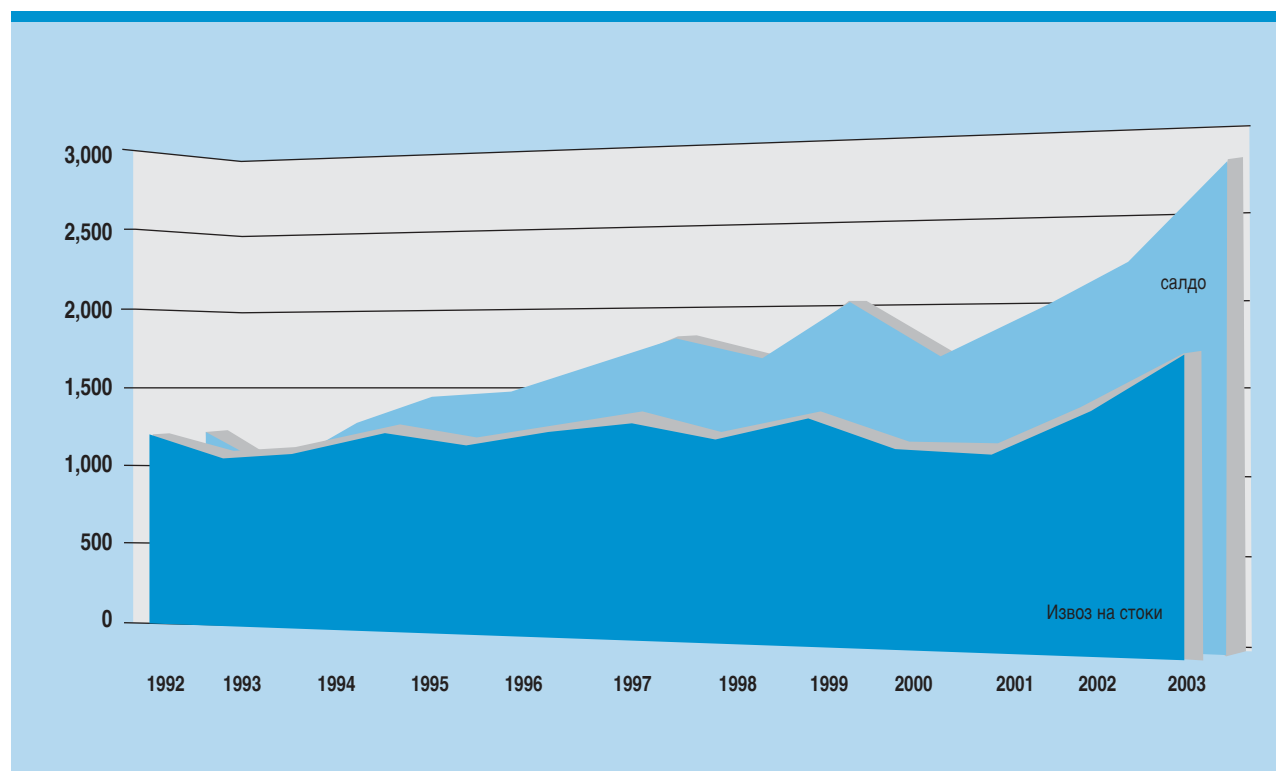
	просечни стапки во проценти								
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Трошоци на живот	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5	1.8	1.2	-0.4
Цени на мало	3.0	4.4	0.8	-1.1	10.6	5.2	1.4	2.4	0.9

	крај на година, во проценти								
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Трошоци на живот	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1	2.6	-1.9
Цени на мало	0.2	4.5	-1.0	2.3	10.8	1.2	2.2	2.9	-0.1

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

	во милиони САД \$												
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Извоз на стоки	1,199	1,055	1,086	1,204	1,147	1,237	1,292	1,190	1,321	1,153	1,112	1,359	1,674
Увоз на стоки (FOB)	1,206	1,013	1,271	1,427	1,462	1,623	1,807	1,686	2,011	1,677	1,917	2,211	2,793
Салдо	-7	42	-185	-223	-315	-386	-515	-496	-690	-524	-805	-852	-1,119

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

		Вкупно			Германија			Србија и Црна Гора		
		Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
1998		1,310.7	1,914.7	-604.0	286.0	255.2	30.8	240.0	245.6	-5.6
1999		1,191.3	1,776.2	-584.9	254.3	245.8	8.5	254.5	183.9	70.6
2000		1,322.6	2,093.8	-771.2	257.5	253.3	4.2	335.2	190.4	144.8
2001		1,155.0	1,687.6	-532.6	237.5	213.3	24.2	266.8	157.2	109.6
2002		1,115.5	1,995.2	-879.7	234.0	284.7	-50.7	246.4	185.2	61.2
2003		1,363.2	2,299.9	-936.7	278.3	303.8	-25.5	273.8	212.6	61.2
2004		1,673.6	2,903.4	-1,229.8	318.2	362.3	-44.1	348.8	244.8	104.0
2000	Q1	331.1	606.8	-275.7	66.1	80.9	-14.8	78.8	47.8	31.0
	Q2	317.7	481.0	-163.3	56.9	52.7	4.2	76.3	47.3	29.0
	Q3	345.1	470.6	-125.5	70.8	55.0	15.8	82.8	47.3	35.5
	Q4	328.7	535.4	-206.7	63.7	64.7	-1.0	97.3	48.0	49.3
2001	Q1	291.5	400.4	-108.9	69.0	52.8	16.2	62.3	34.9	27.4
	Q2	285.3	416.6	-131.3	52.9	59.0	-6.1	74.1	39.2	34.9
	Q3	295.7	378.9	-83.2	61.9	42.8	19.1	62.9	33.4	29.5
	Q4	282.5	491.7	-209.2	53.7	58.7	-5.0	67.5	49.7	17.8
2002	Q1	244.0	444.2	-200.2	60.9	56.4	4.5	47.2	38.2	9.0
	Q2	264.4	461.7	-197.3	54.0	70.5	-2.7	53.6	47.9	5.7
	Q3	289.1	497.1	-208.0	60.3	77.1	-10.4	55.8	47.9	7.9
	Q4	301.8	597.6	-295.8	57.0	89.2	-32.2	66.4	55.1	11.3
2003	Q1	293.7	531.7	-238.0	66.6	69.2	-2.6	47.2	50.4	-3.2
	Q2	355.8	580.9	-225.1	68.0	74.2	-6.2	76.4	54.8	21.6
	Q3	337.8	550.2	-212.4	72.0	71.0	1.0	74.7	53.5	21.2
	Q4	375.9	637.1	-261.2	71.7	89.4	-17.7	75.5	53.9	21.6
2004	Q1	366.0	616.1	-250.1	82.1	84.0	-1.9	57.9	48.2	9.7
	Q2	367.7	715.1	-347.4	63.1	90.0	-26.9	84.4	63.7	20.7
	Q3	442.7	706.7	-264.0	80.8	89.2	-8.4	98.7	63.2	35.5
	Q4	497.2	865.5	-368.3	92.2	99.1	-6.9	107.8	69.7	38.1
2005	Q1	482.0	701.2	-219.2	112.0	73.6	38.4	75.0	58.5	16.5
	Q2	511.3	891.1	-379.8	80.0	87.9	-7.9	122.3	69.2	53.1
	Q3	505.7	768.6	-262.9	84.8	78.7	6.1	128.9	66.8	62.1
2003	I	78.6	159.0	-80.4	18.7	22.6	-3.9	11.3	15.0	-3.7
	II	94.7	152.2	-57.5	21.9	21.7	0.2	15.5	15.4	0.1
	III	120.4	220.5	-100.1	26.0	24.9	1.1	20.4	20.0	0.4
	IV	117.3	190.3	-73.0	22.2	21.2	1.0	22.4	15.4	7.0
	V	119.9	208.4	-88.5	23.6	26.5	-2.9	27.3	23.2	4.1
	VI	118.6	182.2	-63.6	22.2	26.5	-4.3	26.7	16.2	10.5
	VII	124.3	194.8	-70.5	25.2	27.8	-2.6	27.2	18.0	9.2
	VIII	96.1	173.1	-77.0	22.2	20.5	1.7	23.1	18.3	4.8
	IX	117.4	182.3	-64.9	24.6	22.7	1.9	24.4	17.2	7.2
	X	124.7	214.0	-89.3	22.8	26.7	-3.9	28.9	18.8	10.1
	XI	122.7	198.8	-76.1	24.7	29.4	-4.7	22.6	15.7	6.9
	XII	128.5	224.3	-95.8	24.2	33.3	-9.1	24.0	19.4	4.6
2004	I	102.4	176.5	-74.1	27.3	21.8	5.5	14.5	11.2	3.3
	II	132.0	199.3	-67.3	28.0	32.6	-4.6	20.0	17.0	3.0
	III	131.6	240.3	-108.7	26.8	29.6	-2.8	23.4	20.0	3.4
	IV	125.2	238.2	-113.0	22.3	27.4	-5.1	26.4	22.5	3.9
	V	117.9	223.7	-105.8	19.5	29.2	-9.7	27.9	22.6	5.3
	VI	124.6	253.2	-128.6	21.3	33.4	-12.1	30.1	18.6	11.5
	VII	155.6	253.0	-97.4	31.5	32.3	-0.8	31.2	20.1	11.1
	VIII	137.5	223.0	-85.5	24.9	25.4	-0.5	34.1	21.4	12.7
	IX	149.6	230.7	-81.1	24.4	31.5	-7.1	33.4	21.7	11.7
	X	158.0	256.0	-98.0	24.4	31.5	-7.1	33.4	21.7	11.7
	XI	154.0	294.7	-140.7	26.8	24.9	1.9	33.0	21.4	11.6
	XII	185.2	314.8	-129.6	41.0	42.7	-1.7	41.4	26.6	14.8
2005	I	147.9	209.9	-62.0	43.3	21.7	21.6	19.0	15.8	3.2
	II	156.6	224.0	-67.4	35.5	25.7	9.8	22.4	16.7	5.7
	III	177.5	267.3	-89.8	33.2	26.2	7.0	33.6	26.0	7.6
	IV	174.6	312.6	-138.0	29.4	25.7	3.7	38.8	30.2	8.6
	V	179.2	284.5	-105.3	23.1	31.2	-8.1	42.8	19.0	23.8
	VI	157.5	294.0	-136.5	27.5	31.0	-3.5	40.7	20.0	20.7
	VII	184.5	256.8	-72.3	35.7	28.0	7.7	41.7	18.5	23.2
	VIII	144.8	239.4	-94.6	22.8	26.5	-3.7	42.3	21.6	20.7
	IX	176.4	272.4	-96.0	26.3	24.2	2.1	44.9	26.7	18.2

во милиони САД \$

САД			Италија			Грција			Русија		
Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
174.0	101.6	72.4	91.9	109.1	-17.2	83.1	112.9	-29.8	26.1	90.9	-64.8
136.1	54.7	81.4	77.6	92.7	-15.1	85.9	164.5	-78.6	15.1	91.2	-76.1
165.6	83.0	82.6	90.8	111.1	-20.3	84.1	201.5	-117.4	10.3	191.8	-181.5
99.7	51.5	48.2	88.7	107.7	-19.0	101.4	184.0	-82.6	13.9	139.4	-125.5
77.4	58.7	18.7	81.9	118.6	-36.7	116.9	237.9	-121.0	14.4	125.4	-111.0
72.8	56.2	16.6	95.4	122.5	-27.1	179.8	300.2	-120.4	13.7	177.8	-164.1
70.3	46.8	23.5	134.9	170.2	-35.3	228.8	280.7	-51.9	19.7	255.7	-236.0
49.6	16.3	33.3	25.4	29.4	-4.0	19.7	43.1	-23.4	2.6	60.8	-58.2
48.6	16.5	32.1	27.4	29.3	-1.9	18.4	42.3	-23.9	2.7	38.6	-35.9
37.5	23.4	14.1	18.1	25.4	-7.3	23.5	55.3	-31.8	2.1	33.2	-31.1
29.9	26.8	3.1	19.9	27.0	-7.1	22.5	60.8	-38.3	2.9	59.2	-56.3
28.4	13.4	15.0	24.0	19.2	4.8	21.2	40.2	-19.0	2.8	53.4	-50.6
23.4	15.6	7.8	21.4	23.3	-1.9	24.3	38.7	-14.4	3.7	31.7	-28.0
26.9	11.7	15.2	24.3	29.5	-5.2	30.6	51.1	-20.5	3.3	26.9	-23.6
21.0	10.8	10.2	19.0	35.7	-16.7	25.3	54.0	-28.7	4.1	27.4	-23.3
18.0	18.2	-0.2	26.7	24.6	2.1	19.2	46.0	-26.8	3.4	49.4	-46.0
18.9	15.6	3.3	25.1	26.2	-1.1	27.6	49.4	-21.8	3.6	22.3	-18.7
16.5	10.7	5.8	21.2	29.4	-8.2	30.3	52.2	-21.9	3.5	13.3	-9.8
24.6	13.9	10.7	18.7	32.2	-13.5	35.6	56.3	-20.7	3.0	61.1	-58.1
16.7	13.8	2.9	26.9	21.6	5.3	35.1	98.4	-63.3	2.5	25.1	-22.6
13.8	19.1	-5.3	26.5	34.3	-7.8	52.1	76.4	-24.3	3.6	34.6	-31.0
16.0	11.1	4.9	21.6	29.3	-7.7	43.7	56.7	-13.0	3.4	53.5	-50.1
26.3	12.2	14.1	20.4	37.3	-16.9	48.9	68.7	-19.8	4.2	64.6	-60.4
14.8	13.4	1.4	24.6	31.7	-7.1	52.7	64.1	-11.4	3.9	68.7	-64.8
14.1	11.6	2.5	29.1	45.1	-16.0	55.1	73.0	-17.9	4.7	47.9	-43.2
21.8	10.2	11.6	38.9	44.9	-6.0	54.6	69.2	-14.6	5.5	78.7	-73.2
7.5	13.7	-6.2	43.6	37.2	6.4	74.1	66.3	7.8	5.2	70.5	-65.3
11.8	11.7	0.1	39.4	54.7	-15.3	80.3	76.7	3.6	5.1	99.7	-94.6
15.5	9.0	6.5	45.7	48.3	-2.6	80.9	72.1	8.8	5.3	112.9	-107.6
7.5	13.7	-6.2	43.6	37.2	6.4	74.1	66.3	7.8	5.2	70.5	-65.3
6.7	5.2	1.5	8.9	7.3	1.6	8.2	43.9	-35.7	0.5	1.8	-1.3
5.1	3.9	1.2	7.5	6.0	1.5	11.7	22.9	-11.2	0.5	2.1	-1.6
4.9	4.7	0.2	10.5	8.3	2.2	15.2	31.6	-16.4	1.5	21.2	-19.7
3.5	4.5	-1.0	8.9	10.4	-1.5	17.4	31.2	-13.8	1.0	9.6	-8.6
3.4	6.1	-2.7	7.9	11.8	-3.9	18.5	25.6	-7.1	1.1	17.1	-16.0
6.9	8.5	-1.6	9.7	12.1	-2.4	16.2	19.6	-3.4	1.5	7.9	-6.4
7.2	3.9	3.3	7.4	11.8	-4.4	16.9	22.4	-5.5	1.3	9.8	-8.5
4.5	3.1	1.4	6.4	9.0	-2.6	10.9	15.4	-4.5	1.1	23.2	-22.1
4.3	4.1	0.2	7.8	8.5	-0.7	15.9	18.9	-3.0	1.0	20.5	-19.5
5.7	4.4	1.3	5.5	11.3	-5.8	18.2	22.8	-4.6	2.3	24.6	-22.3
6.8	2.8	4.0	7.2	11.8	-4.6	15.9	21.0	-5.1	1.2	19.6	-18.4
13.8	5.0	8.8	7.7	14.2	-6.5	14.8	24.9	-10.1	0.7	20.4	-19.7
6.4	5.3	1.1	5.8	7.6	-1.8	12.5	17.7	-5.2	1.4	27.4	-26.0
4.6	3.8	0.8	8.0	10.0	-2.0	17.8	21.0	-3.2	1.2	17.3	-16.1
3.8	4.3	-0.5	10.8	14.1	-3.3	22.4	25.4	-3.0	1.3	24.0	-22.7
3.6	4.6	-1.0	12.0	13.8	-1.8	19.9	23.0	-3.1	1.7	27.3	-25.6
4.5	3.6	0.9	7.8	14.4	-6.6	17.1	24.7	-7.6	1.7	2.2	-0.5
6.0	3.4	2.6	9.3	16.9	-7.6	18.1	25.3	-7.2	1.3	18.4	-17.1
7.9	3.2	4.7	13.3	19.5	-6.2	21.2	29.2	-8.0	1.8	22.7	-20.9
5.9	3.5	2.4	13.1	11.0	2.1	13.7	17.3	-3.6	1.9	29.6	-27.7
8.0	3.5	4.5	12.5	14.4	-1.9	19.7	22.7	-3.0	1.8	26.4	-24.6
8.0	3.5	4.5	12.4	14.4	-2.0	21.6	23.2	-1.6	1.8	26.4	-24.6
4.4	4.6	-0.2	12.9	15.1	-2.2	23.7	24.9	-1.2	2.2	25.5	-23.3
7.2	3.5	3.7	17.0	19.0	-2.0	21.1	26.3	-5.2	1.6	8.5	-6.9
3.1	4.5	-1.4	12.3	9.6	2.7	20.2	18.6	1.6	1.0	25.9	-24.9
1.8	5.7	-3.9	13.8	10.2	3.6	26.8	21.0	5.8	1.7	23.4	-21.7
2.6	3.5	-0.9	17.5	17.4	0.1	27.1	26.7	0.4	2.5	21.2	-18.7
3.5	4.2	-0.7	10.3	16.4	-6.1	31.8	29.7	2.1	1.5	33.3	-31.8
4.4	3.7	0.7	16.9	20.2	-3.3	23.9	25.1	-1.2	1.9	22.4	-20.5
3.9	3.8	0.1	12.2	18.1	-5.9	24.6	21.9	2.7	1.7	44.0	-42.3
6.0	3.0	3.0	20.4	18.6	1.8	34.4	27.1	7.3	1.8	32.7	-30.9
4.5	3.0	1.5	10.8	14.8	-4.0	19.8	19.8	0.0	1.8	33.5	-31.7
5.0	3.0	2.0	14.5	14.9	-0.4	26.7	25.2	1.5	1.7	46.7	-45.0

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

СЕПТЕМВРИ 2005 ГОДИНА

РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО СЕПТЕМВРИ 2005 ГОДИНА

- Пораст на индустриското производство во септември за 9,4% на годишна основа, што придонесе за кумулативен пораст во периодот јануари–септември од 8,2%;
- Месечен пораст на трошоците на живот од 0,6%, со што просечната инфлација во првите девет месеци достигна 0,4%;
- Пораст на извозот на стоки во периодот јануари–септември за 27,4% на годишна основа, со истовремен пораст на увозот за 15,9%;
- Дефицит во надворешно–трговската размена во првите девет месеци во висина од 862.1 милиони САД долари (речиси на исто ниво како и минатата година);
- Пораст на надворешниот долг за 16 милиони САД долари на месечна основа, при што истиот достигна износ од 1.982 милиони долари;
- Суфицит на Централниот Буџет во првите девет месеци од 2005 година во висина од 2.945 милиони денари;
- Зголемување на нивото на Бруто девизни резерви на месечна основа за 55 милиони САД долари, со што вкупното ниво на крајот на септември достигна 1.057 милиони долари;
- Продолжување на трендот на намалување на бројот на регистрирани невработени лица, овојпат за 0,6% на месечна основа и за 5,6% на годишна основа (366.889 невработени лица).

1. РЕАЛЕН СЕКТОР

1.1. Индустриско производство

По двомесечно намалување, во септември 2005 година индустриското производство повторно за-

бележа пораст на месечна основа, овојпат за 10,5%, како вообичаено, сезонско движење на индустријата по периодот на летните одмори. Десезонираното производство забележа минимално зголемување од само 0,5% на месечна основа.

Главен двигател на интензивираното производство повторно е преработувачката индустрија, меѓутоа за разлика од минатиот период, овојпат растот е резултат на позитивните перформанси на прехранбената, текстилната и градежната индустрија, како и производството на електрична енергија. За одбележување е и фактот дека во септември 2005 година, пораст на производството на месечна основа е евидентиран во 17 од вкупно 24 индустриски гранки. Споредено со истиот месец минатата година, индустриското производство е повисоко за 9,4%.

Ваквите движења го подигнаа кварталниот индекс на индустриското производство на ниво од 6%, што претставува зголемување од 1 процентен поен во споредба со проектираниот раст. Доколку ваквите движења продолжат и во четвртиот квартал, вкупниот индекс на индустриското производство во 2005 година ќе забележи пораст од над 7%.

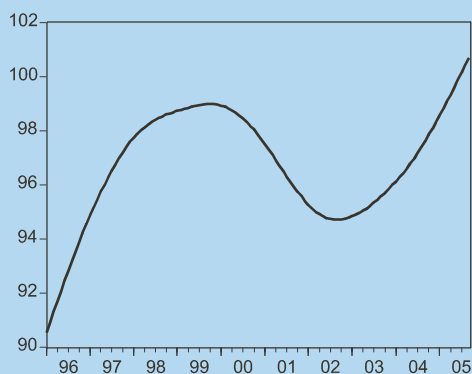
Во исто време, кумулативниот индекс на индустриското производство во периодот јануари–септември 2005 година е повисок 8,2% во споредба со истиот период лани. Во овој период, зголемено производство бележат прехранбената индустрија (5,3%), индустријата за производство на облека (3,8%), нафтената индустрија (13,3%), индустријата

за производство на градежни материјали (15.7%), производството на основни метали (49,4%), производството на метални производи (27,3%), електрични машини и апарати (20,6%) и др. Всушност, на годишна основа, позитивни стапки се евидентирани во 15 од вкупно 24 индустриски гранки.

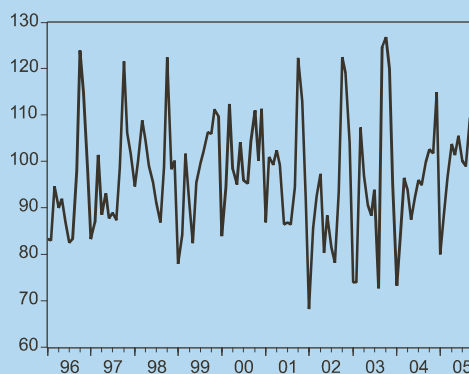
До крајот на годината, се очекува задржување на темпото на раст на индустријата, што се потврдува и преку очекувањата на менаџерите за обемот на производството во преработувачката индустрија во следните 3–4 месеци, кое се наоѓа на историски највисоко ниво. Ваквите ставови ја одразуваат довербата на менаџерите во поглед на перспективите

Трендови на индустриското производство

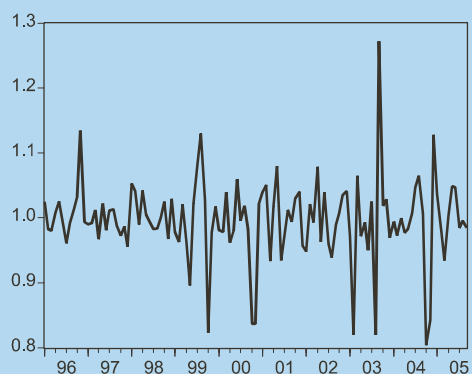
Извор: Пресметки на Министерството за финансии врз основа на податоци од ДЗС

Индекси на индустриско производство

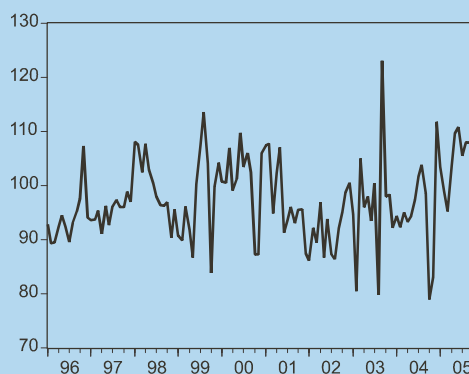
Извор: Пресметки на Министерството за финансии врз основа на податоци од ДЗС

Нерегуларна компонента

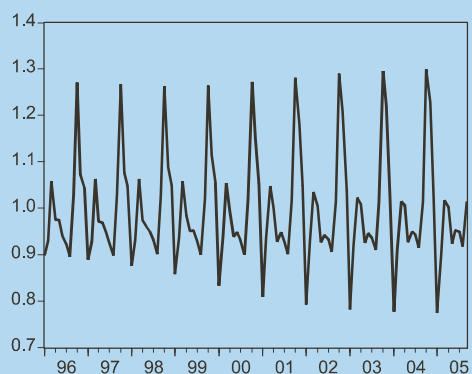
Извор: Пресметки на Министерството за финансии врз основа на податоци од ДЗС

Десезонирано ИП

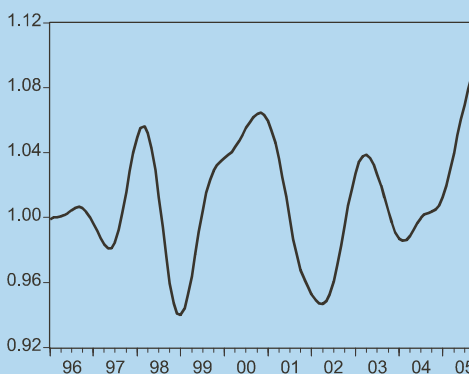
Извор: Пресметки на Министерството за финансии врз основа на податоци од ДЗС

Сезонски фактори

Извор: Пресметки на Министерството за финансии врз основа на податоци од ДЗС

Циклуси на индустриско производство

Извор: Пресметки на Министерството за финансии врз основа на податоци од ДЗС

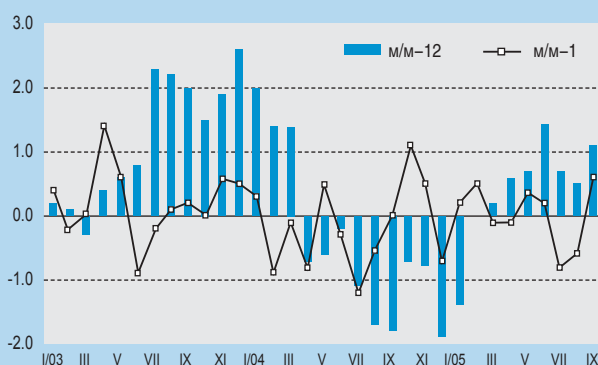
на македонската економија, односно подобрување на деловното опкружување. Притоа, од почетокот на годината, оптимизмот на првите луѓе на македонските индустриски компании во поглед на идниот обем на производството е речиси двојно зголемен.

1.2. Цени

Во септември 2005 година, трошоците на живот забележаа пораст на месечна основа од 0,6%, додека на годишна основа порастот беше поинтензивен и изнесуваше 1,1%. Месечниот пораст на трошоците на живот придонесе за зголемување од 0.1 процентен поен на просечната стапка на инфлација која за периодот јануари–септември изнесува 0,4%

На месечна основа, индексот на групата храна и безалкохолни пијалаци остана непроменет, додека во рамките на групата забележителен сезонски пад од 7% забележа овошјето. Сите останати подгрупи во оваа група забележаа благ пораст. Намалување на цените на месечна основа забележаа и обувките (1,4%) како и групата на комуникации (0,3%). Во исто време, цените кај останатите производи останаа речиси непроменети, со исклучок на цените на нафтните деривати каде е регистрирано зголемување на малопродажната цена иницирано од порастот на цената на нафтата на светските берзи. Во рамките на самиот индекс на трошоците на живот, цените на стоките останаа непроменети, додека цените на услугите забележале зголемување од 1,3%.

Трошоци на живот

Извор: Државен завод за статистика

Во септември 2005 година, индексот на цените на мало забележа поинтензивно зголемување на месечна основа во однос на индексот на трошоци на живот. Така индексот на цени на мало во септември 2005 година забележа зголемување од 1,6% во однос на претходниот месец, додека на годишна основа порастот е значително поголем и изнесува 3,3%. На куму-

лативна основа, во периодот јануари–септември, цените на мало се повисоки за 1,9%. Притоа, намалување на цените е евидентирано во групата на земјоделските и прехранбените производи, додека останатите групи на производи бележат зголемување на малопродажните цени.

Во септември 2005 година, цените на производителите на индустриски производи мируваа речиси кај сите категории, со исклучок на промената на цените во нафтениот сектор (пораст од 9%) и производството на прехранбени производи (0,8%), што придонесе за месечен пораст на овој индекс од 1,2%. Движењата во овие два сектора го детерминираа и движењето на индексот на цени на производителите на индустриски производи, при што истиот забележа пораст од 3% во периодот јануари–септември 2005 година.

1.3. Берзански цени

Во септември 2005 година, движењата на цените на производите со кои Република Македонија најмногу тргува со светот беа дивергентни. Така, во септември беше прекинат четиримесечниот тренд на пораст на цената на нафтата на светските берзи. По достигнувањето на историски највисоко ниво во август од 64 САД долари за барел, цената на суровата нафта во септември забележа намалување од 2 долари, достигнувајќи 62 долари за барел.

Во септември 2005 година, слично како и нафтата намалување забележа и никелот кој достигна просечна цена од 14.228 САД \$ за еден метрички тон, што претставува пад на берзанската цена од 4,5%. Истовремено, цинкот забележа зголемување од 7,7% на месечна основа, што претставува трет последователен месец на пораст. Покрај цинкот, пораст забележаа и бакарот (5 месеци по ред), златото и оловото.

На ниво од претходниот месец останаа цените на челичните лимови и јагнешкото месо. Притоа, по

Никел (САД \$/мт)

Извор: World Development Prospects, Pink Sheets

еден мошне динамичен период на постојан пораст во првиот квартал од годината инициран од зголемената светска побарувачка, дојде до стабилизирање на просечната берзанска цена која е стабилна веќе четири месеци по ред и тоа на ладноваланите челични лимови на ниво од 750 САД \$ и 650 САД \$ за топоваланите челични лимови.

2. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

2.1. Надворешно-трговска размена

Надворешно-трговската размена во септември 2005 година забележа сезонско зголемување од 16,8% во однос на август, додека во споредба со истиот месец претходната година, забележа зголемување од 18%. Во исто време, на месечна основа, извозот е повисок за 21,8%, додека увозот на стоки за 13,8%. Остварениот трговски дефицит во септември изнесува 95.9 милиони САД долари што е за 1.3 милиони долари повисоко во споредба со минатомесечниот дефицит. Сепак, номиналното зголемување на дефицитот е остварено во услови на зголемување на месечната покриеност на увозот со извоз за околу 4,3 процентни поени.

Анализирано кумулативно, во деветте месеци од 2005 година евидентирано е значително зголемување на извозот на стоки од 27,4% во споредба со истиот период лани, како резултат на рестартирањето на одделни капацитети, како и зголемената економска активност на деловните субјекти во државата. За истиот период, увозот е зголемен за 15,9%. На годишна основа, дефицитот во размената со странство е речиси на идентично ниво и изнесува 862.1 милион долари. Ваквите движења условија подобрување на степенот на покриеност на увозот со извоз на стоки за 5,8 процентни поени, при што тој изнесува 63,5%.

Анализирано по групи производи според СМТК¹, зголемувањето на извозот во септември е резултат, пред се, на зголемениот извоз на месечна основа на железо и челик за 14 милиони долари (или 45,7%), потоа овошје и зеленчук за 9.5 милиони долари (или 220,1%) што е досега највисок постигнат месечен извоз на оваа група производи, извозот на облека за 6.3 милиони долари (или 17,9%), извозот на обувки за 11,1% и тн.

Гледано кумулативно, во деветте месеци од 2005 година железото и челикот бележат зголемување од околу 148,5 милиони долари или 54,3% во однос на истиот период претходната година, извозот на нафта и производи од нафта е зголемен за 62,6 милиони долари или за 134,8%, тутунот и преработките од тутун забележаа зголемување од 26,8 милиони долари или 63%, овошјето и зеленчукот 17,6 милиони долари или 41,6%, пијалците со 4,9 милиони долари или 12,5%, облеката 5,3 милиони долари или 1,5% и тн.

Извоз на поважни групи производи по СМТК (во \$)					
	I - IX/2004		I - IX/2005		стапки
	кг	\$	кг	\$	
Железо и челик	473,665,945	273,599,130	650,535,566	422,148,170	37.3 54.3
Облека	17,257,895	363,024,956	16,376,201	368,305,196	-5.1 1.5
Нафта и произ. од нафта	135,600,480	46,473,009	213,838,270	109,130,407	57.7 134.8
Тутун и прераб. од тутун	11,612,205	42,522,063	14,884,015	69,323,359	28.2 63.0
Овошје и зеленчук	153,055,805	42,147,459	183,649,320	59,673,877	20.0 41.6
Пијалаци	75,695,827	39,753,004	86,924,884	44,703,064	14.8 12.5

Извор: Државен завод за статистика

Овие шест групи производи сочинуваат 71,6% од вкупниот извоз на државата.

Во периодот јануари–септември 2005 година, 53,9% од вкупно извезените стоки се пласирани на пазарот на Европска Унија, додека 45,2% од вкупно

1) СМТК – Стандардна меѓународна трговска класификација

увезените стоки во Република Македонија се со потекло од оваа интеграција. Извозот на стоки во Европска Унија е поголем за 20%, а увозот за 4,9%. Србија и Црна Гора, Германија, Грција, Италија, Хрватска и Британските Девствени Острови се наши најголеми партнери, чие учество во вкупниот извоз изнесува 72,1%.

На страната на увозот, главни увозни производи во периодот јануари–септември 2005 и понатаму се нафтата и производите од нафта, текстилни предива, железо и челик, друмски возила, електрична енергија итн.

Притоа, во деветте месеци од 2005 година увезена е нафта и нафтени деривати во вредност од 347.1 милион долари, што претставува зголемување од 57,2% во однос на истиот период од мината година. Со оглед дека увезената количина, е зголемена за само 4,2%, се потврдува фактот дека главна детерминанта на зголемениот увоз на нафта и нафтени деривати е исклучително високиот пораст на нивната цена на светските берзи (рефинериската цена на нафтата од почетокот на годината е поголема за повеќе од 80%, додека цената на суровата нафта е зголемена за 60%). Од статистичките податоци може да се согледа дека, доколку просечната цена на увезената нафта во периодот јануари–август 2005 година беше еднаква на онаа од минатата година, Република Македонија за увозот на нафта и нафтени деривати во 2005 година ќе издвоеше 114

милиони САД долари помалку (за истиот овој износ и трговскиот дефицит ќе беше помал).

Одредена компензација на негативните влијанија од нафтениот шок во државата секако е зголемиот извоз на нафтени деривати, кој во однос на мината година бележи пораст од 235,3%.

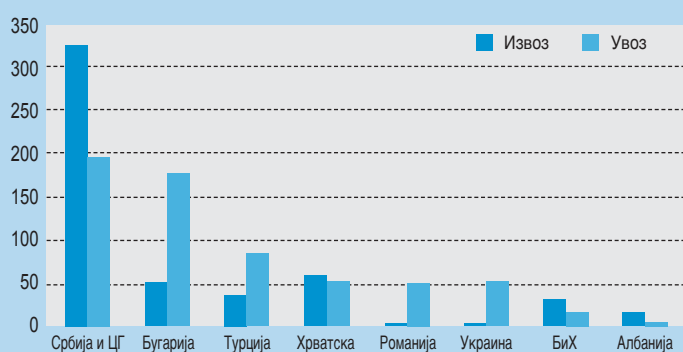
Дефицитот во трговската размена со Бугарија, Турција, Романија и Украина и понатаму се зголемува и изнесува 272.6 милиони долари, што претставува околу една третина од трговскиот дефицит остварен во земјата во периодот јануари–септември 2005 година.

2. Анализата на валутната структура на надворешно–трговската размена на Република Македонија во периодот јануари–септември 2005 во споредба со истиот период од 2004 година покажува високо зголемување на извозот реализиран во евра, и тоа за 172.5 милиони евра (или 24%), при истовремен пораст на страната на увозот за 91.3 милиони евра, или 7,4%.

Од друга страна, трговијата во долари бележи зголемување на страната на извозот за 78.4 милиони долари (28,3%), додека заради сеуште „поефтиниот долар“, увозот е зголемен за 161.3 милиони долари, или 32,5%. Во анализираниот период извозот на стоки на Република Македонија изразен во денарска противвредност забележа зголемување од 23,4%. Вкупниот увоз на стоки во денарска противвредност во анализираниот период е зголемен за 12,2%.

Во периодот јануари–септември 2005 година, реализираното негативно салдо од надворешно–трговската размена е помало салдото во 2004 година, пришто делот од дефицитот остварен во евра е намален за околу 81 милион евра (или 15,8%), при истовремено зголемување на доларскиот дел на дефицитот за околу 83 милиони долари (или за 37,7%). Соодветно на ова, вкупниот денарски износ на трговскиот дефицит забележа намалување од 1.3 милијарди денари, или 2,9%.

НТР со земји со кои се реализираат договори за слободна трговија

Извор: Државен завод за статистика

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА на Република Македонија (по валути)

Извоз	I - IX 2004					I - IX 2005					апсолутна промена во валутна вредност	релативна промена во валутна вредност (во %)
валута	000 т	извоз во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	извоз во денари	структура во %	000 т	извоз во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	извоз во денари	структура во %		
EUR	1,128	719,240,852	61.2966	44,087,018,824	74.8	1,508	891,761,129	61.2245	54,597,629,237	75.1	172,520,277	24.0
USD	389	276,838,560	50.0425	13,853,693,653	23.5	507	355,190,947	49.8574	17,708,897,098	24.4	78,352,386	28.3
EUR+USD	1,517			57,940,712,477	98.3	2,015			72,306,526,335	99.4		
Вк.извоз:	1,523			58,932,629,748	100.0	2,019			72,710,445,552	100.0		23.4

Извор: Државен завод за статистика и НБРМ

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА на Република Македонија (по валути)

салдо на тргов. размена	I - IX 2004					I - IX 2005					апсолутна промена во валутна вредност	релативна промена во валутна вредност (во %)
валута	000 т	износ на салдо во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	салдо во денари	структура во %	000 т	износ на салдо во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	салдо во денари	структура во %		
EUR	-396	-515,011,181	61.2966	-31,568,434,347	73.1	-87	-433,824,213	61.2245	-26,560,670,541	63.4	81,186,968	-15.8
USD	-1,033	-219,946,388	50.0425	-11,066,667,108	25.5	-1,012	-302,884,780	49.8574	-15,101,047,638	36.0	-82,938,392	37.7
EUR+USD	-1,429			-42,575,101,454	98.6	-1,099			-41,661,718,180	99.4		
Дефицит	-1,432			-43,181,707,509	100.0	-1,102			-41,912,069,757	100.0		-2.9

Извор: Државен завод за статистика и НБРМ

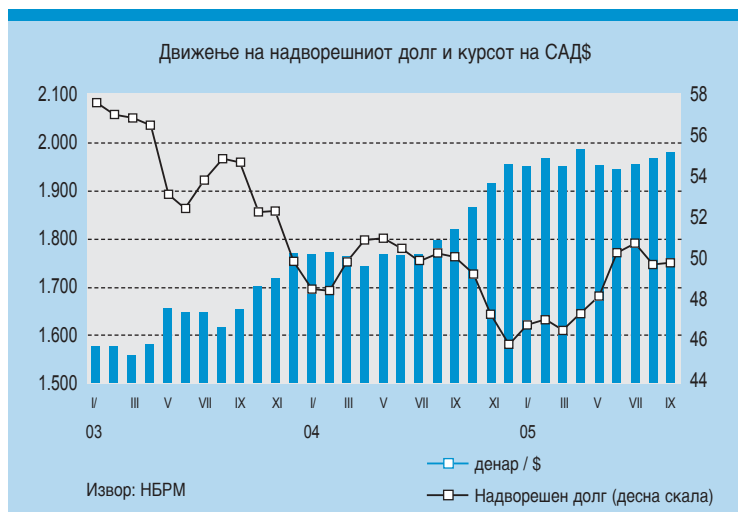
2.2. Надворешен долг

На крајот на септември 2005 година, надворешниот долг на Република Македонија по основ на долгорочни кредити и заеми изнесуваше 1.982 милиони САД долари, и во однос на август истиот е зголемен за 16 милиони долари. Порастот на надворешниот долг во најголем дел се должи на повисокиот износ на користени средства од отплатата на главницата на долгот.

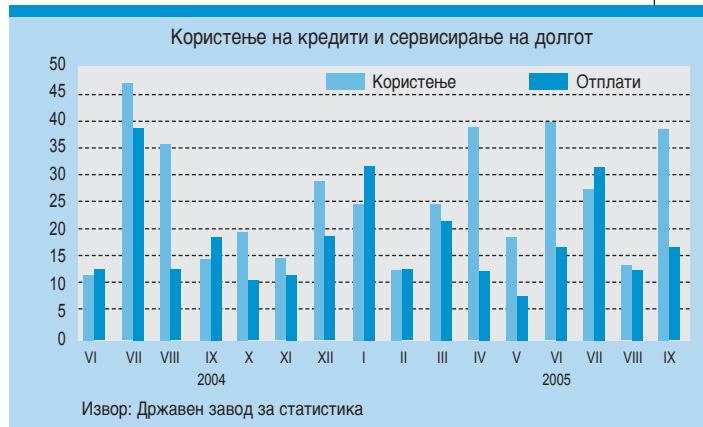
Во структурата на долгот по кредитори, повеќе од половина, или 52,5% отпаѓа на мултилатералните кредитори, од кои најголем дел на ИДА, ИБРД, ЕИБ и ЕУ. Во рамките на приватните кредитори кои учествуваат со 37%, на Лондонскиот клуб припаѓа 30%, додека на билатералните кредитори 10%.

Новосклучените кредити со странски кредитори во септември изнесуваа 11.3 милиони долари, и сите се склучени со приватни банки и финансиски институции.

И во овој месец продолжува редовното и навремено сервисирање на обврските кон странство, при што отплатени се 17.2 милиони долари, од кои 12.3 милиони долари главница. Притоа, најголем дел се отплатени спрема приватните кредитори (8.8 милиони долари), кон билатералните кредитори платено е 4.5 милиони долари, сите по основ на репрограмот од 2000 година, додека остатокот од 3.9 милиони долари е отплатено спрема мултилатералните кредитори (ИБРД и ИДА).

Во текот на септември, врз основа на долгорочни кредити и заеми повлечени се средства во износ од 39.7 милиони долари. Најголемиот дел од овие средства, односно 23.4 милиони долари потекнуваат од мултилатерални кредитори, од кои 15.5 милиони долари од ММФ. Остатокот од 16.3 милиони долари повлечен се од приватни банки и финансиски институции.

Достасаните неплатени обврски во септември оваа година изнесуваа 1 милион долари и во најголем дел се резултат на неажурност во доставувањето на податоците за реализираните отплати од овластените известувачи по кредитни работи од приватниот сектор.

Согласно Планот на отплата на Народната банка на Република Македонија, во преостанатите три месеци од 2005 година достасуваат за плаќање 47.8 милиони долари обврски спрема странство, од кои 36.9 милиони долари главница.

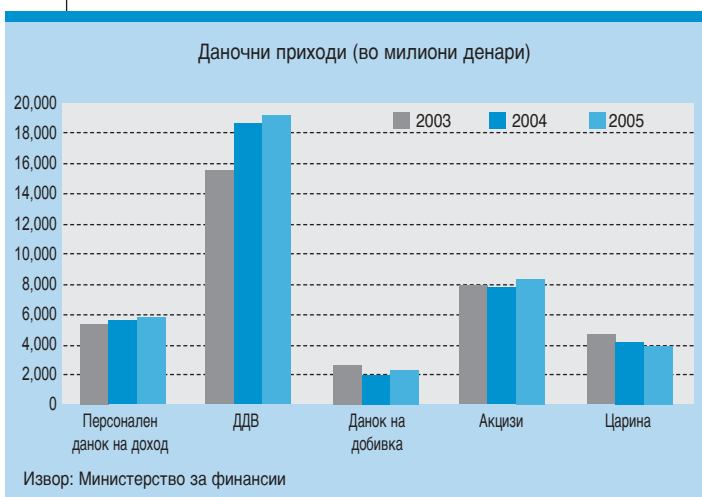
Состојбата на краткорочниот долг на крајот на септември 2005 година изнесуваше 90.2 милиони

долари. Притоа, во овој месец користени се краткорочни финансиски и стокови кредити во износ од 0.2 милиони долари, а отплатени се обврски спрема странство во висина од 0.8 милиони долари

3. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

Во периодот јануари – септември 2005 година, вкупните приходи на централниот Буџет достигнаа износ од 45.278 милиони денари, што претставува поголемо остварување за 7,9% во однос на истиот период од минатата година. Зголемената наплата на вкупните приходи пред се, се должи на зголемувањето евидентирано кај сите даночни приходи (со исклучок на царините), како и на неданочните приходи, односно на приходите од добивката на јавните финансиски институции во кои се вклучени средствата од добивката на Телеком за 2004 година во износ од 2.750 милиони денари.

Даночните приходи за периодот јануари–септември 2005 година се реализирани во износ од 39.867 милиони денари, што претставува зголемување од 3,6% на годишно ниво. Во овие рамки, учеството на данокот на додадена вредност достигна 48,1%, односно 68.9% заедно со акцизите. Од данокот на додадена вредност вкупно се наплатени приходи во висина од 19.164 милиони денари, што претставува 3% повисоко остварување, или 557 милиони денари повеќе во однос на истиот период од 2004 година.

Приходите од акцизи во овој период се повисоки за 6,5%, или за 505 милиони денари во однос на истиот период лани, при што достигнаа износ од 8.285 милиони денари.

Од 1 јануари 2005 година (согласно Законот за изменување и дополнување на законот за акцизи „Службен весник на РМ“ бр.96/04), зголемена е акцизата на патничките автомобили со работна за-

фатнина над 1.000 см³ (од 15.000–550.000 денари), се воведува акциза на синтетички масла за подмачкување и се трансформира акцизата на минералните масла за подмачкување и зголемување на акцизната стапка за цигари.

Трендот на годишен пораст во овој период продолжува и кај приходите од персоналниот данок на доход и данокот на добивка. Во овој период, приходите од персоналниот данок достигнаа износ од 5.837 милиони денари, односно 246 милиони денари или 4,4% повеќе во однос на

Во периодот јануари–септември 2005 година, споредено со истиот период лани, се забележува пад кај приходите од царина за 7,7% предизвикан од намалувањето на просечната пондерирана царинска стапка, согласно Договорот за пристапување кон Светската трговска организација, како и договорите за слободна трговија. Приходите од увозни давачки во овој период се остварени во износ од 3.802 милиони денари.

Приходите од данокот на добивка во првите девет месеци се остварени во износ од 2.303 милиони денари, што во споредба со приходите остварени во истиот период од 2004 година претставува пораст од 16%.

На расходната страна, во периодот јануари–септември 2005 година, од Централниот буџет вкупно се потрошени 42.333 милиони денари, што претставува зголемување од 4% на годишна основа, или во номинален износ, вкупните расходи на централниот буџет во 2005 година се повисоки за 1.634 милиони денари.

Во структурата на вкупните расходи на Централниот буџет, расходите за плати и надоместоци учествуваа со 38%, при што расходите по овој основ се зголемени за 3,2%, односно изнесуваат 16.084 милиони денари. Ова зголемување е резултат на зголемувањето на расходите за плати како резултат на примената на т.н. декомпресија на платите на државните службеници. Во исто време, расходите за стоки и услуги достигнаа износ од 4.927 милиони денари, односно 1,8% повеќе во споредба со истиот период лани.

Во делот на трансферите (учество од 37% во вкупните расходи на Централниот Буџет), во овој период се потрошени 15.650 милиони денари, што е за само 0,8% помалку во однос на 2004 година. Трансферите кон Фондот за пензиско и инвалидско осигурување се извршени во износ од 5.762 милиони денари, или за 140 милиони денари помалку во однос на истиот период лани.

Во овој период средствата за капитални расходи се потрошени во износ од 3.930 милиони денари,

Структура на расходите на Централниот Буџет

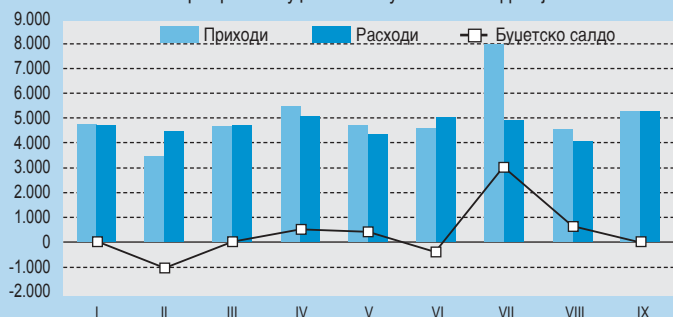

Извор: Министерство за финансии

овие расходи имаат извршување повеќе за 26% или за 812 милиони денари во споредба со потрошените средства за капитални трошоци во истиот период 2004 година.

Во периодот јануари – септември 2005 година, ваквите движења во фискалната сфера, односно подобрата наплата на јавните приходи и намаленото трошење на буџетските средства, придонесоа да се оствари суфицит на Централниот Буџет кој изнесува 2.945 милиони денари.

Централен буџет на Република Македонија

Извор: Државен завод за статистика

4. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

4.1. Монетарни движења

Во септември 2005 година, монетарната политика се спроведуваше во услови на дисциплинирана фискална политика (централниот буџет забележа незначителен суфицит од 18 милиони денари), како и поволни движења на девизниот пазар (НБРМ во септември 2005 година изврши нето одкуп од 33 милиони САД долари). Вкупните ликвидни средства на банкарскиот сектор веќе втор последователен месец забележуваат намалување на месечна основа (6,3%), при што намалувањето е со поголем интензитет во однос на претходниот месец. Намалувањето се должи пред се на падот на средствата на

(месечна промена во милиони денари)	XII.04	III.05	VI.05	VII.05	VIII.05	IX.05
Повлекување на примарни пари	-188	-497	-2037	-3264	-2174	-2466
Нето девизна актива						
Нето домашна актива		-200	-921	-3264	-1012	-817
Благајнички записи	-188	-297	-1116		-1162	-1649
Креирање на примарни пари	1846	396	1742	4287	849	2512
Нето девизна актива	836	396	1742	1877	849	2512
Нето домашна актива	1010					
Благајнички записи				2410		
Нето ефект	1658	-101	-295	1023	-1325	46

Извор: Народна банка на Република Македонија

жиро сметките на комерцијалните банки од 10%, при истовремен пораст на парите волагајните од 9%. Од аспект на тековите на креирање и повлекување на ликвидност, јавната потрошувачка и нето девизната актива делуваа во насока на креирање на ликвидност која беше неутрализирана преку поголемиот интерес за запишување налагајнички записи и преку зголемената побарувачка за готови пари. Сумарно, нето домашната актива делуваше во насока на повлекување на примарни пари во износ од 2.46 милијарди денари, додека нето девизната актива делуваше во насока на креирање на примар-

Монетарни агрегати и нивни компоненти

	III.05	IV.05	V.05	VI.05	VII.05	VIII.05	IX.05
Готови пари во оптек	13207	14191	13086	13390	14331	13385	13490
Депозитни пари	13741	12920	13907	13752	13954	14040	14416
Монетарен агрегат M1	26948	27111	26993	27142	28285	27425	27906
Краткорочни денарски депозити	23336	24517	25593	26335	20936	19876	20732
Краткорочни девизни депозити	42495	44185	44182	45462	46185	47263	48142
Монетарен агрегат M2	92779	95813	96768	98939	95406	94564	96780
Немонетарни депозити	4644	4604	5040	4902	5001	4872	4871
денарски	3111	3107	3075	3093	3119	2891	3130
девизни	1533	1497	1965	1809	1882	1981	1741
Монетарен агрегат M4	97423	100417	101808	103841	100407	99436	101651

Извор: Народна банка на Република Македонија

ни пари во износ од 2.512 милијарди денари, со што крајниот ефект беше креирани 46 милиони денари.

На крајот од септември, споредено на месечна основа, примарните пари забележаа пад од 0,9%, пред се како резултат на намалувањето на вкупните ликвидни средства на банките. Од друга страна, месечниот пораст на депозитните пари од 2,7% и на готовите пари во оптек од 0,8% детерминираа раст кај монетарниот агрегат M1 од 1,8%. Во услови на пораст на краткорочните денарски и девизни депозити, монетарниот агрегат M2 на месечна основа се зголеми за 2,3%. Намалувањето на долгорочните

4.2. Бруто девизни резерви

Во септември 2005 година, интервенциите на НБРМ на девизниот пазар беа во насока на креирање на примарни пари, при што во овој месец НБРМ откупи 34.5 милиони долари и продаде 1.5 милиони долари, со што нето ефектот изнесуваше откупени 33 милиони долари. Ваквите случувања на девизниот пазар придонесоа бруто девизните резерви на крајот на септември 2005 година, да достигнат 1.057 милиони САД долари и во однос на крајот на август 2005 година се повисоки за 55 милиони долари.

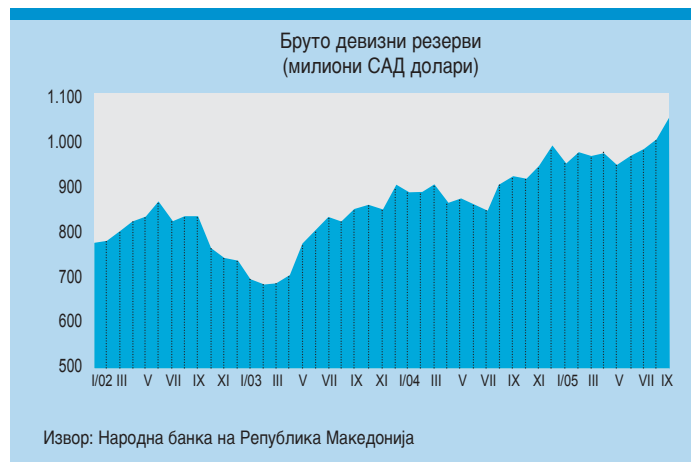
Депозитен потенцијал и кредити на приватен сектор	(во милиони денари)	Месечна промена	Годишна промена
Депозитен потенцијал	73745	2.4	16.9
Денари	23862	4.8	5.6
Во странска валута	49883	1.3	23.3
Краткорочен	68874	2.6	17.8
Долгорочен	4871	0.0	5.8
Кредити на приватен сектор	65825	1.7	22.0
Денари	49773	1.1	10.5
Во странска валута	16052	3.3	80.1

Извор: Народна банка на Република Македонија

девизни депозити детерминираа незначително пониска стапка на пораст кај најширокиот монетарен агрегат M4.

Во септември 2005 година, вкупниот депозитен потенцијал на комерцијалните банки забележа пораст од 2,4% на месечна основа. Од аспект на валутната структура, растот беше детерминиран како од порастот на денарските, така и на девизните депозити. Истовремено, анализата на депозитниот потенцијал според рочноста покажува раст како на краткорочните така и на долгорочните депозити. Кредитите на приватниот сектор во септември забележаа пораст од 1,7% на месечна и 22% на годишна основа, при што порастот е поинтензивен на кредитите во странска валута. Доминантен придонес во порастот на кредитирањето имаат долгорочните кредити во денари насочени кон секторот население и долгорочните девизни кредити алоцирани кај корпоративниот сектор.

Каматната политика на комерцијалните банки не забележа некоја позначајна промена. Имено, просечните пондериран каматни стапки за кредити одобрени на население во септември 2005 година изнесуваа 13,6% и во однос на претходниот месец претставува незначителен пораст. Истовремено, каматните стапки на кредитите одобрени на претпријатијата како и просечните пасивни каматни стапки останаа на исто ниво од претходниот месец (11,7% и 6,6% респективно).

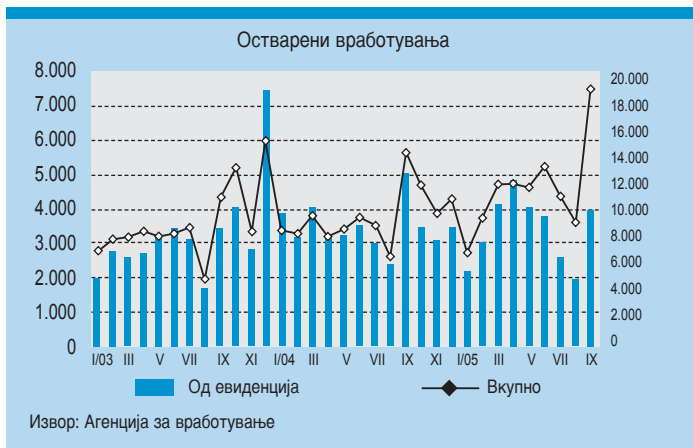

5. ПАЗАР НА РАБОТНА СИЛА

5.1. Вработеност

Во периодот јануари–септември 2005 година, во Агенцијата за вработување на Република Македонија регистрирани се 102.114 засновани нови работни односи, од кои 58% се вработувања на неопределено време. Во овие девет месеци, вкупниот број на нововработени лица е зголемен за 27% во однос на истиот период минатата година. Трендот на пораст на бројот на нови вработувања продолжува и понаатаму, при што во септември е остварен рекорден број од 18.494 нови вработувања, односно во споредба со истиот месец 2004 година остварен е пораст од над 4.500 нововработени лица (33%).

Вработувањата на лица од евиденцијата на Агенцијата за вработување, односно од регистрираните невработени лица, во септември учествуваа со 22% од вкупните вработувања, додека останатите вработувања се директно од дотогаш неактивното население дефинирано како население кое претходно не барало работа преку Агенцијата.

Најголем број од новите вработувања според областа на претежната дејност на работодавецот се регистрирани во преработувачката индустрија (28,5%), во трговијата (19,9%), во сообраќај, складирање и врски (6,2%), во градежништвото (5,8%), итн.

5.2. Невработеност

Трендот на намалување на регистрираната невработеност започнат на почетокот на оваа година продолжи и во септември 2005 година, кога бројот на регистрирани невработени лица изнесуваше 366.889 лица, што значи намалување за 5,6% или 21.893 лица на годишна основа, односно 0,6% во однос на август 2005 година.

Намалувањето на регистрираната невработеност во септември 2005 година е резултат на поголемиот одлив од регистрот на Агенцијата во споредба со приливот на невработени лица. Во рамките на приливот (вкупно 8.174 лица), учеството на лицата кои првпат се пријавиле како невработени во тој месец изнесува 27%, додека пак учеството на лицата на

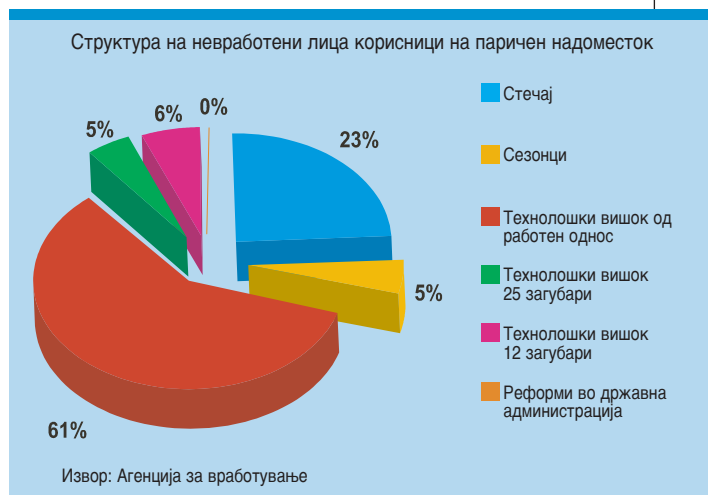
кои им престанал работниот однос е 48%. Околу 60% од одливот на невработени лица се однесува на лицата кои не се пријавиле во Агенцијата за вработување во утврдениот рок или одбиле одредена активна мерка (на пример, обука преку Агенцијата), додека пак 38% се лица кои нашле работа.

Според образовната структура, регистрираната невработеност е неповолна имајќи предвид дека околу 38% од невработените во септември се неквалификувани или полуквалификувани, 33,4% се со средно стручно образование, квалификуваните и високо квалификуваните работници учествуваат со 15,6%, а оние со вишо и високо образование со 12,8%. Најголем дел од невработените лица или 63% од вкупниот број се во таканаречената примарна возрасна група од 25–49 години (население кое е најспособно за работа).

5.3. Корисници на паричен надоместок за невработеност и право на здравствено осигурување

Во септември 2005 година, 41.412 лица користеле паричен надоместок во случај на невработеност, што претставува 11,3% од евидентираниите невработени лица. Во однос на претходниот месец, бројот на корисници на паричен надоместок е намален за 3,9%, додека на годишно ниво, бројката е намалена за 14,1%, што е досега најголемо намалување. Овие движења се резултат на падот на бројот на лица кои добиваат паричен надоместок по основ на стечај и технолошки вишок од работен однос. Најголем дел од корисниците на надоместокот се лицата кои се отпуштени од работа како технолошки вишок (61%), стечајци (23%) и лицата технолошки вишок од загубари (11%).

Околу 66,6% од вкупниот број на регистрирани невработени лица во септември 2005 година користеле бесплатно здравствено осигурување од Агенцијата за вработување. И покрај непроменетото учество во вкупната невработеност, остварено е апсолутно нама-

лување на бројот на корисници на оваа бенефиција за околу 600 лица во согласност со намалената невработеност во овој месец. На годишна основа, бројот на корисници на здравствено осигурување е намален за 0,4%.

5.4. Корисници на пензии и социјална помош

Во септември 2005 година, продолжи трендот на пораст на бројот на пензионирани лица, но овојпат со помал интензитет. Имено, согласно податоците на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, во септември 2005 година се евидентирани 262.833 пензионери. Според ова, во септември е евидентирано минимално месечно зголемување од 192 лица, или 0,1% повеќе. На годишна основа, овој број е поголем за 3.709 лица, односно за 1,4%. За исплата на пензиите, во овој месец се потрошени 1.904 милиони денари.

Во поглед на висината на просечната пензија, во последните месеци не се забележани поголеми промени, при што во август 2005 година просечната пензија изнесуваше 7.471 денари, што е на приближно исто ниво ниво на претходниот месец и на истиот месец од 2004 година. Соодносот на просечната пензија за септември со просечната исплатена нето плата во август 2005 година изнесуваше 58,7%.

И покрај зголемените критериуми за доделување на социјална помош, што ги спроведува Министерството за труд и социјална политика, бројот на соци-

мош се потрошени 15.2 милиони денари за 4.943 корисници, додека за 22.021 лица корисници на помош за туѓа нега се потрошени 77.6 милиони денари.

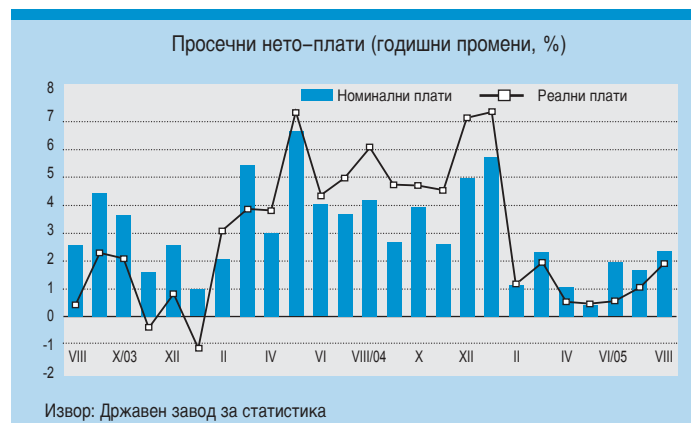
Со цел правилно разграничување на корисниците на кои ова право им е неопходно, се продолжува со редовни контроли од страна на стручните лица во центрите за социјална работа.

5.5. Просечна нето-плата

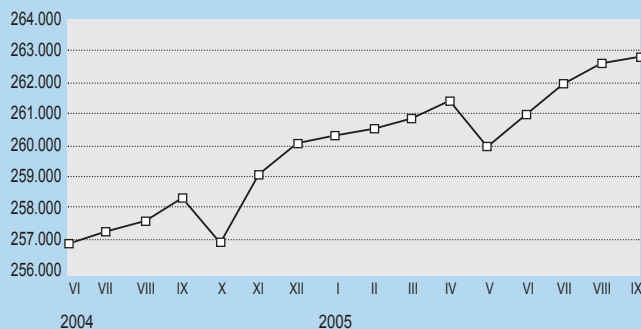
По благиот пад на висината на просечната нето-плата по работник во последните неколку месеци, во август 2005 година, просечната нето-плата забележа месечно зголемување од 2,3% и изнесуваше 12.727 денари, што во однос на претходниот месец претставува номинален пораст од 2,3% и реален од 2,9%. Анализирани по сектори, месечен пораст на платите е регистриран во сите сектори, а најголем пораст е забележан во индустријата (4%).

Во овој месец, најголем пораст е регистриран во дејноста „Вадење на камен јаглен, лигнит, вадење на тресет“ (за 37,6%). Највисоките плати се исплатуваат во секторот „Финансиско посредување“, (26.914 денари), додека најниска плата се исплатува во „Градежништво“ (9.944 денари).

На годишна основа, номиналната и реалната просечна плата регистрираа стапка на пораст од 2,3%, односно 1,8%. Во август 2005 година, 17,2% од вработените во Република Македонија не примиле плата, што претставува пораст од 0,5 процентни поени.

Вкупен број на пензионери (по месеци)

јалните домаќинства расте, така што во септември 2005 година, за исплата на социјална помош се потрошени 152.7 милиони денари за 68.517 домаќинства. На месечна основа, бројот на регистрирани корисници на социјална помош бележи пораст од 781 лица или 1,1%, додека на годишна основа нивниот број зголемен за 3,2%. Структурно гледано, најмногу корисници на овој вид на помош има во Скопје (20,6%), следуваат Тетово (11,7%), Куманово (11,1%), Прилеп (8,1%), итн. Исто така во овој месец продолжи неповолната тенденција на континуиран пораст на бројот на корисници на постојана парична помош и туѓа нега. Имено, за постојана парична по-

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Надворешниот долг врз основа на долгорочни кредити и заеми на крајот на септември 2005 година изнесуваше 1.982 милиони долари и на месечна основа е зголемен за 16 милиони долари. Порастот на надворешниот долг, во најголем дел се должи на повисокиот износ на повлечени средства од отплатата на главницата на долгот.

Структурата на надворешниот долг и понатаму останува речиси непроменета, при што и овој месец повеќе од половина од долгот (52,5%) отпаѓа на мултилатералните кредитори. Приватните кредитори опфаќаат 37,1%, додека билатералните 10,4%. Најголеми поединични кредитори и понатаму остануваат ИДА со 365 милиони долари и Лондонскиот клуб со 222 милиони долари.

Од аспект на валутната структура на долгот, која се однесува само на главницата на долгот, и во септември најзастапена валута е еврото со учество од 45,0%, потоа следи САД доларот со 30,1%, и специјалните права на влечење со учество од 22,8%. Останатите валути имаат речиси безначајно учество во структурата на главницата на долгот.

Во текот на септември оваа година, по основ на одобрени кредити резидентите користеле средства во износ од 39,7 милиони долари. Од овие средства 15,6 милиони долари се однесуваат на повлечени средства од новиот Stand-by аранжман со ММФ. Од приватни банки и финансиски институции користени се 16,3 милиони долари.

Сервисирањето на обврските, продолжува да се извршува редовно и навремено, при што во текот на септември оваа година отплатени се 17,2 милиони долари (12,3 милиони долари главница). Притоа, спрема мултилатералните кредитори платени се 4,0 милиони долари, кон билатералните кредитори 4,5 милиони долари и 8,8 милиони долари спрема приватни банки и финансиски институции.

Неажурноста во доставувањето на податоците за реализираните отплати од овластените известувачи по кредитните работи од приватниот сектор, и во месец септември беше една од главните причини за појава на досани неплатени обврски во износ од 10,1 милиони долари.

Новосклучените кредити во септември оваа година изнесуваа 11,3 милиони долари, и сите се склучени со приватни банки и финансиски институции.

До крајот на годината (октомври-декември 2005 година), согласно планот на отплата на Народна банка на Република Македонија, достасуваат обврски за плаќање кон странските кредитори во износ од 48,7 милиони долари, од кои 37,7 милиони долари главница.

Краткорочниот надворешен долг на крајот на септември оваа година изнесуваше 90,2 милиони долари. Притоа, во овој месец користени се финансиски и стокови кредити во износ од 0,2 милиони долари, а платените обврски изнесуваат 0,8 милиони долари.

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА¹

(милиони САД долари)

	12/31/1997	12/31/1998	12/31/1999	12/31/2000	12/31/2001	12/31/2002	12/31/2003	12/31/2004	1/31/2005	4/30/2005	5/31/2005	6/30/2005	7/31/2005	8/31/2005	9/30/2005
Официјални кредитори	870	1,004	1,031	1,033	980	1,048	1,198	1,313	1,269	1,274	1,239	1,242	1,236	1,239	1,247
Мултилатерала	521	684	714	716	688	756	926	1,062	1,034	1,043	1,013	1,020	1,025	1,028	1,041
IMF	99	114	113	82	71	67	68	62	61	59	55	53	53	52	67
IBRD	92	115	117	123	124	145	181	224	216	215	210	225	224	224	223
IFC	1	55	57	57	33	18	20	9	9	7	7	7	7	7	7
IDA	145	179	222	250	255	295	358	388	381	379	371	366	367	367	365
EIB	37	54	68	67	75	102	116	148	142	140	135	138	142	144	141
EUROFIMA	25	22	17	17	14	12	8	8	8	8	8	7	7	7	7
CEDB	5	5	5	7	6	14	17	23	22	22	21	20	21	21	20
EBRD	88	90	72	72	61	32	36	65	67	84	82	83	83	84	90
EU	27	48	40	37	44	65	112	122	117	117	112	109	109	110	109
IFAD	0	1	2	3	4	5	7	10	11	11	12	12	12	12	12
EAR	0	0	0	1	1	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0
Билатерала	349	320	317	316	292	292	272	252	235	231	226	222	211	211	206
Приватни кредитори	261	394	407	405	464	501	572	644	681	713	716	703	718	726	735
Лондонски клуб	234	243	250	253	262	254	234	233	228	228	228	228	222	222	222
Останати	27	151	157	152	202	247	328	412	454	486	488	475	496	504	513
Банки и финан. инстит.	16	27	26	32	143	181	211	250	237	249	250	244	263	272	275
Претпријатија	11	124	131	120	59	66	117	162	216	237	238	231	233	232	238
ВКУПНО	1,131	1,398	1,438	1,438	1,444	1,549	1,770	1,957	1,925	1,987	1,955	1,945	1,954	1,965	1,982

Извор: Државен завод за статистика

1) Долгорочен и среднорочен долг

ОТПЛАТА НА ДОЛГОТ ПО КРЕДИТОРИ

(јануари – септември 2005 год.)

(во милиони САД долари)	Вкупно	Главница	Камата
Вкупно (главница и камата)	168,0	124,9	43,1
Официјални кредитори	95,7	71,5	24,2
Мултилатерала	50,2	33,2	17,0
IMF	7,5	6,6	0,9
IBRD	13,5	8,8	4,7
IFC	2,5	2,2	0,3
IDA	3,2	1,2	2,0
EIB	9,9	6,3	3,6
EUROFIMA	0,2	0,0	0,2
CEDB	0,4	0,0	0,4
EBRD	10,3	7,6	2,7
EU	2,1	0,0	2,1
IFAD	0,1	0,0	0,1
EAR	0,5	0,5	0,0
Билатерала	45,5	38,3	7,2
Репрограм 1995	27,8	22,5	5,3
Нерепрограмиран долг	0,0	0,0	0,0
Репрограм 2000	9,2	9,0	0,2
Новосклучени кредити	8,5	6,8	1,7
Приватни кредитори	72,3	53,4	18,9
Лондонски клуб	17,9	10,5	7,4
Останати	54,4	42,9	11,5
Банки и финансиски институции	30,1	21,8	8,3
Претпријатија	24,3	21,1	3,2

Извор: Народна банка на Република Македонија

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ - ПО КРЕДИТОРИ

во милиони долари

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Вкупно (Среднорочен и долгорочен)	1,062	1,123	1,141	1,380	1,438	1,436	1,444	1,549	1,770	1,957
Мултилатерални	399	468	490	687	714	715	688	756	926	1,061
IMF	69	80	103	114	113	82	71	67	68	62
IBRD / IDA	178	206	237	296	339	373	379	441	539	612
IFC	5	2	0	56	57	57	33	18	20	9
EIB	82	76	37	54	68	67	75	102	116	148
EBRD	15	69	83	90	72	72	62	32	37	65
EUROFIMA	40	29	25	23	17	17	14	12	8	8
Совет на Е.Р.банка	10	6	5	5	5	7	6	14	17	23
EU				48	41	37	44	65	112	122
IFAD				1	2	3	4	5	7	10
Билатерални кредитори	412	402	377	289	317	316	292	292	272	252
Приватни кредитори	251	253	274	404	407	405	464	501	572	644
Комерцијални банки	229	229	241	243	250	253	262	254	243	232
Останато	22	24	33	161	157	152	202	247	329	412
Вкупно (без ММФ)	993	1,043	1,038	1,266	1,325	1,335	1,373	1,482	1,702	1,895
Краткорочен долг				60	55	52	63	64	42	71

Извор: Народна банка на Република Македонија

ВКУПЕН НАДВОРЕШЕН ДОЛГ ПО ДОЛЖНИЦИ *

во милиони долари

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Вкупен надворешен долг	1,118	1,139	1,437	1,490	1,489	1,506	1,635	1,813	2,029
Јавен сектор	1,012	1,007	1,222	1,305	1,330	1,222	1,321	1,487	1,603
Влада	774	775	890	975	1,066	1,052	1,135	1,257	1,350
Влада (обврски на Влада)	766	767	864	932	1,018	1,010	1,095	1,215	1,308
Фонд за патишта			18	33	48	42	40	41	42
Здравствен фонд	1	1	1	3	0	0	0	0	0
Останати	7	7	7	7	0	0	0	0	0
НБМ	80	99	114	113	96	71	67	68	63
Јавни претпријатија	158	133	218	217	168	99	119	162	190
Приватен сектор	106	132	215	185	159	284	314	325	427
Банки	84	92	110	93	66	97	110	86	74
Претпријатија	22	40	105	92	93	187	204	240	353

Извор: Државен завод за статистика

* Краткорочен, среднорочен и долгорочен долг

БАЛУТНА СТРУКТУРА НА НАДВОРЕШНИОТ ДОЛГ

(структурата се однесува само на главницата)

Валута	12/31/2004	1/31/2005	2/28/2005	3/31/2005	4/30/2005	5/31/2005	6/30/2005	7/31/2005	8/31/2005	9/30/2005
DKK	6,264,755	5,783,201	5,783,201	5,783,201	5,783,201	5,783,201	5,783,201	5,301,646	5,301,646	5,301,646.00
во USD	1,145,800	1,012,968	1,023,085	1,004,818	1,006,351	939,703	944,838	859,525	865,861	856,991
%	0,06	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,04	0,04	0,04
JPY	297,582,450	289,148,252	289,148,252	261,980,284	262,601,308	302,227,634	302,251,070	293,816,872	507,409,518	479,600,081
во USD	2,870,533	2,798,311.00	2,743,724	2,437,148	2,497,447	2,817,610	2,645,549	2,614,325	4,551,032	4,256,488
%	0,15	0,15	0,14	0,13	0,13	0,15	0,14	0,14	0,24	0,22
SEK	5,308,682	5,037,906	5,037,906	4,144,892	4,144,892	4,144,892	4,144,892	3,874,116	3,874,116	2,981,102
во USD	801,058	722,631	731,053	587,433	584,994	563,822	566,903	498,146	503,329	383,728
%	0,04	0,04	0,04	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,02
CNF	38,124,204	38,753,310	38,753,310	38,244,435	38,166,945	38,166,945	39,878,833	43,480,584	44,180,584	43,663,334
во USD	33,590,802	32,672,495	33,073,240	31,908,550	32,166,583	30,822,271	30,990,724	33,690,687	34,693,401	33,811,217
%	1,74	1,74	1,73	1,68	1,69	1,64	1,64	1,76	1,80	1,73
GBR	1,050,618	987,382	985,754	968,879	965,284	963,616	961,935	898,616	963,297	944,398
во USD	2,016,452	1,858,425	1,881,338	1,822,933	1,846,079	1,691,466	1,700,710	1,576,522	1,718,628	1,668,955
%	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,09	0,09	0,08	0,09	0,09
USD	607,905,524	594,860,852	598,704,521	593,314,602	588,808,133	590,568,882	606,610,770	592,873,628	592,685,515	587,718,761
во USD	607,905,524	594,860,852	598,704,521	593,314,602	588,808,133	590,568,882	606,610,770	592,873,628	592,685,515	587,718,761
%	31,47	31,61	31,38	31,23	30,95	31,42	31,96	31,03	30,78	30,11
EUR	604,626,427	610,598,810	317,754,239	632,129,170	637,362,416	653,366,319	682,977,542	700,190,491	705,316,331	728,326,854
во USD	822,534,287	795,914,810	813,274,241	818,164,146	825,830,369	874,107,781	819,553,485	846,740,122	859,146,356	878,581,262
%	42,58	42,29	42,63	43,07	43,42	43,36	43,37	44,31	44,62	45,01
SDR	296,835,757	297,963,905	297,740,170	298,001,253	297,334,872	296,253,429	296,026,024	295,912,238	295,448,306	306,795,625
во USD	460,988,020	451,963,905	456,134,580	450,227,952	449,303,796	436,962,075	429,334,913	431,961,825	431,306,106	444,689,395
%	23,86	24,02	23,91	23,70	23,62	23,25	22,72	22,60	22,40	22,78
AUD	131,685	131,685	131,685	131,685	131,685	131,685	131,685	131,685	1,312,685	131,685
во USD	102,141	101,889	103,046	101,513	103,003	187,794	188,967	100,130	98,415	100,343
%	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Вкупно	1,931,954,617	1,881,906,288	1,907,668,829	1,899,569,095	1,902,146,755	1,879,406,776	1,889,678,316	1,910,914,910	1,925,543,643	1,952,067,140

СЕРВИСИРАЊЕ НА ОБВРСКИ (ГЛАВНИЦА И КАМАТА)

(милиони САД долари)

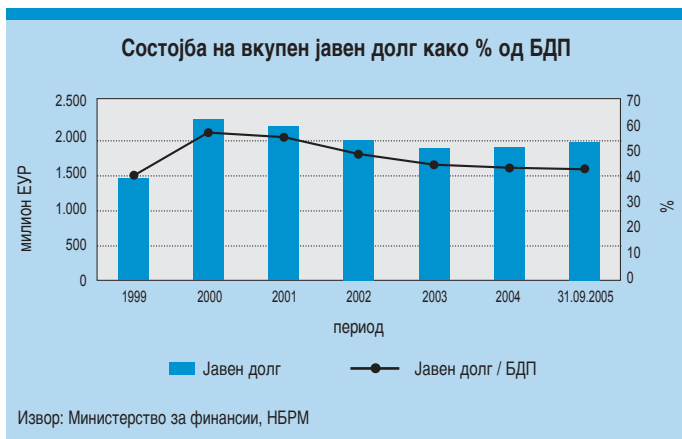
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ПО КРЕДИТОРИ										
Главница	33	47	53	86	103	111	144	184	186	196
Мултилатерални	29	29	27	29	43	49	66	82	53	55
ИМФ	1	1	0	2	17	19	8	9	22	20
ИБРД / ИДА	19	15	6	6	0	6	4	6	8	12
ИФЦ	8	3	1	0	3	3	27	20	3	5
ЕИБ	0	2	8	2	3	3	3	3	6	9
ЕБРД	0	1	8	14	15	15	19	38	9	8
ЕУРОФИМА	0	7	2	5	4	1	4	4	5	0
Совет на Е.Р. банка	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0
ЕУ	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
ИФАД	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Билатерални кредитори	0	13	18	30	13	15	44	35	43	47
Париски клуб	0	0	17	26	11	11	28	29	36	/
Тајван	0	0	0	0	0	0	10	0	0	/
Останати	0	0	1	4	3	3	6	6	7	/
Комерцијални кредитори	4	5	9	27	46	48	34	66	85	95
Лондонски клуб	0	0	0	0	0	0	0	8	10	10
Останати	4	5	9	27	46	48	34	59	75	84
Камата	13	32	72	57	52	54	60	51	50	45
Мултилатерални	12	18	43	0	26	27	27	23	21	21
ИМФ	2	3	3	3	3	3	2	1	1	1
ИБРД / ИДА	8	7	6	5	8	9	10	9	9	9
ИФЦ	1	1	0	0	5	5	4	2	1	1
ЕИБ	0	4	28	3	4	3	4	4	5	5
ЕБРД	0	2	4	5	4	5	5	4	2	2
ЕУРОФИМА	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0
Совет на Е.Р. банка	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
ЕУ	0	0	0	2	1	1	2	2	2	2
ИФАД	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Билатерални кредитори	0	13	28	21	8	8	17	13	13	0
Париски клуб	0	0	27	20	8	7	15	11	11	/
Тајван	0	0	0	0	0	1	1	1	0	/
Останати	0	0	1	1	1	1	2	1	2	/
Комерцијални кредитори	1	1	1	16	17	18	16	15	16	16
Лондонски клуб	0	0	0	10	9	9	10	10	6	5
Останати	1	1	1	6	9	9	6	5	10	11
Вкупно (главница и камата)	47	79	125	143	155	165	205	235	237	241
ПО ДОЛЖНИЦИ										
Главница	0	47	53	86	103	111	142	181	186	
Влада		8	8	19	18	17	50	50	67	
Посебни фондови		0	0	0	0	4	5	5	4	
Останати		40	45	68	85	90	87	126	116	
Камата	0	32	72	57	52	54	60	51	50	
Влада		15	30	37	26	27	39	35	32	
Посебни фондови		0	0	0	0	4	4	3	3	
Останати		17	42	20	26	22	17	12	15	
Вкупно (главница и камата)	0	79	125	143	155	165	202	232	231	

Извор: Народна банка на Република Македонија

СТРАТЕГИЈА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВЕН ДОЛГ

1.1. Карактеристики на портфолиото на јавниот долг на Република Македонија

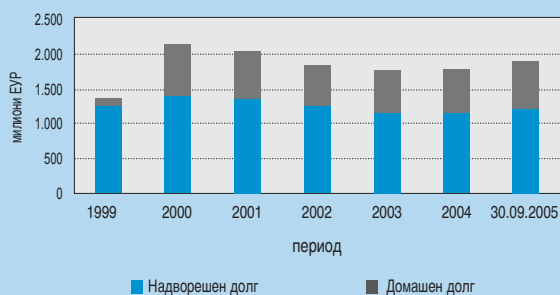
Вкупниот јавен долг на Република Македонија се состои од обврските на јавниот сектор по основ на надворешното и домашно задолжување. На крајот од 2004 година, вкупниот јавен долг изнесуваше 1.841 милион евра, од кој 64% беше надворешен долг, а 36% домашен долг. Учеството на вкупниот јавен долг во БДП во 2004 година изнесуваше 43,8%, односно 1,3 процентен поен помалку во однос на претходната година; заклучно со септември 2005 година, оваа стапка изнесува 45%. Движењето на вкупниот долг на јавниот сектор и на индикаторот јавен долг/БДП во периодот од 1999 до 31.09.2005 година се прикажани во графикон број 1.

Детални податоци за последните движења на состојбата на вкупниот долг на јавниот сектор се прикажани во графикон број 2, додека податоците прикажани во Табела број 1 го даваат односот на вкупниот јавен долг во домашна валута во однос на долгот во странска валута. Во табелата исто така се вклучени и проекциите за движењата на јавниот долг за периодот од 2005 до 2009 година.

Најголемиот дел од јавниот долг, односно 94%, е деноминираан во странска валута, додека 6% е деноминираан во домашна валута (МКД). Од аспект на валутната структура, малку повеќе од половина, односно 51% од вкупниот долг е деноминираан во евра; 23% од должничкото портфолиото се деноминираани во американски долари (графикон број 3). Долгот деноминираан во ЕУР го сочинуваат поголем

Структура и движење на јавниот долг во периодот од 1999 до 30/09/2005 година

Извор: Министерство за финансии, НБРМ

дел од структурните обврзници (Обврзницата за старо девизно штедење, Обврзница за приватизација на Стопанска банка, Обврзница за денационализација), кредити од Европската комисија, ЕИБ, ЕБРД, и дел од кредитите од Париски клуб на кредитори. Долгот деноминираан во долари во најголем дел го сочинуваат: долгот кон Лондонскиот клуб на доверители и дел од долгот кон Парискиот клуб на доверители, како и кредитите земени од ИБРД и ИДА. Долгот кон Меѓународниот Монетарен Фонд и поголемиот дел од долгот кон ИДА гласи во валута специјални права на влечење (СПВ). Во домашна валута гласат државните записи и структурната обврзница издадена за рехабилитација на банкарскиот сектор т.н. Голема обврзница и обврзницата за селективни кредити.

Структурата на каматните стапки е врамнотезена, со тоа што 56% од портфолиото на јавниот долг е со фиксни каматни стапки, додека 44% со флукуирачки стапки (во овој процент влегува и долгот со рок на доспевање од 12 или помалку месеци).

Домашен јавен долг

Домашниот јавен долг на Република Македонија го сочинуваат обврските на јавниот сектор по основ на структурни обврзници, континуирани државни хартии од вредност, долгот на општините и долгот на државните претпријатија.¹

Најголем дел (скоро 95%) од домашниот долг го сочинуваат таканаречените структурни обврзници.

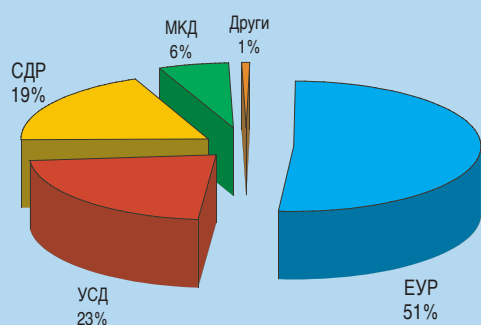
Состојба на долгот на јавниот сектор за периодот 1999 до 2008 година (по валута)

во милиони ЕУР

	реализација						проекција				
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Вкупен јавен долг	1,403	2,234	2,128	1,944	1,844	1,842	1,825	1,902	1,965	1,935	1,884
Во странска валута	1,290	2,082	2,011	1,835	1,718	1,687	1,709	1,742	1,754	1,664	1,545
– Надворешен долг	1,290	1,443	1,395	1,268	1,179	1,178	1,213	1,258	1,288	1,282	1,247
– Домашен долг	0	639	616	567	539	509	496	484	466	382	298
Во домашна валута	114	152	117	109	126	155	116	160	212	271	340

Извор: Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија

Валутна структура на вкупниот јавен долг

Овие обврзници беа издадени со цел решавање на структурните проблеми во периодот на транзиција. Остатокот од домашниот јавен долг го сочинуваат државни записи кои се емитираат за финансирање на буџетот – (графикон број 4.)

Движење и структура на домашен јавен долг

Извор: Министерство за финансии, Сектор за управување со јавен долг

Заклучно со 30 септември 2005 година, 92,31% од вкупниот домашен долг е деноминиран во странска валута, во евра.²

Република Македонија, заклучно со 30 септември 2005 година има издадено вкупно пет структурни обврзници:

1) Пресметките според ГФС метоологијата го вклучува и долгот на Народна Банка на Република Македонија. Имајќи предвид дека Министерството за финансии во моментот не располага со податоци за внатрешниот долг на општините и на јавните претпријатија, истите не се вклучени во пресметките за внатрешниот долг.

2) Девизниот курс ЕУР/МКД на 30.09.2005 е 1ЕУР = 61,1642 МКД. Плаќањата на долгот деноминиран во ЕУР се намирава во денари.

3) Денес Агенцијата е во состав на Министерството за финансии, организирана како Сектор за управување со капитал.

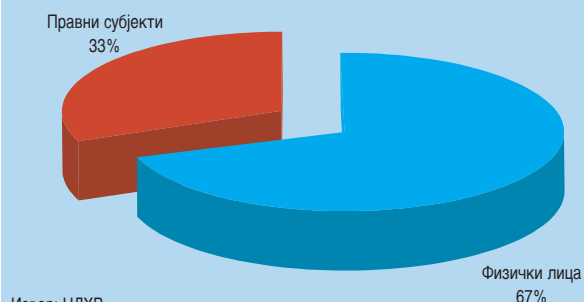
1) Обврзници за санација на Стопанска банка АД Скопје (голема обврзница) – во 1995 година Агенцијата за санација на банки³, во име и за сметка на Република Македонија, издаде обврзница за санација и реконструкција на Стопанска банка;

2) Обврзница за селективни кредити – издадена за отплата на селективни кредити на Народна банка пребиена со износот од дел од неплатените побарувања во Банката;

3) Обврзница за приватизација на Стопанска банка – издадена при процесот на приватизација на Стопанска банка АД Скопје. Со оваа обврзница државата ги презема побарувањата на четири македонски претпријатија од портфолиото на Стопанска банка;

4) Обврзници за старо девизно штедење – издадени како надоместок на лицата кои имаа заробени девизни депозити во банките во Република Македонија по нејзиното осамостојување;

Сопственичка структура на обврзниците

Извор: ЦДХВ

5) Обврзници за денационализација – издадени како надоместок за имотот кој во периодот од 1945 до 1990 година беше национализиран од страна на државата. Република Македонија ќе спроведе шест

Домашен долг - инструменти, услови

Намени за кои обврзниците се издадени	Износ на издавање	Валута на издавање и договор	Година на издавање	Година на плаќање на I рата	Година на плаќање на последна рата	Рок на достасување	Каматна стапка	Дата на плаќање на главница	Дата на плаќање на камата	Состојба на долг 31 Декември 2004	Состојба на долгот 30 Септември 2005 ⁴
Обврзница за санација на Стопанска банка	МКД 6 Милијарди	МКД	1996	1996	2010	15	Во зависност од есконтната стапка (6.5%)	1 Април	Секој месец	31.87	26.59
Обврзница за селективни кредити	МКД 1,039 Милијарди	МКД	1996	–	2020	25	Без камата	–	–	16.95	16.97
Обврзница за старо девизно штедење	ЕУР 546.5	Евро деноминирано во МКД	2000	1.04.2002	1.10.2011	10	2% годишно	1.04 & 1.10	1.04 & 1.10	357.64	332.03
Стопанска Банка Приватизациски Бонд	ЕУР 120.15 милиони	Евро деноминирано во МКД	2001	31.03.2002	31.12.2014	14	ЕУРИБОР + 1 процентен поен	31.03, 31.06, 30.09, 31.12	31.03, 31.06, 30.09, 31.12	85.82	81.53
Обврзница за денационализација – прва емисија	ЕУР 2.5 милиони	Евро деноминирано во МКД	2002	1.06.2003	1.06.2012	10	2% годишно	1.06.2003	1.06.2003	0.99	0.87
Обврзница за денационализација – втора емисија	ЕУР 39.5 милиони	Евро деноминирано во МКД	2003	1.06.2004	1.06.2013	10	2% годишно	1.06.2004	1.06.2004	28.23	25.00
Обврзница за денационализација – трета емисија	ЕУР 47 милиони	Евро деноминирано во МКД	2004	1.06.2005	1.06.2014	10	2% годишно	1.06.2005	1.06.2005	36.39	31.82
Обврзница за денационализација – четврта емисија	ЕУР 58 милиони	Евро деноминирано во МКД	2005	1.06.2006	1.06.2015	10	2% годишно	1.06.2006	1.06.2006	0	53.68
Вкупно										557.88	568.49

Извор: Министерство за финансии – Сектор за управување со јавен долг

емисии на обврзници за денационализација. Од 2002 година заклучно со 30.09.2005 година издадени се вкупно четири емисии.

Од аспект на сопственичката структура, 67% од структурните обврзници се во сопственост на

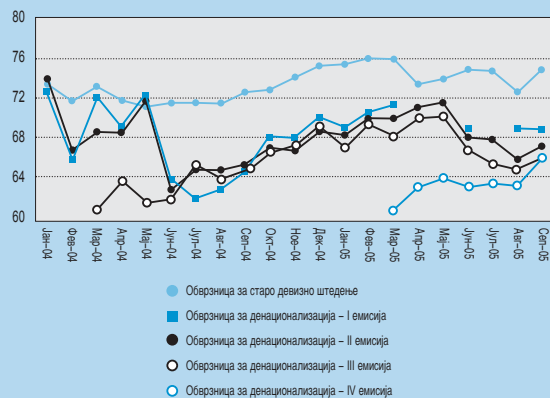
физичките лица, а останатите 33% се сопственост на правни лица – (графикон број 5).

Деталните карактеристики на обврзниците се резимирани во табелата подолу:

Дел од структурните обврзници (Обврзницата за старо девизно штедење и Обврзниците за денационализација) котираат на Македонската берза за хартии од вредност и со нив се тргува. Меѓутоа, со оглед на фактот дека овие обврзници беа издадени за порамнување на одредени обврски на државата, и не беа дизајнирани да бидат привлечни инструменти со кои може да се тргува, обврзниците се релативно неликвидни и тргувањето е недоволно.

Во табелата број 4 подолу е прикажан обемот на обврзници со кои се тргува, а на графиконот број 6 се прикажани последните трендови. Карактеристиките на овие обврзници се специфични поради законската можност граѓаните покрај можноста да тргуваат со нив, овие обврзници да ги користат и за други намени кои се утврдени со закон.

Цена на тргување на структурните обврзници

Извор: Веб страница на Македонска берза за хартии од вредност (www.mse.com.mk)

4) Износите заклучно со 30 септември 2005 се пресметани по курс од ЕУР = 61.22.64 ден

Тргување со државните хартии од вредност на македонската берза во периодот од крај на 2003 година до третиот квартал од 2005 година

во милиони ЕУР

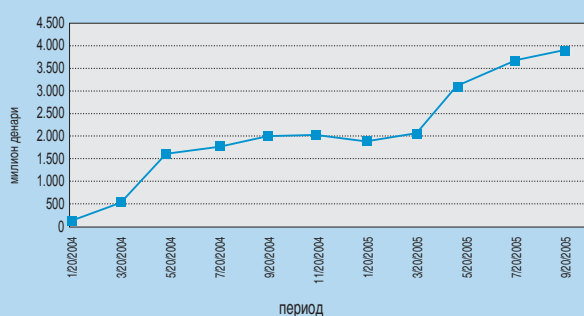
	Декември 2003	2004				2005		
		K1-2004	K2-2004	K3-2004	K4-2004	K1-2005	K2-2005	K3-2005
Обврзница за старо девизно штедење	1.19	1.69	1.43	1.20	1.61	7.84	1.10	1.14
Обврзница за денационализација I емисија	0.03	0.06	0.06	0.02	0.02	0.22	0.01	0.01
Обврзница за денационализација II емисија	0.93	1.13	0.56	0.27	1.56	6.35	0.42	0.22
Обврзница за денационализација III емисија	0.00	2.57	4.91	3.87	2.81	17.78	0.85	0.58
Обврзница за денационализација IV емисија	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	6.17	4.04

Извор: Веб страница на Македонска берза за хартии од вредност (www.mse.com.mk)

2. Континуирани државни хартии од вредност (државни записи)

Според стратегијата за развој на пазарот на државни хартии од вредност, во 2004 година, владата до денес има издадено тримесечни, шестмесечни и 12 месечни државни записи. Во ноември 2005 година за првпат ќе биде издадена 2-годишна обврзница, односно прва континуирана државна обврзница.

Состојба на државни записи

Извор: Министерство за финансии

Континуирани државни хартии од вредност се издаваат по пат на аукција според претходно објавен календар. Календарот, кој опфаќа период од шест месеци е јавно достапен на веб-страницата на Министерството за финансии (www.finance.gov.mk)

Државните записи се краткорочни државни хартии од вредност деноминирани во денари. Состојбата на издадените државни записи заклучно октомври, 2005 година изнесува 4.066 милијарди денари.

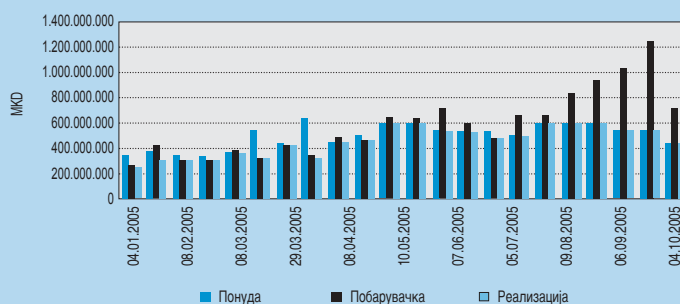
Во период од Јануари до Октомври 2005 година, вкупно беше понудено износ од 12.155 милиони МКД на 3, 6, и 12-месечни државни записи. Побарувачката за овој износ беше поголема и изнесуваше 14.110 милиони МКД, додека реализацијата изнесуваше 11.008 милиони МКД.

На последната аукција на 3-месечни државни записи беше понудено износ од 420 милиони МКД додека побарувачката беше скоро двојно поголема и изнесуваше 712 милиони МКД.

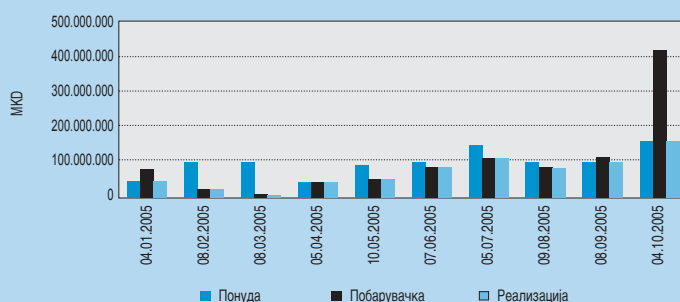
Кај 6-месечните државни записи на последната аукција беше забележан најголем интерес и во споредба со понудата, побарувачката беше значително поголема, односно од 160 милиони МКД понудени државни записи, побарувачката изнесуваше 416,14 милиони МКД.

Движењето на понудата, побарувачката и реализацијата на 3, 6, и 12 месечни државни записи е прикажано на следните графикони. Прилог графикон бр. 8, 9, 10.

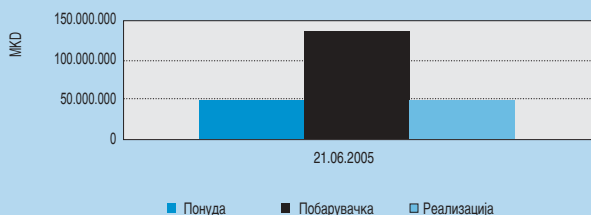
Понуда и побарувачка на 3-месечни државни записи на аукциите одржани во 2005

Понуда и побарувачка на 6-месечни државни записи на аукциите одржани во 2005

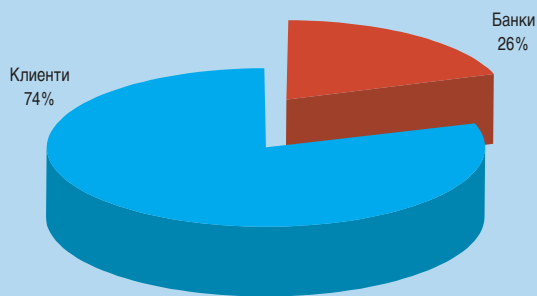

Понуда и побарувачка на 12-месечни државни записи на аукциите одржани во 2005

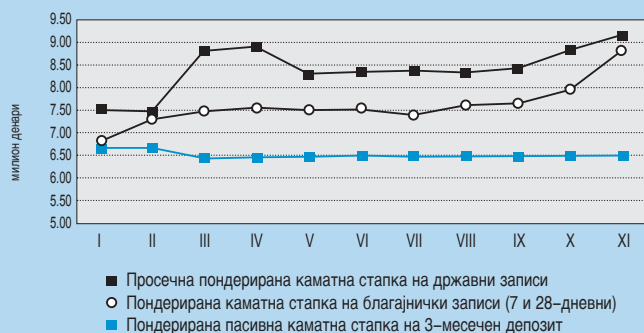
Структурата на државните записи според сопственоста значително флукутираше меѓу банките и клиентите од една до друга аукција. На почетокот, на првите неколку аукции, доминираа банките, што беше очекувано во првичната фаза од развојот на пазар на државни хартии од вредност. И покрај промотивната кампања за новиот финансиски инструмент, како безризичен инструмент чија исплата ја гарантира државата, сепак, пошироката јавност очигледно не беше доволно упатена, што резултираше во зна-

Структура на трезорски записи заклучно со 5.10.2005 година

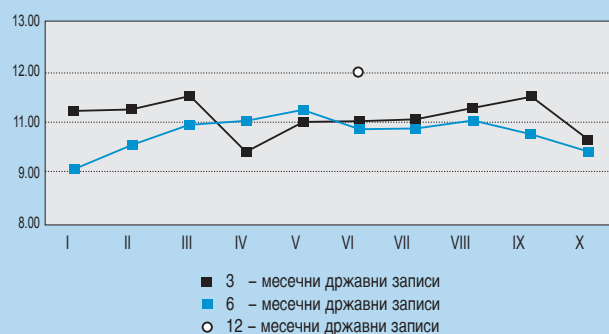
Извор: Министерство за финансии

Пондерирани каматни стапки на државните записи, благајничките записи и пасивна каматна стапка на тримесечен депозит за 2004 година

Извор: Министерство за финансии и Народна банка на Република Македонија

Просечна каматна стапка на 3, 6 и 12 месечни државни записи

чително поголемо учество на банките на првите неколку аукции – дури за 50% поголемо од учеството на клиентите.⁵

Меѓутоа, во втората половина од 2004 и во текот на 2005, клиентите, правните лица и поединци се пренасочија кон пазарот на државни хартии од вредност и како резултат на тоа, учеството на клиенти во сопственичката структура на државните записи драстично се зголеми, а учеството на банките значително се намали. Сопственичката структура, гледана кумулативно, во октомври, 2005 година е следнава – учеството на банките во побарувачката за 3-месечни, 6-месечни и 12-месечни државни записи е 26%, додека клиентите учествуваат со 74%. (прикажано на графиконот бр.11).

На графиконот подолу е прикажан трендот на каматните стапки на 3-месечните државни записи, благајничките записи и депозитите во банките.

Каматните стапки на државните записи од нивно воведување се одредуваат пазарно, односно, тие се детерминирани од понудата и побарувачката на аукциите. Спротивно на тоа, нивото на каматните стапки на благајничките записи досега беа фиксно определувани од страна на НБРМ. Со новата одлука на НБРМ од 26.10.2005 година, Народна Банка на Република Македонија дотогашниот тендер со неограничен износ го замени со тендер со каматни стапки. Ваквата промена значи дека каматната стапка и на овој должнички инструмент во иднина ќе се определува на пазарот.

Движењето на каматните стапки на државните записи во текот на 2005 година бележи континуирано опаѓање која пред се се должи на зголемената побарувачка на пазарот. На аукциите на 3-месечните државни записи најниската каматна стапка беше 9%, додека највисоката каматна стапка за овој период беше 11%. Според тоа, просечната каматна стапка на 3-месечни државни записи бележи опаѓање од 10,24% во месец септември на 9,8% во месец октомври. Истотака, и кај 6-месечните државни записи

има континуиран пад на каматните стапки при што просечната каматна стапка на последната аукција беше 10,6%.

Движењето на просечните каматни стапки на 3, 6 и 12 месечни државни записи заклучно октомври 2005 година е прикажано на следниот графикон. Прилог графикон бр.13.

– Тргување со државните записи на Македонската берза за хартии од вредност е во голема мера ограничено од причина што провизиите за извршените трансакции се високи. Поради тоа се промовира по-ликвиден пазар на државни хартии од вредност – Пазар преку шалтер.

Пазар преку шалтер

Со цел промовирање на државните записи како ликвиден инструмент, Народна банка на Република Македонија во соработка со Министерството за Финансии во април 2005 година донесе Правилникот за начинот и постапката за тргување и порамнување на трансакциите со хартии од вредност на пазарот преку шалтер (Службен весник на Република Македонија бр.24/2005). Со усвојување на овој правилник, официјално започна да функционира пазарот преку шалтер (ОТС) на кој се тргува со државните записи. На овој начин, Министерството за финансии очекува со развојот на секундарното тргување, каматните стапки на државните хартии од вредност да се намалуваат, поради тоа што ликвидносниот ризик на државните хартии од вредност досега се должеше на високите трансакциони трошоци за нивното тргување на Македонската берза за хартии од вредност. За тргувањето на пазарот преку шалтер во моментот не се наплатуваат трансакциони трошоци, бидејќи ниту НБРМ, ниту Централниот депозитар за хартии од вредност не наплатуваат провизија за нивните услуги. Банките инволвирани во трансакциите остваруваат добивка само од разликите (спредовите) помеѓу куповната и продажната цена.

Резултатите од активноста на банките на пазарот преку шалтер во последните неколку месеци се задоволителни (од почетокот на функционирањето на пазарот преку шалтер, досега се реализирани вкупно 13). Во натамошниот период се очекува уште поголем развој на секундарното тргување како резултат на зголемување на нето емисиите на државните хартии од вредност како и на продолжување на нивната рочноста.

Истотака, во Министерството за финансии во тек е процес на финализирање на новиот Правилник

за издавање и исплата на државни хартии од вредност со кој ќе бидат опфатени како државните записи така и државните обврзници. Агентот на Министерството за финансии, НБРМ, го финализира процесот на доградување на електронскиот систем со цел истиот да се подготви за издавање на првата државна обврзница.

Надворешен јавен долг

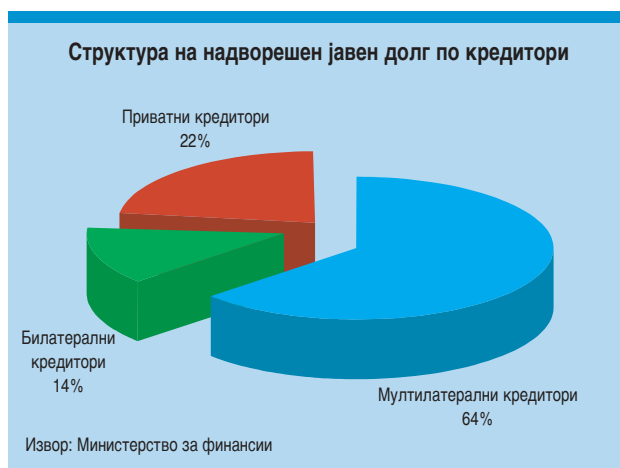
Надворешниот јавен долг на Република Македонија се состои од обврски на општата државна власт (централната државна власт, фондовите и општините), државните претпријатија и централната банка кон мултилатералните, билатералните и приватните кредитори од странство.

Мултилатералните обврски вклучуваат кредити од ИБРД, ИДА, ЕИБ, Европската комисија, и ЕБРД.

Парискиот клуб на доверители сочинува најголем дел од **билатералниот** долг, кој беше репрограмиран во 1995 и 2000 година.

Долгот кон **приватните доверители** го опфаќа долгот кон Лондонскиот клуб кој беше репрограмиран во 1998 година во рамки на Новиот финансиски договор, а како резултат на што беше издадена Обврзницата Ц (Bready bond).

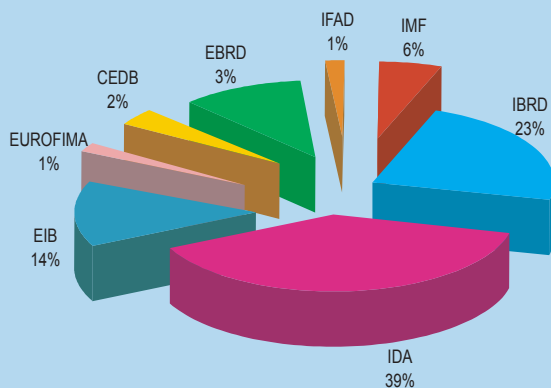
Структурата на надворешниот долг по категорија кредитор е резимирана во графикон број 14, додека расчленувањето меѓу мултилатералните кредитори е прикажано во графикон број 15.

Во графикон број 16 е прикажана дистрибуцијата на обврските по основ на надворешниот долг по јавниот сектор по категорија должник.

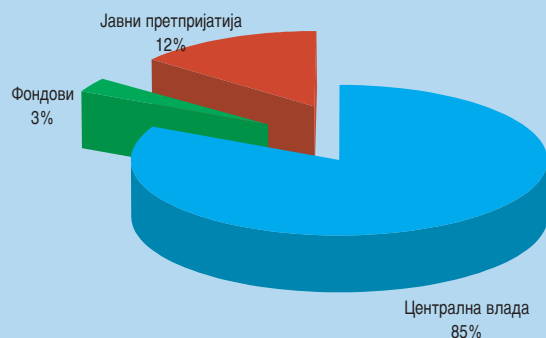
Просечниот период на доспевање на вкупниот надворешен долг е 17, 4 години.

Структура на надворешен јавен долг според мултилатерални кредитори

Извор: Министерство за финансии

Структура на јавен надворешен долг по должници (заклучно со 30.09.2005 година)

Извор: Министерство за финансии и НБРМ

Гаранции

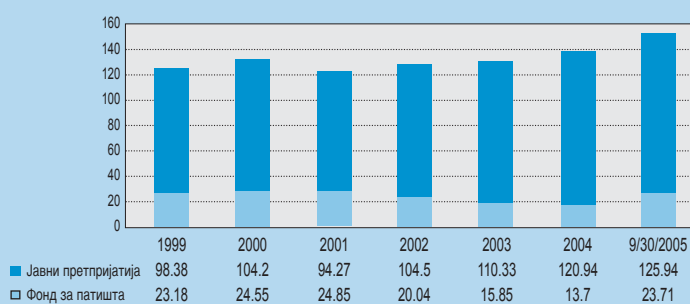
Според одредбите на Законот за буџет („Службен весник на Република Македонија“, број 79/90, 3/94, 71/96, 46/00, 11/01 и 93/01), Владата на Република Македонија има право да издаде гаранции за обврски на правни лица на Република Македонија врз основа на заемите земени од земјата и странство. Постапката за издавање гаранции е регулирана и со Законот за јавен долг („Службен весник на Република Македонија“ број 62/2005), кој беше донесен од Парламентот во јули 2005 година. Овој закон детално ја регулира постапката за издавање, сервисирање и откажување на гаранциите, како и критериу-

мите што треба да ги исполнат проектите за чие финансирање е потребно издавање државна гаранција.

Според гореспоменатите закони, досега, Владата на Република Македонија има издадено гаранции на јавни фондови и јавни претпријатија што користеле заеми од странски заемотавачи.

Износот на гарантираниот надворешен јавен долг во периодот од 1999 до 30.09.2005 година континуирано се зголемува. Заклучно со 30.09.2005 година, состојбата на издадени надворешни гаранции изнесува 149,65 милиони евра. Во вкупниот износ на јавен

Износот на гаранции издадени по надворешен јавен долг за периодот од 1999 до 30.09.2005

надворешен долг гарантиран од владата, во текот на овој период, доминираат гаранциите издадени на странски заеми користени од јавни претпријатија – графикон бр.17

Во досегашната практика, главните должници, со некои исклучоци како што се ЈП Стандард Дебар и ЈП Македонски железници за кои е активирана гаранција која паѓа на товар на буџетот, другите субјекти редовно ги сервисираат обврските по странските заеми. Износот на активирани гаранции за двете претпријатија е околу 6.43 милиони ЕУР односно 4.26% од вкупно издадените гаранции.

Во врска со гаранциите по домашен долг, владата во претходните години им издаде гаранции на правни лица што користеа кредити од домашни комерцијални банки. Потенцијалниот долг на државата врз основа на домашни гаранции на 30.09.2005 година изнесува 70 милиони денари (1,14 милиони евра). Според тоа, во структурата на издадените државни гаранции повеќе доминираат странските гаранции со 99%, додека домашните гаранции учествуваат само со 1%.

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

(милиони денари)

	2001	2002	2003	Вкупно 2004	Буџет 2005	I	II
ВКУПНИ ПРИХОДИ	52,829	58,160	53,881	56,982	56,502	4,746	3,422
Даночни приходи	47,716	54,389	49,163	52,526	52,321	4,535	3,238
Персонален данок на доход	7,248	7,513	7,502	7,707	7,931	526	648
Данок на добивка	3,006	2,624	3,271	2,361	2,571	145	302
ДДВ	17,132	20,521	21,175	25,757	25,623	2,460	1,320
Акцизи	10,830	10,715	10,564	10,335	10,965	1,044	605
Увозни давачки	6,111	6,336	6,140	5,815	4,731	289	315
Други даноци	275	340	476	548	500	71	48
Данок на финансиски трансакции	3,111	6,336	31	0	0	0	0
Комунални даноци	3	4	4	4	0	0	0
Неданочни приходи	4,349	3,170	4,040	3,844	3,561	162	157
Профит од јавни финансиски институции	1,847	1,057	1,807	1,595	1,661	40	0
Административни даноци и такси	1,061	1,092	1,369	1,463	1,390	103	128
Други административни такси	486	205	370	257	300	17	17
Други неданочни приходи	32	35	495	529	210	2	12
Капитални приходи	349	601	555	600	620	49	27
Странски донации	415	0	0	11	0	0	0
ВКУПНИ РАСХОДИ	65,575	65,503	56,432	56,611	59,206	4,693	4,462
Тековни трошоци	44,017	51,591	50,984	51,726	53,467	4,195	4,215
Плати и надоместоци	16,407	18,338	20,234	20,944	21,757	1,777	1,791
Стоки и услуги	6,358	8,715	6,914	6,832	7,352	515	647
Трансфери	16,950	20,576	21,105	21,840	21,859	1,549	1,710
Фонд за ПИОМ	5,215	6,538	7,305	8,054	7,705	675	668
Завод за вработување	3,548	4,111	4,360	5,438	5,494	469	448
Други трансфери	2,349	3,404	3,264	3,056	7,269	332	514
Трошоци за бегалци	582	391	259	272	100	0	10
Структурни реформи	239	1,387	1,659	732	634	29	23
Реформа на јавната администрација	944	442	528	527	657	44	47
Каматни плаќања	4,212	3,401	2,443	2,052	2,499	354	67
Камати по домашен долг	1,066	1,179	950	930	1,069	26	25
Камати по надворешен долг	3,146	2,222	1,493	1,123	1,430	328	42
Гаранции	90	561	288	58	0	0	0
Капитални трошоци	7,723	8,636	5,037	4,886	5,739	498	247
Инвестиции во постојани средства	3,589	2,718	1,737	2,187	3,428	498	128
Капитални трансфери	2,211	2,476	2,796	2,368	1,919	0	119
Резерви	546	418	0	0	0	0	0
Меѓународни финансиски институции	35	22	18	18	42	0	0
Телеком проекти	1,342	3,002	486	313	0	0	0
Трошоци поврзани со кризата	13,835	5,276	412	0	0	0	0
БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ / СУФИЦИТ	-12,746	-7,343	-2,551	371	-2,704	53	-1,040
ФИНАНСИРАЊЕ	12,746	7,343	2,551	-371	2,704	-53	1,040
Прилив	19,272	13,430	10,585	6,761	10,037	821	1,082
Приходи од приватизација	10,837	5,177	4,673	459	1,041	65	200
Странски донации	0	2,641	2,560	1,044	816	0	0
Капитализација	604	0	0	0	0	0	0
Странски заеми	763	1,548	3,773	2,081	2,636	0	0
Депозити	5,399	4,029	-422	1,268	3,044	832	828
БИС	1169	0	0	1,909	2,500	-76	54
Одлив	6,526	6,087	8,034	7,132	7,333	874	42
Отплата на главница	3,550	6,087	8,034	7,132	7,333	874	42
Надворешен долг	3,543	3,602	3,682	2,932	2,919	874	42
Домашен долг	7	2,485	4,352	4,201	4,414	0	0
Обврзници	2,976	0	0	0	0	0	0

Извор: Министерство за финансии

(милиони денари)										
III	K-1	IV	V	VI	K-2	VII	VIII	IX	K-3	Вкупно 2005
4,658	12,826	5,443	4,673	4,574	14,690	7,981	4,525	5,256	17,762	45,278
4,397	12,170	5,160	4,265	4,358	13,783	4,960	4,212	4,742	13,914	39,867
660	1,834	762	586	704	2,052	690	605	656	1,951	5,837
633	1,080	220	197	183	600	272	162	189	623	2,303
1,965	5,745	2,779	1,968	2,020	6,767	2,468	1,868	2,316	6,652	19,164
668	2,317	843	1,009	924	2,776	1,022	1,104	1,066	3,192	8,285
422	1,026	499	459	483	1,441	461	429	445	1,335	3,802
49	168	57	46	44	147	47	44	70	161	476
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
225	544	238	373	189	800	2,984	126	151	3,261	4,605
42	82	43	205	4	252	2,816	6	6	2,828	3,162
156	387	159	143	157	459	133	100	125	358	1,204
24	58	22	23	24	69	18	18	19	55	182
3	17	14	2	4	20	17	2	1	20	57
36	112	45	35	27	107	37	187	363	587	806
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4,676	13,831	5,054	4,302	4,977	14,333	4,870	4,061	5,238	14,169	42,333
4,447	12,857	4,403	4,009	4,496	12,908	4,475	3,822	4,341	12,638	38,403
1,805	5,373	1,783	1,839	1,815	5,437	1,832	1,622	1,820	5,274	16,084
741	1,903	632	448	577	1,657	481	392	494	1,367	4,927
1,767	5,026	1,748	1,642	1,874	5,264	1,718	1,697	1,945	5,360	15,650
688	2,031	670	669	607	1,946	592	603	590	1,785	5,762
472	1,389	469	472	468	1,409	446	435	435	1,316	4,114
535	1,381	520	437	732	1,689	615	582	854	2,051	5,121
14	24	23	11	11	45	1	19	13	33	102
18	70	23	17	17	57	16	24	19	59	186
40	131	43	36	39	118	48	34	34	116	365
134	555	240	80	230	550	444	111	82	637	1,742
65	116	212	62	159	433	44	42	77	163	712
69	439	28	18	71	117	400	69	5	474	1,030
0	0	0	0	0	0	0			0	0
229	974	651	293	481	1,425	395	239	897	1,531	3,930
128	754	416	97	242	755	119	124	196	439	1,948
101	220	222	123	232	577	251	115	701	1,067	1,864
0	0	8	58	0	66	25	0	0	25	91
0	0	5	15	7	27	0	0	0	0	27
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
-18	-1,005	389	371	-403	357	3,111	464	18	3,593	2,945
18	1,005	-389	-371	403	-357	-3,111	-464	-18	-3,593	-2,945
483	2,386	1,283	-148	1,015	2,150	-2,353	-219	150	-2,422	2,114
0	265	95	0	136	231	72	0	0	72	568
0	0	0	0	0	0	386	0	0	386	386
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	1	0	1,007	1,008	0	414	0	414	1,422
-60	1,600	468	-271	-191	6	-3,043	-694	16	-3,721	-2,115
543	521	719	123	63	905	232	61	134	427	1,853
465	1,381	1,672	223	612	2,507	758	245	168	1,171	5,059
465	1,381	1,672	223	612	2,507	758	245	168	1,171	5,059
333	1,249	0	0	110	110	711	245	37	993	2,352
132	132	1,672	223	502	2,397	47	0	131	178	2,707
0	0	0	0	370	370	0	0	0	0	370

БУЏЕТ - ЦЕНТРАЛНА ДРЖАВНА ВЛАСТ

	2001	2002	2003	2004	2005
	Завршна сметка	Завршна сметка	Завршна сметка	Завршна сметка	Ребаланс
ВКУПНИ ПРИХОДИ	69,688,034,455	71,981,222,938	68,406,577,974	68,257,596,556	77,127,000,000
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	50,447,329,542	58,896,097,958	56,784,247,919	56,534,423,095	58,596,000,000
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	47,716,085,795	54,389,136,894	49,166,396,854	52,527,458,366	53,318,000,000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	10,254,737,418	10,137,596,496	10,772,545,343	10,068,869,008	10,802,000,000
Персонален данок од доход	7,248,441,986	7,513,310,320	7,502,459,597	7,706,705,300	8,231,000,000
Данок од добивка	3,006,295,432	2,624,286,176	3,270,085,746	2,362,163,708	2,571,000,000
Домашни даноци на стоки и услуги	0	0	0	0	0
Данок на промет и ДДВ (од 1.04.2000)	27,961,655,103	31,235,879,140	31,741,066,910	36,093,219,422	37,082,000,000
Акцизи	17,131,677,006	20,521,036,109	21,175,919,119	25,756,854,524	26,325,000,000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	10,829,978,097	10,714,843,031	10,565,147,791	10,336,364,898	10,757,000,000
Увозни давачки	6,110,896,250	6,336,011,440	6,141,579,944	5,814,503,205	4,867,000,000
Други увозни давачки и такси	4,819,880,460	5,230,636,743	4,909,408,470	4,597,751,176	3,861,000,000
Други даноци	1,291,015,790	1,105,374,697	1,232,171,474	1,216,752,029	1,006,000,000
Даноци од специфични услуги	168,830	0	51,094	0	0
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	2,619,857	3,359,937	3,894,080	5,216,895	0
Данок на финансиски трансакции	274,734,772	340,562,742	475,513,109	545,887,314	567,000,000
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	3,111,273,565	6,335,727,139	31,746,374	237,478	-
Претприемачки приход и приход од имот	2,731,243,747	4,506,961,064	7,617,851,065	4,006,964,729	5,278,000,000
Такси и надоместоци	1,151,786,582	931,379,088	1,963,471,700	1,752,484,628	3,388,000,000
Други владини услуги	1,061,144,805	1,091,976,541	1,366,943,949	1,465,138,734	1,390,000,000
Други неданочни приходи	486,087,458	205,764,069	370,052,922	257,196,740	300,000,000
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	32,224,902	2,277,841,366	3,917,382,494	532,144,627	200,000,000
Продажба на капитални средства	10,660,015,021	7,193,569,639	4,081,105,548	3,341,846,311	1,120,000,000
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	9,714,039,661	6,244,440,021	4,002,729,305	3,158,721,234	920,000,000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	945,975,360	949,129,619	78,376,243	183,125,077	200,000,000
Трансфери од други нивоа на власт	6,484,077,606	3,808,557,430	3,651,554,878	4,932,545,381	1,213,000,000
Донации од странство	5,407,618,545	1,167,411,039	1,136,220,479	3,888,654,831	397,000,000
ДОМАШНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ	1,076,459,061	2,641,146,391	2,515,334,399	1,043,890,550	816,000,000
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	1,333,471,478	480,521,896		1,908,760,868	3,229,000,000
Меѓународни развојни агенции	763,140,808	1,584,121,754	3,766,572,092	1,529,500,321	12,969,000,000
ПРИХОДИ ОД ОТПЛАТА (наплата) НА ЗАЕМИ	763,140,808	1,584,121,754	3,766,572,092	1,529,500,321	12,969,000,000
	0	18,354,261	123,097,537	10,520,580	0
ВКУПНИ РАСХОДИ	68,520,623,429	71,700,272,895	64,462,761,283	63,743,917,129	77,127,000,000
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	57,496,087,268	56,314,747,304	51,104,920,817	51,667,851,725	46,613,692,000
Плати, наемнини и надоместоци	16,407,589,066	18,337,661,335	20,233,542,216	20,943,062,394	21,861,749,000
Стоки и останати услуги	19,985,061,676	13,991,420,289	7,325,808,770	6,833,422,972	7,499,520,000
Тековни трансфери	17,494,812,744	20,586,832,339	21,101,506,628	21,838,665,402	14,104,523,000
Тековни трансфери до единиците на локална самоуправа	-	-	-	-	812,900,000
Каматни плаќања	3,608,623,782	3,398,833,341	2,444,063,205	2,052,700,957	2,335,000,000
СУБВЕНЦИИ И ТРАНСФЕРИ	-	-	-	-	2,890,867,000
СОЦИЈАЛНИ БЕНЕФИЦИИ	-	-	-	-	4,057,716,000
КАПИТАЛНИ РАСХОДИ	7,140,072,243	8,366,132,516	4,687,684,918	4,867,347,044	16,373,725,000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД					
ХАРТИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	3,884,463,918	7,019,393,075	8,670,155,548	7,208,718,360	7,191,000,000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	334,943,165	931,369,212	637,002,773	76,445,946	0
Амортизација (отплата на главнина)	3,549,520,753	6,088,023,863	8,033,152,776	7,132,272,414	7,191,000,000

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ

	Завршна сметка 2000	Завршна сметка 2001	Завршна сметка 2002	Буџет 2003	Буџет 2004	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
	во милиони денари					структура					% од БДП				
ВКУПНО	57,689	68,521	71,700	67,490	66,666	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	24.4	29.3	29.4	26.9	24.8
Општи јавни услуги	12,985	7,767	15,434	8,735	8,057	22.5	11.3	21.5	12.9	12.1	5.5	3.3	6.3	3.5	3.2
Работи во врска со одбраната и услуги	4,613	14,351	5,491	5,897	6,056	8.0	20.9	7.7	8.7	9.1	2.0	6.1	2.3	2.3	2.4
Јавен ред и безбедност	5,741	10,222	6,912	7,528	7,687	10.0	14.9	9.6	11.2	11.5	2.4	4.4	2.8	3.0	3.1
Образование и услуги	8,055	7,767	8,909	9,043	8,956	14.0	11.3	12.4	13.4	13.4	3.4	3.3	3.7	3.6	3.6
Здравствени услуги	314	338	365	334	379	0.5	0.5	0.5	0.5	0.6	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2
Социјална заштита и социјална сигурност	14,410	14,295	16,628	17,005	17,630	25.0	20.9	23.2	25.2	26.4	6.1	6.1	6.8	6.8	7.0
Домување и одржување на урбаната средина	303	301	709	430	426	0.5	0.4	1.0	0.6	0.6	0.1	0.1	0.3	0.2	0.2
Рекреативни и културни активности и услуги	1,346	1,320	1,506	1,432	1,475	2.3	1.9	2.1	2.1	2.2	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
Активности со гориво и енергија	5	5	5	10	10	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Земјоделство, регулатива и операции	743	826	938	902	1,539	1.3	1.2	1.3	1.3	2.3	0.3	0.4	0.4	0.4	0.6
Рударство, индустрија и градежништво	264	65	37	41	63	0.5	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Транспорт и комуникации, активности и услуги	2,297	2,152	2,082	2,322	2,316	4.0	3.1	2.9	3.4	3.5	1.0	0.9	0.9	0.9	0.9
Други различни услуги	2,843	1,408	2,440	2,505	1,919	4.9	2.1	3.4	3.7	2.9	1.2	0.6	1.0	1.0	0.8
Мулти функционални трошоци	593	578	758	354	400	1.0	0.8	1.1	0.5	0.6	0.3	0.2	0.3	0.1	0.2
Поддршка на стратешки приоритети	-	-	-	-	348	-	-	-	-	0.5	-	-	-	-	0.1
Трансакциите во врска со јавниот долг кои не се класифицираат по функции	3,177	7,127	9,487	10,952	9,407	5.5	10.4	13.2	16.2	14.1	1.3	3.0	3.9	4.4	3.7

Забелешка: Функционалната класификација на расходите на централниот буџет е подготвена според меѓународните стандарди.

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ 2004 ГОДИНА

КОНСОЛИДИРАН БУЏЕТ НА ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ И ВОН-БУЏЕТСКИТЕ ФОНДОВИ

	Вкупно 2003	К - 1	К - 2	К - 3	К - 4	Вкупно 2004
ВКУПНИ ПРИХОДИ	84,087	21,210	21,649	21,826	23,491	88,176
Даночни приходи и придонеси	77,055	19,126	20,072	20,191	21,870	81,259
Даноци	49,840	12,707	13,139	13,152	14,189	53,188
Персонален данок на доход	7,502	1,738	1,923	1,930	2,116	7,707
Данок на добивка	3,271	958	506	522	375	2,361
ДДВ	21,175	6,103	6,479	6,025	7,150	25,757
Акцизи	11,241	2,501	2,618	3,161	2,716	10,996
Увозни давачки	6,140	1,228	1,496	1,397	1,694	5,815
Други даноци	507	178	116	116	138	552
Придонеси	27,215	6,419	6,933	7,039	7,681	28,072
Фонд за ПИОМ	17,574	4,131	4,445	4,520	4,944	18,040
Завод за вработување	1,224	290	315	317	347	1,270
Фонд за здравство	8,417	1,997	2,173	2,202	2,390	8,762
Неданочни приходи	6,331	1,909	1,418	1,498	1,481	6,306
Профит од јавни финансиски институции	1,807	794	302	356	164	1,616
Административни такси	1,369	358	375	337	393	1,463
Партиципација за здравствени услуги	485	154	142	120	146	562
Други административни такси	370	64	69	59	65	257
Други неданочни приходи	693	200	70	179	287	737
Надоместоци за Фондот за патишта	1,607	340	460	446	426	1,672
Капитални приходи	576	175	158	127	140	600
Странски донации	2	0	0	0	0	0
Приход од отплата на заеми	123	0	0	11	0	11
ВКУПНИ РАСХОДИ	86,748	20,554	22,284	21,173	24,159	88,169
Тековни трошоци	81,125	19,758	20,894	19,570	21,914	82,136
Плати и надоместоци	20,881	5,237	5,476	5,236	5,492	21,440
Стоки и услуги	8,708	2,177	1,994	1,640	2,390	8,200
Трансфери	48,518	11,779	12,828	12,080	13,439	50,125
Социјални трансфери	45,490	11,376	12,088	11,447	11,951	46,861
Фонд за ПИОМ	24,008	6,223	6,260	6,252	6,386	25,121
Завод за вработување	2,438	768	911	829	780	3,289
Социјална помош	3,986	974	1,001	983	1,034	3,993
Структурни реформи	1,022	24	4	0	3	31
Реформа на јавната администрација	8	0	0	0	0	0
Здравствена заштита	14,028	3,386	3,912	3,382	3,747	14,428
Други трансфери	2,769	358	696	589	1,348	2,992
Трошоци за бегалци	259	44	43	44	140	272
Каматни плаќања	2,730	539	596	584	594	2,312
Камати по домашен долг	950	81	377	113	358	930
Камати по надворешен долг	1,780	457	218	471	236	1,383
Гаранции	288	28	1	30	-1	58
Капитални трошоци	5,623	796	1,390	1,603	2,244	6,033
БУЏЕТСКО САЛДО	-2,661	655	-635	654	-667	7
ФИНАНСИРАЊЕ	2,661	-655	635	-654	667	-7
Прилив	10,923	760	3,210	858	2,859	7,687
Приходи од приватизација	3,678	88	0	81	290	459
Странски донации	2,560	490	0	0	554	1,044
Странски заеми	4,191	1,462	201	789	1,167	3,618
Депозити	473	-1,803	1,763	-196	842	606
Денарска сметка	1,774	-1,803	1,763	-196	842	606
Екстерна сметка	-1,301	0	0	0	0	0
Државни записи	524	1,238	177	-29	1,909	
Продажба на акции	21	0	8	8	35	51
Одлив	8,262	1,416	2,575	1,512	2,191	7,694
Отплата на главница	8,262	1,416	2,575	1,512	2,191	7,694
Надворешен долг	3,910	1,280	304	1,342	416	3,344
Домашен долг	4,352	136	2,271	169	1,775	4,351

I	II	III	K - 1	IV	V	VI	K - 2	VII	VIII	IX	K - 3	Вкупно 2005
6,846	6,057	7,344	20,247	8,344	7,139	7,384	22,867	11,207	7,103	8,001	26,311	69,425
6,441	5,670	6,792	18,904	7,821	6,446	6,830	21,097	7,527	6,532	7,157	21,216	47,528
4,594	3,284	4,436	12,314	5,210	4,323	4,411	13,944	5,021	4,278	4,808	14,107	31,280
526	648	660	1,834	762	586	704	2,052	690	605	656	1,951	4,576
145	302	633	1,080	220	197	183	600	272	162	189	623	1,952
2,460	1,320	1,965	5,745	2,779	1,968	2,020	6,767	2,468	1,868	2,316	6,652	14,980
1,103	651	707	2,461	893	1,067	977	2,937	1,083	1,170	1,132	3,385	6,482
289	315	422	1,026	499	459	483	1,441	461	429	445	1,335	2,928
71	48	49	168	57	46	44	147	47	44	70	161	362
1,848	2,386	2,356	6,590	2,611	2,123	2,419	7,153	2,506	2,254	2,349	7,109	16,248
1,188	1,538	1,504	4,230	1,669	1,346	1,554	4,569	1,614	1,443	1,496	4,553	10,413
84	118	110	312	119	95	111	325	113	101	108	322	750
576	730	742	2,048	823	682	754	2,259	778	710	745	2,233	5,085
315	316	446	1,078	436	584	383	1,403	3,175	319	342	3,836	5,656
40	0	43	83	44	211	5	260	2,816	7	14	2,837	3,159
103	128	156	387	159	143	157	459	133	100	125	358	979
34	45	48	127	45	40	37	122	28	22	20	70	277
17	17	24	58	22	23	24	69	18	18	19	55	145
21	23	40	84	24	13	14	51	21	9	23	53	156
101	103	136	340	142	153	146	441	158	163	141	462	939
49	27	36	112	45	35	27	107	37	187	363	587	256
40	44	68	152	42	74	143	259	468	65	139	672	879
0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0	0	2
6,935	6,887	7,541	21,363	7,660	6,721	7,589	21,970	7,549	6,718	8,254	22,521	50,881
6,400	6,706	7,374	20,479	7,186	6,425	7,057	20,668	7,049	6,275	6,957	20,281	48,196
1,791	1,833	1,849	5,473	1,840	1,865	1,856	5,561	1,876	1,661	1,863	5,400	12,909
611	787	953	2,351	787	532	711	2,030	580	474	563	1,617	4,960
3,644	4,019	4,429	12,092	4,261	3,933	4,222	12,416	4,149	4,029	4,428	12,606	28,657
3,593	3,801	4,187	11,582	4,050	3,745	3,874	11,669	3,867	3,786	3,883	11,536	27,117
2,022	2,110	2,163	6,294	2,125	2,122	1,994	6,241	2,049	2,047	2,055	6,151	14,584
257	266	260	783	266	252	247	765	244	238	233	715	1,793
296	315	354	965	346	271	409	1,026	374	381	358	1,113	2,365
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1,018	1,110	1,411	3,539	1,313	1,100	1,224	3,637	1,200	1,120	1,237	3,557	8,376
51	208	228	487	188	179	337	704	281	224	532	1,037	1,471
0	10	14	24	23	11	11	45	1	19	13	33	70
354	67	143	564	299	95	268	662	444	111	103	658	1,670
26	25	65	116	212	62	159	433	44	42	77	163	593
328	42	78	448	87	33	109	229	400	69	26	495	1,077
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
535	181	167	883	473	296	532	1,889	501	443	1,297	2,241	3,273
-89	-830	-197	-1,115	683	417	-205	895	3,658	385	-253	3,790	3,438
89	830	197	1,115	-683	-417	205	-895	-3,658	-385	253	-3,790	-3,438
963	872	699	2,534	1,133	-194	924	1,863	-2,901	-139	421	-2,619	1,496
65	200	0	265	95	0	136	231	72	0	0	72	568
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14	0	12	26	14	46	1,022	1,082	12	426	283	721	1,120
959	618	144	1,721	305	-363	-300	-358	-3,218	-626	-19	-3,863	-1,855
959	618	144	1,721	305	-363	-300	-358	-3,218	-626	-19	-3,863	-1,855
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
-76	54	543	521	719	123	63	905	232	61	134	427	1,658
1	0	0	1	0	0	3	3	1	0	23	24	5
874	42	503	1,419	1,816	223	719	2,758	758	245	168	1,171	4,935
874	42	503	1,419	1,816	223	719	2,758	758	245	168	1,171	4,935
874	42	333	1,249	144	0	179	323	711	245	37	993	2,283
0	0	170	170	1,672	223	540	2,435	47	0	131	178	2,652

ПЛАТЕН БИЛАНС НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

(годишни податоци)¹

(во милиони долари)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	I-05	II-05	III-05	IV-05	V-05	VI-05	VII-05	VIII-05	I-VIII 05
ТЕКОВНИ ТРАНСАКЦИИ	-339.85	-286.14	-269.29	-32.46	-75.28	-235.43	-357.81	-152.28	-414.82	-8.26	2.59	-15.33	-62.57	-24.18	-25.89	36.76	10.90	-85.98
Стоки, нето	-314.67	-386.13	-515.09	-495.81	-690.41	-523.23	-804.34	-851.48	-1112.08	-53.64	-58.21	-78.83	-125.10	-93.57	-124.52	-62.03	-84.78	-680.68
Извоз, f.o.b.	1,147.44	1,236.81	1,291.52	1,189.98	1,320.73	1,153.33	1,112.15	1,359.04	1,672.43	147.85	156.46	177.41	174.65	179.24	157.39	184.25	144.67	1,321.92
Увоз, f.o.b. ²	-1,462.11	-1,622.94	-1,806.61	-1,685.79	-2,011.14	-1,676.56	-1,916.49	-2,210.52	-2,784.51	-201.49	-214.67	-256.24	-299.75	-272.81	-281.91	-246.28	-229.45	-2,002.60
Услуги, нето	-156.16	-137.74	-59.60	41.83	47.05	-15.79	-22.13	-2.56	-54.39	1.37	-0.97	-4.11	-8.65	-9.42	1.09	4.65	3.41	-12.63
Доход, нето	-51.35	-54.90	-44.82	-42.15	-45.44	-39.46	-29.78	-32.33	-39.23	-2.05	3.33	-0.71	-5.70	-9.62	-6.72	-22.23	-20.62	-64.32
од кој: камата, нето	-56.42	-54.88	-44.34	-41.41	-39.15	-33.59	-18.64	-31.88	-26.22	-5.02	-1.74	-4.32	-3.36	-0.63	-2.07	-3.84	-2.10	-23.08
Тековни трансфери, нето	182.34	292.63	350.21	463.66	613.53	343.06	498.45	734.09	790.88	46.06	58.44	68.32	76.88	88.43	104.26	116.37	112.89	671.65
Официјални	51.58	7.46	37.39	72.69	132.30	48.65	100.50	103.36	70.07	1.47	7.38	2.88	3.07	4.18	8.58	14.22	3.99	45.77
Приватни	130.76	285.17	312.82	390.97	481.23	294.41	397.95	630.73	720.81	44.59	51.06	65.44	73.81	84.25	95.68	102.15	108.90	625.88
КАПИТАЛНА И ФИНАНСИСКА СМЕТКА	318.23	327.15	281.84	-128.46	11.28	178.23	376.87	169.97	407.01	11.70	-1.12	14.43	64.83	25.06	25.87	-35.83	-7.44	97.50
Капитална сметка, нето	0.00	0.00	-1.79	0.00	0.31	1.30	8.26	-6.69	-4.61	-0.04	0.09	-0.05	0.30	0.17	-0.61	0.30	0.18	0.34
Капитални трансфери, нето	0.00	0.00	0.00	0.00	0.31	3.64	9.92	-6.60	-4.61	-0.04	0.09	-0.05	0.30	0.17	-0.61	0.30	0.18	0.34
Официјални	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.64	9.92	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Други	0.00	0.00	0.00	0.00	0.31	0.00	0.00	-6.60	-4.61	-0.04	0.09	-0.05	0.30	0.16	-0.61	0.30	0.18	0.33
Стекнување/располагање со нефинансиски средства	0.00	0.00	-1.79	0.00	0.00	-2.34	-1.66	-0.09	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Финансиска сметка, нето	318.23	327.15	283.63	-128.46	10.97	176.93	368.62	176.66	411.62	11.74	-1.20	14.49	64.54	24.89	26.48	-36.13	-7.61	97.20
Директни инвестиции, нето	11.23	15.74	117.72	31.80	176.23	442.32	77.72	94.26	155.85	15.73	9.27	11.14	7.10	8.93	17.62	3.70	13.76	87.25
Портфолио инвестиции, нето	0.31	2.08	7.79	0.14	-0.09	0.36	0.35	3.39	14.82	1.52	3.31	11.65	2.80	1.10	0.88	2.41	13.95	37.62
Други инвестиции, нето	300.78	341.14	226.66	-32.01	85.05	-183.27	159.98	129.97	260.42	-14.38	3.80	-3.60	61.87	15.00	30.15	-0.50	-19.30	73.04
Трговски кредити, нето	76.94	267.44	45.39	7.13	146.54	-125.08	83.1	82.95	170.05	-26.98	-25.04	-7.34	40.67	22.92	21.17	-41.64	-10.63	-26.87
Заеми, нето	41.51	75.39	219.87	54.83	13.51	-107.31	8.19	23.47	59.82	3.92	4.79	7.70	29.67	13.04	43.51	4.68	-21.42	85.89
Валут и депозити, нето	113.77	-9.81	-40.62	-135.01	-122.53	27.09	44.69	2.85	-3.66	7.62	23.07	-7.01	-12.19	-22.39	-36.74	33.90	11.43	-2.31
од кои: монетарна власт, нето	0.00	0.00	0.00	-21.20	-0.19	-77.08	68.79	17.77	26.44	0.00	0.00	0.00	0.00	-0.41	0.00	1.18	0.00	0.77
комерцијални банки, нето	61.37	-29.14	-28.77	-51.28	-93.26	-272.39	112.17	-54.59	-105.08	2.06	24.80	-5.21	-13.13	-17.37	-30.41	38.76	13.68	13.18
население, нето	52.40	19.33	-11.85	-62.52	-29.08	376.56	-136.27	39.68	74.97	5.57	-1.73	-1.80	0.94	-4.61	-6.33	-6.04	-2.25	-16.25
Други, нето	68.56	8.12	2.03	41.04	47.53	22.03	24.00	20.69	34.22	1.06	0.98	3.05	3.71	1.42	2.20	2.56	13.20	28.18
Бруто официјални резерви																		
(„-“ значи зголемување) ³	5.91	-31.81	-68.54	-128.39	-250.22	-82.48	130.57	-50.96	-19.47	8.87	-17.59	-4.71	-7.23	-0.14	-22.17	-41.74	-16.01	-100.72
ГРЕШКИ И ПРОПУСТИ	21.62	-41.02	-12.55	160.92	64.00	57.19	-19.07	-17.70	7.81	-3.44	-1.46	0.90	-2.26	-0.88	0.02	-0.93	-3.46	-11.51

1. Ревидирана временска серија – претходни податоци

2. Увозот е прикажан на ф.о.б. паритет согласно В-тото издание на Прирачникот за платен биланс од ММФ. Пресметката на ц.и.ф. – ф.о.б. факторот како процент од увозот ц.и.ф. по години изнесува: 1993–20%, 1994–20%, 1995–20%, 1996–14%, 1997–10%, 1998–5.02%, 1999–4.86%, 2000–3.90%, 2001–4.20%, 2002–3.80%, 2003–4.06% и 2004–4.06%

3. Без монетарно злато и курсни разлики; Добиеите средства од сукцесијата на поранешна СФРЈ во Мај 2003 година не се платно билансна трансакција, поради што истите се вклучени само во состојбите на девизните резерви, а не и во промените

Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

Приходите што ги оствари Фондот за пензиско и инвалидско осигурување во периодот јануари–септември 2005 година го достигнаа истото ниво како во мината година и изнесуваат 21.200 милиони денари. Најголем дел од приходите, односно 60,2% претставуваат приходи по основ на придонеси од плати, каде е остварен пораст од 2,2%. Приходите од Буџетот на Републиката учествуваат со 28,8% во вкупните приходи и се намалени за 1,9% во споредба со истиот период лани, додека пак приходите од Агенцијата за вработување за осигурување на невработените лица корисници на паричен надоместок се намалени за 10,2% и нивното учество во вкупните приходи изнесува 5,6%.

Расходите на Фондот во изминатите девет месеци од 2005 година изнесуваа 21.431 милион денари и се намалени за само 0,4%. Најголем дел од вкупните расходи, односно 87,2% е потрошен за исплата на пензии на корисниците, што е скоро на нивото од истиот период во 2004 година. Притоа, 92,8% од пензиите се исплатени за редовни пензии, а нивниот пораст изнесува 2%. Расходите за придонес за здравствена заштита учествуваат со 10,7% во вкупните расходи на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување.

Дефицитот на Фондот за Пензиско и инвалидско осигурување во деветте месеци од 2005 година изнесува 231 милион денари.

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ								
(во милиони денари)								
Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	јан–септ.
ПРИХОДИ	20,717	21,229	22,883	24,289	25,811	28,191	28,983	21,200
Придонес од плати	13,373	14,316	15,722	15,671	15,784	16,882	17,204	12,762
Придонес од доходот	239	311	311	331	283	307	383	289
Приходи од Буџетот на Републиката	3,618	3,266	4,174	5,744	6,961	7,741	8,486	6,104
Приходи од приватен сектор	400	439	404	377	409	394	412	275
Приходи од индивидуални земјоделци	74	65	58	41	61	71	41	25
Приходи од акцизи	691	632	804	716	688	677	661	498
Придонес од Заводот за вработување за невработени лица	961	868	1,101	1,126	1,404	1,536	1,719	1,182
Други приходи	122	45	74	73	29	65	57	47
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	619	245	68	209	192	42	21	18
Приходи по основ на нови вработувања	419	841	167	0	0	0	0	0
Пренесени приходи од претходна година	201	201	0	0	0	476	0	0
РАСХОДИ	20,521	20,669	22,940	24,697	25,889	27,740	29,132	21,431
Пензии	17,730	17,756	19,774	21,278	22,255	24,008	25,121	18,686
Редовни пензии	16,912	16,977	18,948	19,041	19,982	21,667	22,824	17,335
Воени пензии	464	458	505	514	518	499	509	363
Земјоделски пензии	354	321	321	297	262	234	217	137
Ретроактивна исплата на 8%	0	0	0	1,167	1,136	1,131	1,027	455
Предвременно пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	0	112	103	121	88	60
Предвременно пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	0	148	254	262	247	164
Предвременно пензионирање според Законот од 2004 година								56
Надоместок за телесно оштетување	63	69	72	72	83	80	82	61
Надоместоци од инвалидско осигурување	98	95	94	91	76	98	97	82
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	15	13	12	7	9	6	6	4
Придонес за здравствена заштита	2,321	2,450	2,672	2,805	2,934	3,184	3,349	2,299
Надоместок на стручната служба	133	132	141	153	165	172	170	113
Други расходи	161	154	175	254	222	192	257	136
Капитални средства	–	–	–	37	145	0	50	50
РАЗЛИКА								
Дефицит / Суфицит	196	560	-57	-408	-78	451	-149	-231

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Фонд за здравствено осигурување

Во изминатите девет месеци од 2005 година **приходите** на Фондот за здравствено осигурување изнесуваа 10.806 милиони денари, што е приближно на нивото во однос на истиот период претходната година. Во структурата на приходите, најголемо учество (60,5%) имаат придонесите за здравствено осигурување, каде е реализиран пораст од 2,6%. Придонесите од Пензискиот фонд учествуваат со 21,3% во вкупните приходи и се намалени за 2,7% во однос на првите девет месеци од минатата година, додека придонесите кои ги плаќа Агенцијата за вработување

за невработените лица учествуваат со 14,4% во приходите и истите се зголемени за 4%.

Истовремено, **расходите** на Фондот за здравствено осигурување во периодот јануари–септември 2005 година изнесуваа 10.971 денар, односно се зголемени за 0,6% во однос на истиот период лани. Амбулантните трошоци и трошоците за болничко лекување имаат најголемо учество во расходите (86,9%).

Во деветте месеци од 2005 година, Фондот за здравствено осигурување реализираше **дефицит** од 165 милиони денари.

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	јан–септ.
ПРИХОДИ	11,087	12,068	12,790	12,295	13,656	14,698	14,886	10,806
Придонеси	6,736	7,363	7,745	7,528	7,823	8,418	8,762	6,540
Придонеси од Пензискиот Фонд	2,309	2,417	2,649	2,616	3,075	3,184	3,349	2,299
Придонеси од Заводот за вработување	1,037	1,350	1,941	1,554	1,763	1,849	1,998	1,552
Придонеси од Министерството за труд	45	0	0	48	54	64	41	48
Други приходи	851	938	455	70	734	1,064	676	47
Приходи по договори за сини картони	109	0	0	0	0	0	0	1
Средства од Буџетот на РМ за задолжително здравствено осигурување	–	–	–	166	111	29	60	319
Пренесен вишок од претходната година	0	0	0	313	96	91	1	0
РАСХОДИ	13,689	11,692	12,463	12,205	13,611	14,678	14,722	10,971
Амбулантни трошоци	5,303	2,491	2,486	2,505	4,430	5,132	5,959	5,278
Болничко лекување	4,702	5,482	5,737	5,919	4,929	5,038	5,098	4,261
Трошоци по програми	214	125	105	306	123	21	0	0
Лекови	1,214	1,249	1,681	1,555	1,305	1,868	2,006	0
Забна заштита	638	667	687	522	521	630	0	0
Ортопедски трошоци	208	154	143	111	134	150	280	118
Лекување во странство	290	161	70	90	144	221	117	103
Друг вид лекување (надоместоци)	719	801	694	769	832	968	941	972
Администрација	326	288	250	268	360	309	254	200
Опрема и одржување	36	39	90	44	656	219	23	39
Други трошоци	41	234	200	48	23	32	27	0
Кредити и камати	0	0	321	71	154	90	17	0
РАЗЛИКА								
Дефицит/суфицит	-2,602	376	326	90	45	21	164	-165

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Агенција за вработување

Агенцијата за вработување во периодот јануари–септември 2005 година, оствари вкупни **приходи** од 5.288 милиони денари, што претставува намалување од 6,1% во однос на лани. Истовремено, приходите од придонеси се зголемени за 4%, а дотациите од Буџетот се намалени за 7,8% и учествуваат со 81,7% во вкупните приходи. Во самата структура на дотациите од Буџетот, 81,8% се по основ на покривање на дефицитот на Агенцијата.

Во деветте месеци од 2005 година **расходите** на Агенцијата за вработување изнесуваат 5.277 милиони денари, што е за 5,1% помалку во однос на истиот

период лани. Расходите за функција изнесуваат 5.113 милиони денари, или 96,9% од вкупните расходи и се намалени за 5,2%. Од овие расходи 36,2% се наменети за исплата на паричен надоместок на невработените лица, а 8,5% се трошоци за активни мерки (за поттикнување на вработеноста и надоместок за преквалификација). На расходите за стручна служба отпаѓаат 3,1% од вкупните расходи и се на истото ниво како лани.

Агенцијата за вработување во деветте месеци од 2005 година, оствари **суфицит** од 11 милиони денари.

АГЕНЦИЈА ЗА ВРАБОТУВАЊЕ								
(во милиони денари)								
Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	јан–септ.
ПРИХОДИ	4,260	4,129	5,119	4,827	5,918	6,241	7,456	5,288
Приходи од придонеси	990	1,058	1,121	1,136	1,180	1,224	1,270	960
Придонес од плати	969	1,037	1,098	1,113	1,178	1,223	1,155	849
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	22	21	22	23	2	0	24	17
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	0	1	4	4
Придонес од претходната година	0	0	0	0	0	0	88	90
Дотации од Буџетот на Републиката	3,261	3,066	3,990	3,677	4,726	5,002	6,163	4,320
За покривање на дефицитот на Републичкиот завод за вработување	2,737	2,575	3,470	3,170	3,742	3,958	4,522	3,533
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	524	490	516	481	944	980	988	331
Реформа на јавната администрација	–	–	–	26	19	3	61	18
По други основи	0	0	3	26	21	61	592	438
Други приходи	9	6	8	13	12	16	23	8
РАСХОДИ	4,264	4,135	5,110	4,749	5,868	6,214	7,325	5,277
Расходи за функцијата	4,084	3,970	4,913	4,571	5,658	6,005	7,102	5,113
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2,073	1,755	1,875	1,879	2,273	2,377	2,697	1,852
Придонеси за здравствено осигурување	1,039	1,347	1,936	1,555	1,763	1,849	1,998	1,552
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	972	868	1,102	1,138	1,453	1,557	1,729	1,185
Средства за вработување на инвалидни лица	–	–	–	–	128	121	58	89
Исплата според Закон за поттикнување на вработеноста	–	–	–	–	–	61	592	413
Надоместок за преквалификација	–	–	–	–	41	40	29	22
Расходи за стручната служба	180	165	198	178	210	209	223	164
Основни плати и наемнини	99	105	118	116	124	134	132	99
Надоместоци	14	17	19	18	22	20	20	16
Стоки и останати услуги	43	34	54	43	42	51	68	49
Тековни трансфери	0	0	0	0	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	0	1	0	0	0	0	0
Капитални трошоци	24	8	6	2	22	4	3	0
РАЗЛИКА								
Дефицит / Суфицит	-4	-6	9	78	50	27	132	11

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Фонд за магистрални и регионални патишта

Фондот за магистрални и регионални патишта во периодот јануари–септември 2005 година наплати **приходи** во износ од 2.324 милиони денари, што претставува 9% помал износ од истиот период лани. Најголемо учество од 45,2% во вкупните приходи имаат приходите од Буџетот, кои се намалени во однос на лани за 19,2%, додека износот на средства од годишен надоместок за патни моторни возила е намален за 0,6% и претставува 27% од вкупните приходи.

Расходите на Фондот за патишта во периодот јануари–септември 2005 година изнесуваат 2.405 милиони денари. Најголем дел од трошоците (38,7%) се направени во делот на инвестициите. За одржување на патиштата потрошени се 906 милиони денари, што претставува зголемување од 15,3% во однос на претходната година. За студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци потрошени се од 5,2% од вкупните расходи.

Фондот за патишта во деветте месеци од 2005 година оствари **дефицит** од 81 милион денари.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	јан–септ.
ПРИХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,012	3,434	3,668	3,299	2,324
Приходи од Буџет	668	924	1,590	1,655	1,305	1,603	1,610	1,050
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	49	54	82	73	87	82	77	64
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	746	704	761	797	853	628
Надоместок за употреба на автопат	468	492	537	375	381	728	741	552
Странски кредит	939	1,793	538	1,098	862	418	9	0
Други приходи	12	13	14	21	2	39	9	30
Грант	–	–	–	87	36	1	0	0
РАСХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,013	3,420	3,661	3,889	2,405
Инвестиции	1,203	1,985	1,662	1,756	1,250	1,107	1,753	931
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	0	179	286	289	205	156	125
Одржување на патиштата	784	790	952	926	900	1,063	1,081	906
Отплата на кредити	264	148	212	299	304	424	242	143
Отплата на кредити	321	386	502	596	528	666	611	274
Средства за локални патишта	89	142	0	0	0	46	45	26
Останати трошоци	0	342	0	0	0	0	0	0
Обврски од претходната година	0	0	0	150	149	150	0	0
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки								
РАЗЛИКА								
Дефицит / суфицит	0	0	0	-1	14	7	-590	-81

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Македонска берза на долгорочни хартии од вредност

Берзански показатели - септември 2005 година

Прометот остварен на Македонската Берза за хартии од вредност во септември 2005 година по пат на класичното тргување изнесуваше 566,5 милиони денари и во однос на претходниот месец бележи пораст за 50,48%. Прометот остварен преку блок трансакции на Берзата во овој месец изнесува 5,01 милион денари и истиот во однос на претходниот месец бележи пад за 91,30%. Остварениот промет на акциите и уделите од државниот сегмент во септември, 2005 година изнесува 22,76 милиони денари. Вкупниот промет остварен на Македонската Берза во септември 2005 година како резултат на класичното тргување, блок трансакциите и државниот сегмент изнесуваше 594,28 милиони денари и истиот во однос на претходниот месец бележи пораст за 36,88%.

Просечниот дневен промет во септември 2005 година изнесуваше 35,40 милиони денари и истиот во однос на август е поголем за 59,88%. Вкупниот број на трансакции на Македонската Берза во септември 2005 година изнесува 2.863 трансакции за 16 дена тргување и во однос на претходниот месец бележи пораст за 42,79%. Во анализираниот период просечниот дневен број на трансакции изнесува 179 и истиот во однос на август е поголем за 51,69%.

Во вкупниот промет на Берзата остварен преку класичното тргување кој во септември изнесуваше 566,50 милиони денари, прометот со акциите изнесува 406,09 милиони денари, што во однос на претходниот месец претставува пораст за 43,75%. Прометот на државните обврзници во анализираниот период изнесува 160,41 милиони денари и во однос на претходниот месец бележи пораст за 70,70%.

Доколку се анализира вкупниот промет на државните обврзници на Република Македонија во септември 2005 година може да се констатира дека прометот на државните обврзници за старо девизно штедење изнесува 13,83 милиони денари, при што просечната цена на овие обврзници изнесуваше 74,66% од нивната номинална вредност и истата во однос на претходниот месец е поголема за 2,61 процентен поен. Во анализираниот период прометот на обврзниците за денационализација од првата емисија изнесуваше 91,08 илјади денари а нивната просечна цена 68,70% од нивната номинална вред-

ност и истата во однос на претходниот месец е помала за 0,30 процентни поени.

БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ - СЕПТЕМВРИ 2005 ГОДИНА

	Август	Септември	Промени
ПРОМЕТ (денари)			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	376,474,684	566,503,263	50.5
АКЦИИ	282,502,540	406,091,318	43.7
ОБВРЗНИЦИ	93,972,144	160,411,945	70.7
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН ПРОМЕТ (денари)	22,145,570	35,406,454	59.9
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	118	179	51.7
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	57,685,803	5,016,000	-91.3
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	-	22,765,229	-
АКЦИИ	-	20,687,018	-
УДЕЛИ	-	2,078,148	-
ВКУПНО	434,160,487	594,284,492	36.9
ОБЕМ (хартии од вредност)			
АКЦИИ	220,731	238,463	8.0
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	192,457	233,586	21.4
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	28,274	228	-99.2
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	-	4,649	-
ОБВРЗНИЦИ (НВ во ЕУР)	2,331,697	3,944,789	69.2
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	2,001	2,862	43.0
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	4	1	-75.0
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	-	14	-
ВКУПНО	2,005	2,863	42.8
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (денари)			
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (акции)	45,656,671,668	50,883,677,737	11.4
БЕРЗАНСКА КОТАЦИЈА-АКЦИИ	29,168,743,426	34,343,378,482	17.7
ПАЗАР НА ЈАВНО ПОСЕДУВАНИ ДРУШТВА	16,487,928,242	16,540,299,255	0.3
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА ОБВРЗНИЦИ	21,407,077,803	22,130,700,860	3.4
ВКУПНО ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА	67,063,749,471	73,014,378,597	8.9
МБИ-10	2,138.08	2,577.15	20.5
БРОЈ НА КОТИРАНИ ДРУШТВА	57	57	0.0
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	17	16	-5.9

Обврзниците за денационализација од втората емисија се продаваа по просечна цена од 67,35% од нивната номинална вредност која во однос на август оваа година е поголема за 1,35 процентни поени, а нивниот вкупен промет во месец септември изнесува 2,81 милиони денари. Во септември 2005 година вкупниот промет на обврзниците за денационализација од третата емисија изнесуваше 18,61 милион денари, а просечната цена на овие обврзници

ци изнесуваше 66,15% од нивната номинална вредност, која во однос на претходниот месец бележи пораст за 1,15 процентни поени.

Во септември 2005 година при тргувањето со државните обврзниците за денационализација од четвртата емисија се оствари промет од 125,05 милиони денари, а нивната просечна цена изнесуваше 65,59% од нивната номинална вредност, која во однос на претходниот месец бележи пораст од 2,39 процентни поени.

Во септември 2005 година официјалниот берзански индекс (МБИ-10) како индикатор на движењето на цените на акциите изнесува 2.577,15 денари и во однос на претходниот месец бележи пораст за 20,54%.

На официјалниот пазар на Македонската Берза за хартии од вредност во септември 2005 година остварен е промет во вредност од 525,14 милиони денари, што претставува 88,37% од вкупниот промет на Берзата. На неофицијалниот пазар на Берзата во анализираниот период реализиран е вкупен промет од 46,37 милиони денари, што претставува 7,8% од вкупниот промет на Берзата. Додека прометот остварен со хартии од вредност во државна сопственост изнесуваше 22,76 милиони денари, што претставува 3,83% од вкупниот промет на Берзата.

Вкупниот промет на 10-те најликвидни акционерски друштва на официјалниот пазар на Македонската Берза за хартии од вредност во септември 2005 година изнесуваше 364,73 милиони денари, при што најзабележително беше тргувањето со акциите на: Комерцијална Банка Скопје – обични, со застапеност од 49,24% во прометот, Алкалоид Скопје со застапеност од 13,56% во прометот и на Комерцијална Банка Скопје–приоритетни со застапеност од 8,82% во прометот на 10-те најликвидни акционерски друштва на официјалниот пазар на Македонската Берза.

Во септември 2005 година најголем пораст на просечната цена на акциите во однос на претходниот месец бележат цените на акциите на: Комерцијална банка Скопје – обични, чиј просечен пораст на цените на акциите изнесуваше 41,90%, а просечната цена по акција изнесуваше 3.287,40 денари. Цената на акциите на Реплек Скопје, во анализираниот период порасна за 41,67%, и истата во септември 2005 година изнесуваше 14.875,00. Исто та-

ка и просечната цена на акциите на Комерцијална банка Скопје – приоритетни порасна за 38,41% во однос на претходниот месец и истата во анализираниот период изнесуваше 3.284,78 денари по акција.

Најголем пад на просечната цена на акциите во септември 2005 година во однос на претходниот месец бележат цените на акциите на: Интернешенал Хотелс Скопје, чија просечна цена на акциите беше помала за 8,33% и изнесуваше 550 денари, РЖ Економика Скопје, чија просечна цена на акциите беше помала за 6,95% и истата изнесуваше 51,18 денари и на Комуна Скопје, чија просечна цена на акциите беше помала за 5,13% во однос на претходниот месец и истата изнесуваше 185 денари.

Во септември 2005 година при анализата на дивидендниот принос на 10-те акционерски друштва со најголемо учество во прометот на официјалниот пазар на Македонската Берза може да се забележи дека акциите на Стопанска банка Битола имаат највисок дивиденден принос по акција во износ од 6,77%, потоа акциите на Охридска банка Охрид, кои имаат дивиденден принос од 6,15% и акциите на Топлификација АД Скопје, кои имаат дивиденден принос од 5,27%.

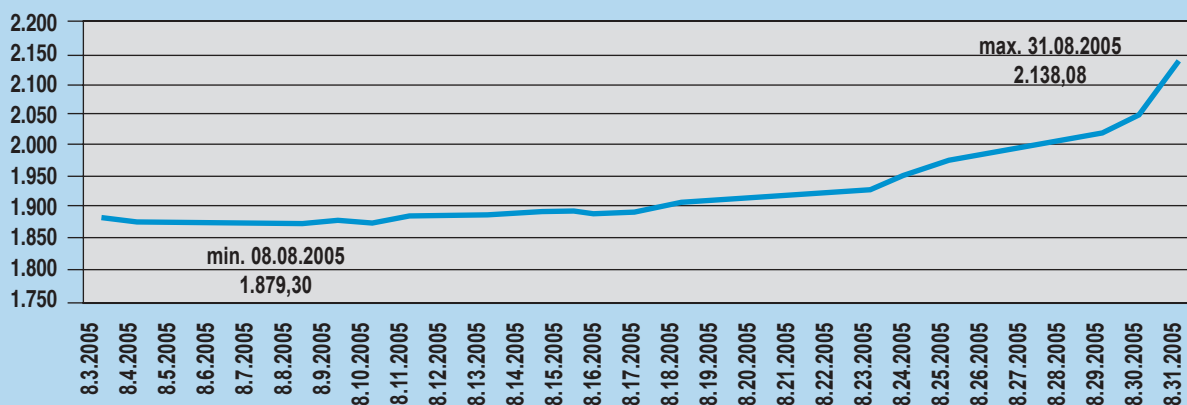
Доколку се анализира сопственичката структура на капиталот на акционерските друштва може да се забележи дека од десетте најликвидни акционерски друштва на Македонската Берза за хартии од вредност во септември 2005 година најголема застапеност на странски инвеститори во вкупната главнина на акционерските друштва има во: Топлификација АД Скопје со застапеност од 22,53% странски капитал, Комерцијална Банка АД Скопје со застапеност од 19,88% странски капитал во вкупната главнина на друштвото и Охридска банка Охрид со застапеност од 11,58% странски капитал во вкупната главнина на друштвото.

Во вкупниот прометот остварен на официјалниот пазар на Македонската Берза во септември 2005 година странските инвеститори учествувале со 13,05% и ова нивно учество во однос на претходниот месец е зголемено за 0,16%. Учеството на странските инвеститори во прометот остварен при продавање на Берзата во анализираниот период изнесува 14,15%, додека нивното учество во прометот остварен при купување на Македонската Берза изнесува 16,74%.

Македонска берза АД Скопје

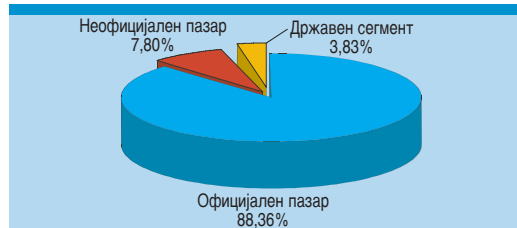
БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

	АВГУСТ 2005	СЕПТЕМВРИ 2005	ПРОМЕНА ВО %
ПРОМЕТ (денари)			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	376,474,684	566,503,263	50.5▲
АКЦИИ	282,502,540	406,091,318	43.7▲
ОБВРЗНИЦИ	93,972,144	160,411,945	70.7▲
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН ПРОМЕТ (денари)	22,145,570	35,406,454	59.9▲
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	118	179	51.7▲
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	57,685,803	5,016,000	-91.3▼
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	-	22,765,229	-
АКЦИИ	-	20,687,018	-
УДЕЛИ	-	2,078,148	-
ВКУПНО	434,160,487	594,284,492	36.9▲
ОБЕМ (хартии од вредност)			
АКЦИИ	220,731	238,463	8.0▲
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	192,457	233,586	21.4▲
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	28,274	228	-99.2▼
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	-	4,649	-
ОБВРЗНИЦИ (НВ во ЕУР)	2,331,697	3,944,789	69.2▲
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	2,001	2,862	43.0▲
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	4	1	-75.0▼
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	-	14	-
ВКУПНО	2,005	2,863	42.8▲
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (денари)			
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА АКЦИИ	45,656,671,668	50,883,677,737	11.4▲
БЕРЗАНСКА КОТАЦИЈА-АКЦИИ	29,168,743,426	34,343,378,482	17.7▲
ПАЗАР НА ЈАВНО ПОСЕДУВАНИ ДРУШТВА	16,487,928,242	16,540,299,255	0.3▲
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА ОБВРЗНИЦИ	21,407,077,803	22,130,700,860	3.4▲
ВКУПНО ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА	67,063,749,471	73,014,378,597	8.9▲
МБИ-10	2,138.08	2,577.15	20.5▲
БРОЈ НА КОТИРАНИ ДРУШТВА	57	57	0.0▲
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	17	16	-5.9▼

Структура на прометот во Септември 2005 година

Пазарен сегмент	Промет (денари)	Промет (Еур)	%	Број на транс.
ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	525,146,254	8,576,366	88.36	2,600
НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	46,373,009	757,292	7.80	249
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	22,765,229	372,068	3.83	14
ВКУПНО	594,284,492	9,705,726	100.00	2,863

10 АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМ ОСТВАРЕН ПРОМЕТ НА ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР

Хартија од вредност	Мах (денари)	Мин (денари)	Просечна цена (денари)	Кол.	Промет во (денари)	Промет во (евра)	% Учество прометот	Бој на транс.	Пазарна капи- тализац. (ден.)
Комерцијална банка Скопје	4,630	2,600	3,287	50,216	179,587,566	2,932,735	49.24	505	9,164,064,033
Алколоид Скопје	4,800	4,199	4,419	11,075	49,472,502	807,972	13.56	271	6,363,330,534
Комерцијална банка Скопје при	4,500	2,650	3,285	9,516	32,183,573	525,621	8.82	146	713,591,487
Топлификација Скопје	3,701	3,150	3,450	7,703	26,270,244	429,053	7.20	163	1,487,312,595
Макпетрол Скопје	18,000	16,000	17,100	969	16,227,375	265,018	4.45	101	1,848,683,900
Стопанска банка Битола	7,600	5,900	6,417	1,833	11,717,647	191,389	3.21	48	2,545,882,844
Гранит Скопје	300	275	286	32,097	9,179,859	149,916	2.52	126	866,128,314
Охридска банка Охрид	5,300	4,300	4,805	1,713	8,459,474	138,167	2.32	50	1,374,549,100
Фершпед Скопје	30,502	26,000	28,355	304	7,277,506	118,859	2.00	13	552,460,085
Македонија Турист Скопје	2803	2,420	2,727	2,421	6,675,883	109,005	1.83	37	1,221,066,900
Останати				26,419	17,682,680	288,794	4.85	385	8,206,308,690
Вкупно				144,266	364,734,309	5,956,529	100.0	1,845	34,343,378,482

3 акции со најголем пораст

Акција	Август 2004 Просечна Цена (денари)	Септември 2005 Просечна цена (денари)	% на промена
Комерцијална банка Скопје	2,316.75	3,287.40	41.90
Реплек Скопје	10,500.00	14,875.00	41.67
Комерцијална банка Скопје приор	2,373.28	3,284.78	38.41

3 акции со најголемо опаѓање

Акција	Август 2004 Просечна Цена (денари)	Септември 2005 Просечна цена (денари)	% на промена
Интернешенел Хотелс Скопје	600.00	550.00	-8.33
РЖ Економика Скопје	55.00	51.18	-6.95
Комуна Скопје	195.00	185.00	-5.13

Преглед на тргување со обврзници

	МАХ (%)	МИН (%)	Последна просечна дневна цена	Последен датум на тргување	Обем (НВ во Евра)	Промет (денари)	Промет (Евра)	Принос до достасување на обврзницата*
Обврзници на РМ – старо девизно штедење (РМ01)	75.00	72.40	74.66	9/27/2005	304,420	13,834,776	225,983	10.96%
Обврзници на РМ за денационал. прва емисија (РМДЕН01)	68.70	68.20	68.70	9/26/2005	2,172	91,089	1,488	12.75%
Обврзници на РМ за денационал. втора емисија (РМДЕН02)	67.50	65.50	67.35	9/29/2005	69,374	2,817,129	46,011	12.17%
Обврзници на РМ за денационал. трета емисија (РМДЕН03)	67.00	65.00	66.15	9/29/2005	461,979	18,618,818	304,060	11.67%
Обврзници на РМ за денационал. четврта емисија (РМДЕН04)	67.00	63.20	65.59	9/29/2005	3,106,844	125,050,134	2,042,296	11.02%

* Моделот на калкулација на приносот до достасување е прилагоден на карактеристиките на обврзниците. Датум на пресметување е 30.09.2005 година, со последната просечна цена на тргување на обврзниците

Показатели за котираните друштва од МБИ - 10

Друштво	Коефициент цена	Дивиденден	Учество на странски	Учество на странски	% Промена
	по акција ²⁾	принос	на инвеститори Август 2005 ³⁾	на инвеститори Септември 2005 ³⁾	
Алкалоид Скопје	23.89	1.59%	7.40%	6.64%	-0.76%
Гранит Скопје	6.31	3.55%	4.95%	5.21%	0.26%
Европа Скопје	44.30	0.00%	7.51%	8.53%	1.02%
Комерцијална банка Скопје	11.49	2.11%	20.30%	19.88%	-0.42%
Македонијатрист Скопје	12.15	3.04%	2.67%	2.77%	0.10%
Макпетрол Скопје	14.05	0.00%	1.85%	1.36%	-0.49%
Охридска банка Охрид	12.77	6.15%	9.11%	11.58%	2.47%
Скопски пазар Скопје	6.30	2.40%	0.00%	0.26%	0.26%
Стопанска банка Битола	11.23	6.77%	8.56%	8.67%	0.11%
Топлификација Скопје	15.17	5.27%	22.78%	22.53%	-0.25%

1) Показателите се пресметани со користење на податоци од ревизираните извештаи за 2004 година и исплатената дивиденда за 2004 година

2) Цена на акција на 30.09.2005/ Добивка по акција

3) Состојба на 30.09.2005 година, според податоците добиени од Централниот депозитар за хартии од вредност, а која се однесува на учество на странските инвеститори во вкупната главнина на друштвото

4) Состојба на 30.09.2005 година, според податоците добиени од Централниот депозитар за хартии од вредност, а која се однесува на учество на странските инвеститори во вкупната номинална вредност на обврзниците

5) Состојба на 30.09.2005 година, според податоците добиени од Централниот депозитар за хартии од вредност, а која се однесува на учество на странските инвеститори во вкупниот промет остварен на Берзата

Странски инвеститори на Официјалниот пазар на Берзата³⁾

	Странски правни лица Септем. 2005	Странски физички лица Септем. 2005	Вкупно странски инвеститори Септем. 2005	Вкупно странски инвеститори Август 2005	Промена во %
Акции	13.95%	0.84%	14.79%	14.79%	0.00%
Обврзници ⁴⁾	4.42%	5.43%	9.85%	9.60%	0.25%
Вкупно официјален пазар	10.59%	2.46%	13.05%	12.89%	0.16%

Учество на странски инвеститори во вкупниот промет остварен на Берзата

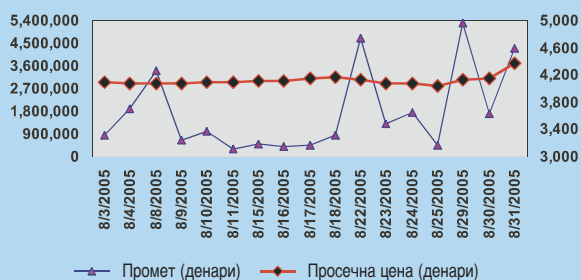
	Купување	% на учество	Продавање	% на учество	ВКУПНО
Септември 2005	99,483,224	16.74%	84,091,256	14.15%	183,574,480

Промет по членки

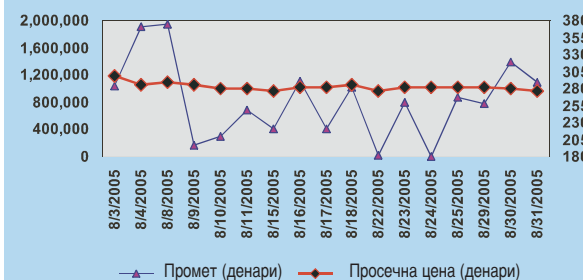
Членка	Шифра	Класично тргување	Класично тргување %	Држава	Држава %	Блокови	Блокови %	Вкупно
Комерцијална банка АД	КБ	295,439,214	26.08	17,116,281	75.19	0	0.00	312,555,495
Тутунскаброкер АД	ТН	174,745,721	15.42	0	0.00	0	0.00	174,745,721
ИНВЕСТБРОКЕР АД	МИ	150,876,890	13.32	3,973,180	17.45	0	0.00	154,850,070
Тетекс-Кредитна банка АД	ТК	91,590,083	8.08	0	0.00	0	0.00	91,590,083
Бро-дил АД	БД	80,069,320	7.07	0	0.00	0	0.00	80,069,320
Фершпед Брокер АД	ФР	53,150,106	4.69	0	0.00	10,032,000	100.00	63,182,106
Стопанска банка АД	СБ	57,489,733	5.07	1,675,768	7.36	0	0.00	59,165,501
МАК Брокер АД	МК	51,292,194	4.53	0	0.00	0	0.00	51,292,194
Силекс банка АД	СЛ	45,364,918	4.00	0	0.00	0	0.00	45,364,918
УНИ банка АД	БЛ	39,574,622	3.49	0	0.00	0	0.00	39,574,622
Илирика Инвестментс АД	ИЛ	34,949,392	3.08	0	0.00	0	0.00	34,949,392
Битола брокер АД	ББ	30,902,511	2.73	0	0.00	0	0.00	30,902,511
Поштел Брокер АД	ПТ	17,286,234	1.53	0	0.00	0	0.00	17,286,234
Охридска банка АД	ОХ	10,275,587	0.91	0	0.00	0	0.00	10,275,587
Вкупно		1,133,006,525	100.00	22,765,229	100.00	10,032,000	100.00	1,165,803,754

³⁾ Кај класичното тргување и тргувањето со блок трансакциите се применува двојно пресметување (и при купување и при продавање), со цел да се опфати учеството на брокерските, куки во прометот и при вкрстените трансакции. Со оглед на тоа што од 13-ти јуни 2003 година од продажна страна при тргувањето со акции и удели во сопственост на државата се јавува Македонската берза АД Скопје, нема да важи правилото на двојно пресметување кај државата, туку ќе се земе предвид тргувањето од куповната страна.

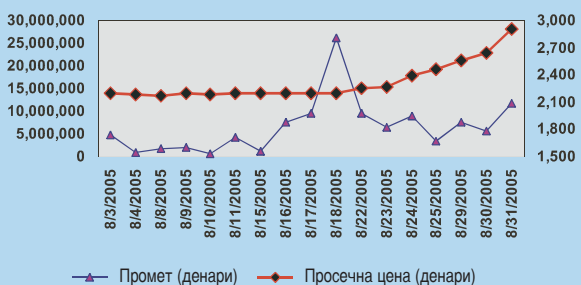
АЛКАЛОИД АД СКОПЈЕ

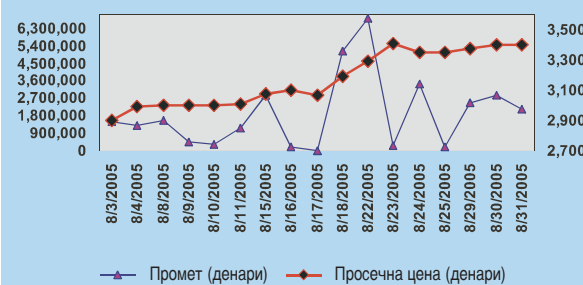
ГРАНИТ АД СКОПЈЕ

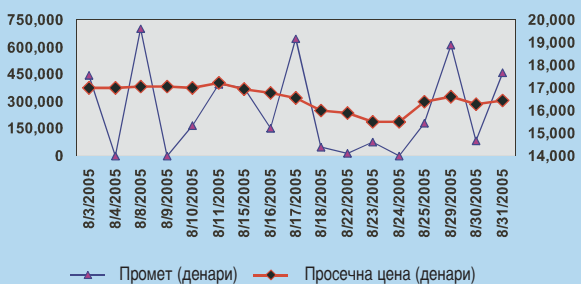
КОМЕРЦИЈАЛНА БАНКА АД СКОПЈЕ

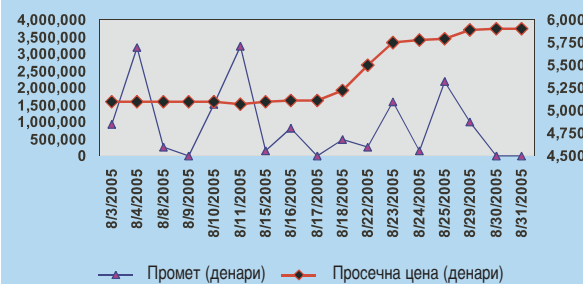
ТОПЛИФИКАЦИЈА АД СКОПЈЕ

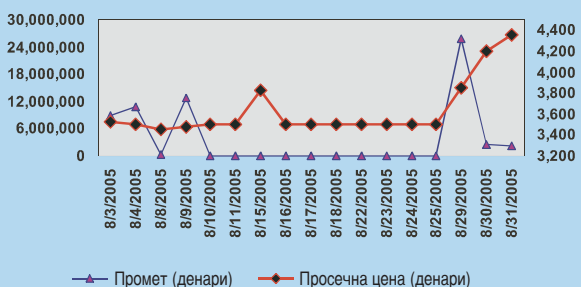
МАКПЕТРОЛ АД СКОПЈЕ

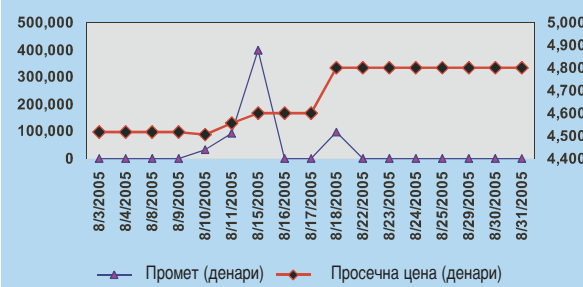
СТОПАНСКА БАНКА АД БИТОЛА

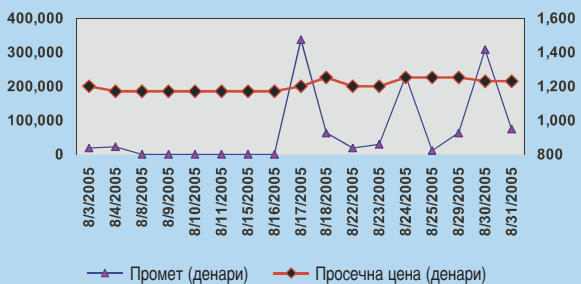
ОХРИДСКА БАНКА АД ОХРИД

СКОПСКИ ПАЗАР АД СКОПЈЕ

ЕВРОПА АД СКОПЈЕ

МАКЕДОНИЈА ТУРИСТ АД СКОПЈЕ

Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност

Во август 2005 година прометот на Пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во Република Македонија изнесува 410 милиони денари и во однос на претходниот месец бележи пад за 24,21%.

Побарувачката на ликвидни средства на пазарот на пари во анализираниот период изнесува 455 милиони денари и истата во однос на јули бележи пад за 55,19%.

Во август 2005 година понудата на ликвидни средства на пазарот на пари бележи пад за 28,85% во однос на претходниот месец и истата изнесува 445,5 милиони денари.

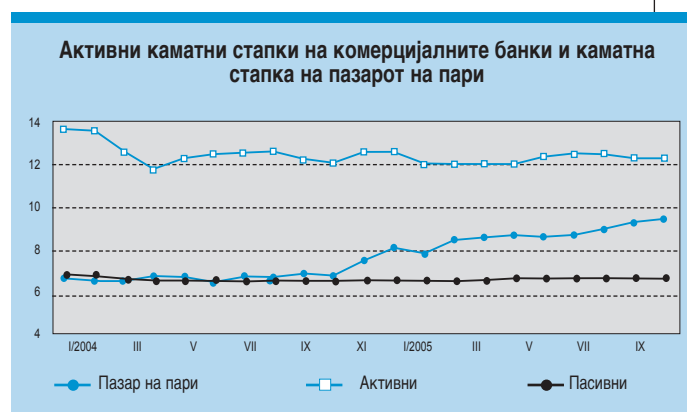
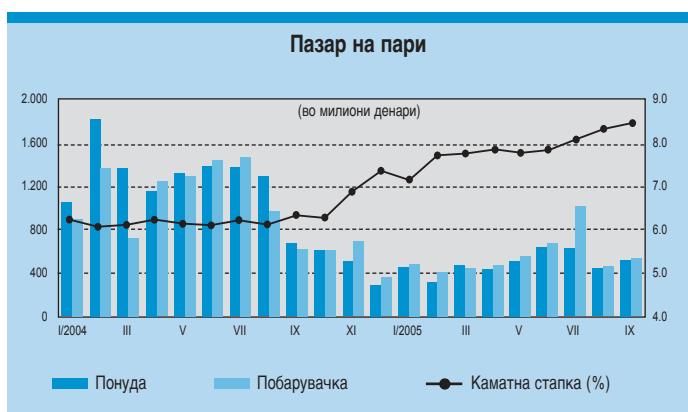
Просечната пондерирана каматна стапка во анализираниот период изнесува 9,20% и во однос на јули е повисока за 0,32 процентни поени.

Во септември 2005 година прометот на Пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во Република Македонија изнесува 470,9 милиони денари и во однос на претходниот месец бележи пораст од 14,86%.

Побарувачката на ликвидни средства на пазарот на пари во анализираниот период изнесува 528,9 милиони денари и истата во однос на август бележи пораст од 16,25%.

Во септември 2005 година понудата на ликвидни средства на пазарот на пари бележи пораст од 14,95% во однос на претходниот месец и истата изнесува 512,1 милион денари.

Просечната пондерирана каматна стапка во анализираниот период изнесува 9,35% и во однос на август е повисока за 0,15 процентни поени.

ПАЗАР НА ПАРИ

2002	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Вкупен промет (во милиони денари)	2,491	3,390	4,888	4,473	4,145	5,631	3,938	2,460	3,008	2,970	3,843	5,213
Каматна стапка (% на годишно ниво)	12.03	11.62	10.85	11.41	11.62	12.11	12.33	10.84	10.83	11.35	13.36	14.36
2003	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Вкупен промет (во милиони денари)	3,224	2,330	1,493	1,350	979	1,371	1,204	476	837	659	560	894
Каматна стапка (% на годишно ниво)	15.20	14.44	12.19	10.59	9.36	9.16	9.34	8.52	7.41	7.87	7.25	5.82
2004	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Вкупен промет (во милиони денари)	823	1,337	674	1,012	1,128	1,131	1,136	912	490	547	433	218
Каматна стапка (% на годишно ниво)	6.67	6.48	6.51	6.66	6.55	6.51	6.67	6.55	6.80	6.73	7.45	8.03
2005	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX			
Вкупен промет (во милиони денари)	413	258	257	337	453	623	541	410	471			
Каматна стапка (% на годишно ниво)	7.77	8.44	8.51	8.61	8.50	8.61	8.88	9.20	9.35			

Депозити на населението и на претпријатијата кај банките

Вкупните депозити на банките во септември 2005 година забележаа зголемување од 2,4%, детерминирано од порастот на денарските и девизните депозити. Така, денарските депозити на месечна основа остварија пораст од 4,8% при истовремено зголемување на краткорочните и долгорочните депозити во нивни рамки (за 4,3% и 8,3%, соодветно). Од друга страна, вкупните девизни депозити забележаа релативно пониска стапка на пораст од 1,3%, која во услови на пад на долгорочните девизни депозити во целост е детерминирана од порастот на нивната краткорочна компонента (за 1,9%).

Депозити на население

Вкупните депозити на населението кај банките на крајот од третиот квартал од годината достигнаа 50.742 милиони денари, и се повисоки за 1,0% на месечна основа, при истовремен пораст на депозитите орочени на краток и долг рок (за 1,0% и 2,3%, соодветно). Од аспект на валутната структура, незначителен месечен пад од 0,2% е регистриран кај денарските депозити на населението, додека депозитите во странска валута остварија пораст од 1,5%. На годишно ниво, вкупните депозити на населението забележаа зголемување од 20,5%.

Депозити на претпријатија

Вкупните депозити на корпоративниот сектор на крајот на август 2005 година изнесуваа 20.967 ми-

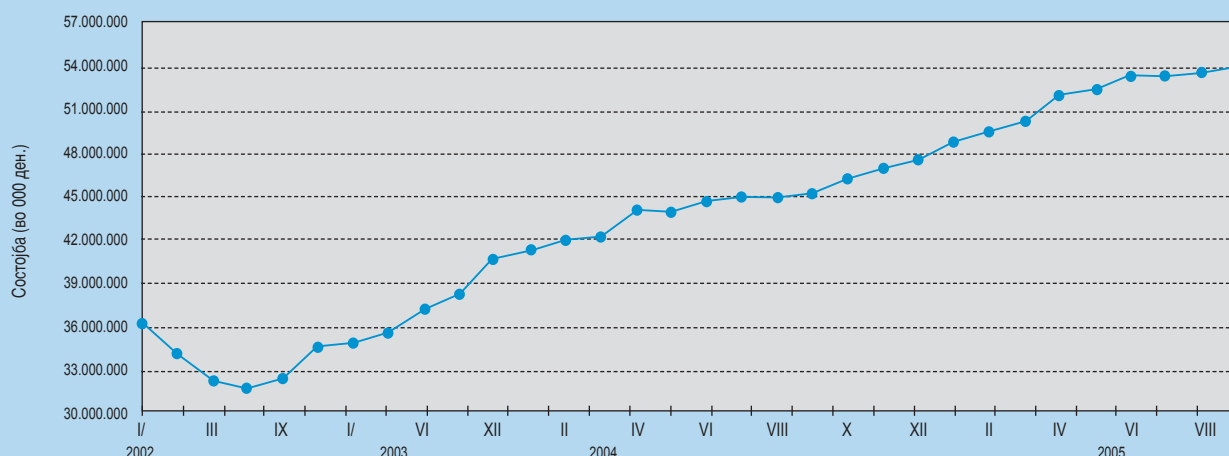
лиони денари, и се повисоки на месечна основа за 4,2%, главно заради повисокото ниво на орочени денарски депозити до еден и до три месеци. Анализирани според валута, кај денарските депозити на претпријатијата е регистрирано зголемување од 9,3%, а девизните депозити пораснаа за умерени 0,6%. Во однос на минатогодишниот септември, вкупните депозити на претпријатијата забележаа пораст од 8,4%.

Фондот за осигурување на депозитите врши обесштетување само на депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците кои имаат дозвола од Народна банка за работа со депозити на физички лица.

Фонд за осигурување на депозити

Од вкупно пресметаната обврска за обесштетување (3 банки и 2 штедилници) во износ од 185,259 милиони денари, до 30.09.2005 година Фондот за осигурување на депозити исплатил обесштетување во износ од 169,978 милиони денари. Заклучно со септември оваа година, Фондот исплатил 91,75% од вкупно пресметаната обврска за обесштетување, а само во овој месец, исплатеното обесштетување изнесува 14,013 милиони денари. Односот на вкупните средства на Фондот и вкупните депозити на физичките лица изнесува 3,34%.

Состојба на депозитите на физички лица кај банките и штедилниците

КАМАТНИ СТАПКИ НА ДЕНАРСКИ И ДЕВИЗНИ ШТЕДНИ ВЛОГОВИ ВО КОМЕРЦИЈАЛНИТЕ БАНКИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (по рочност и валута)

Банка	Денарски штедни влогови							Девизни штедни влогови							
	По видување	1 мес.	3 мес.	6 мес.	12 мес.	24 мес.	36 мес.	Валута	По видување	1 мес.	3 мес.	6 мес.	12 мес.	24 мес.	36 мес.
Алфа банка АД Скопје каматни стапки од јуни, 2004	1.0%	4.5%		5.0%	5.5%	6.0%		EUR	0.80%		1.40%	1.50%	1.70%		
								USD	0.50%				1.00%		
								CHF	0.10%				0.40%		
								GBP	0.20%						
Еуростандард банка АД Скопје каматни стапки од февруари, 2004	1.0%	4.0%	5.0%	5.5%	6.5%	8.0%	10.0%	EUR	0.80%	1.40%	1.50%	1.70%	2.10%	2.50%	2.80%
								USD	0.50%	0.80%	0.90%	1.00%	1.10%	1.50%	1.60%
								GBP	0.50%	0.80%	0.90%	1.00%	1.10%	1.50%	1.60%
								CHF	0.10%	0.15%	0.17%	0.20%	0.25%	0.30%	0.35%
								Др.вал.(осв. јен)	0.50%	0.80%	0.90%	1.00%	1.10%	1.50%	1.60%
Инвест банка АД Скопје каматни стапки од март, 2004	1.0%	4.0%	5.0%	5.5%	6.0%	6.5%	8.0%	EUR	0.80%	1.50%	1.70%	1.80%	2.20%	2.50%	2.80%
								USD	0.50%	0.90%	1.00%	1.10%	1.30%	1.60%	1.80%
								CHF	0.10%	0.20%	0.30%	0.40%	0.50%	0.60%	0.70%
								AUD	1.70%	2.50%	3.00%	3.40%	3.90%	4.00%	4.60%
								Др. валути	1.20%	1.50%	1.70%	2.00%	2.30%	2.80%	3.20%
Извозно кредитна банка АД Скопје каматни стапки од август, 2004	1.5%		8.0%	8.0%	9.0%	9.5%	10.0%	EUR	0.80%		2.45%	2.45%	3.00%	3.50%	4.00%
								USD	0.60%		1.00%	1.10%	1.20%	1.50%	2.00%
								CHF	0.10%		0.30%	0.40%	0.60%	0.80%	1.00%
								Др. валути	0.50%		1.00%	1.20%	1.50%	1.70%	2.00%
Комерцијална банка АД Скопје каматни стапки од јули, 2004	1.0%	5.5%	6.3–6.5%	6.8–7%	7.3–7.5%			EUR	0.80%	1.40%	1.4–1.5%	1.6–1.7%	2.0–2.1%		
								USD	0.50%	0.80%	0.8–0.9%	0.9–1%	1.0–1.1%		
								GBP	1.50%	2.40%	2.5–2.6%	2.7–2.8%	3.4–3.5%		
								CHF	0.10%	0.15%	0.15–0.17%	0.18–0.2%	0.23–0.25%		
КИБ АД Куманово каматни стапки од март, 2004	0.5%	6.5%	7.0%	7.8%	8.3% –9%	8.3% –9%	8.3% –9%	За сите валути	0.25%				0.85%	1.00%	1.30%
Македонска банка АД Скопје каматни стапки од април, 2004	1.3%–2.3%	6.3%	7.3%	7.8%	8.3%	8.8%	9.3%	EUR	1.10%	1.70%	1.80%	2.00%	2.40%	2.80%	3.10%
								CHF	0.40%	0.45%	0.47%	0.50%	0.53%	0.58%	0.60%
								GBP	1.80%	2.70%	2.90%	3.10%	3.50%	4.00%	4.50%
								CAD	1.30%	1.80%	2.00%	2.30%	2.70%	3.10%	3.20%
								USD	0.80%	1.10%	1.20%	1.30%	1.30%	1.50%	1.70%
								AUD	2.00%	3.20%	3.40%	3.70%	4.00%	5.00%	5.50%
								Останати	0.60%	1.30%	1.40%	1.50%	1.90%	2.00%	2.30%

Охридска банка АД Охрид каматни стапки од март, 2004	1.0%	6.0%	7.0%	7.5%	8.0%	8.5%	9.0%	EUR	0.50%				2.50%	2.60%	2.80%
								CHF	0.10%				1.00%	1.10%	1.20%
								GBP	0.50%				3.00%	3.20%	3.40%
								USD	0.20%				1.30%	1.50%	1.60%
								Др. валути	0.50%				2.00%	2.50%	3.00%
Поштенска банка АД Скопје	1.0%	6.0%	7.0%	7.5%	8.0%	8.5%	9.0%								
Прокредит банка АД Скопје		6.5%	7.5%	8.5%	10.0%	10.5%	10.5%	EUR		1.50%	2.00%	2.50%	3.00%	3.75%	4.50%
каматни стапки од декември, 2004								USD			1.00%	1.25%	1.50%	1.80%	2.25%
Радобанк АД Скопје	2.0%	7.0%	7.5%	8.0%	8.5%			EUR	1.00%	2.30%	2.35%	2.70%	3.35%	по догов.	по догов.
каматни стапки од септември, 2004								USD	0.50%	0.85%	0.90%	1.10%	1.50%	по догов.	по догов.
								CHF	0.01%	0.05%	0.10%	0.15%	0.30%	по догов.	по догов.
								Др.валути	по догов.		по догов.	по догов.	по догов.	по догов.	по догов.
Стопанска банка АД Скопје каматни стапки последна промена во февруари, 2005	0.85%	5.25%	6.5%	7.0%	7.5%	8.0%	8.5%	EUR	0.550%	1.264%	1.394%	1.530%	2.079%	2.541%	2.772%
								USD	0.450%	1.546%	1.775%	2.058%	2.934%	3.586%	3.912%
								GBP	1.691%	2.899%	3.164%	3.431%	4.481%	4.481%	4.481%
								CAD	0.904%	1.550%	1.691%	1.841%	2.468%	2.468%	2.468%
								AUD	1.863%	3.193%	3.510%	3.829%	5.045%	5.045%	5.045%
								Други валути	0.200%	0.264%	0.394%	0.530%	1.079%	1.079%	1.079%
								CHF	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%
								Јапонски јен	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%
Стопанска банка АД Битола	1.5%	4.5%	5.0%	5.5%	6.0%	6.5%	7.0%								
Силекс банка АД Скопје	3.0%	8.0%	9.5%	10.0%	10.5%	11.0%	11.5%	EUR	2.00%		2.70%	3.10%	3.60%	4.10%	
каматни стапки од ноември, 2003								USD	1.50%		2.20%	2.50%	3.00%	3.50%	
								Др. валути	0.80%		1.00%	1.30%	1.50%	1.70%	
„Тетекс Кредитбанка АД Скопје, каматни стапки од јуни, 2004	2.5%	7.0%	8.0%	8.5%	9.0%	9.5%		EUR	1.00%	2.00%	2.30%	3.50%	4.00%	4.50%	5.00%
								AUD	1.50%	2.40%	2.80%	4.00%	4.50%	5.00%	5.50%
								USD	0.50%	1.20%	1.70%	2.80%	3.20%	3.50%	4.00%
								GBP	1.40%	2.00%	2.40%	3.50%	4.00%	4.50%	5.00%
								CHF и др.	0.60%	1.00%	1.50%	2.80%	3.20%	3.50%	4.00%
Тетовска банка АД Тетово каматни стапки од јуни, 2004	2.0%	5.0%	6.0%	7.0%	8.0%	9.0%	10.0%	EUR	1.20%				2.00%	2.50%	3.00%
								USD	0.80%				1.50%	2.00%	2.50%
								CHF	0.40%				0.70%	1.00%	1.20%
								Др. валути	0.40%				0.70%	1.00%	1.20%
Тутунска банка АД Скопје	1.0%	6.0%	7.5%	7.8%	8.0%	8.5%	9.0%	EUR	0.80%	1.50%	1.75%	1.80%	2.20%		
каматни стапки од февруари, 2004								USD	0.60%	0.90%	1.00%	1.10%	1.20%		
								CHF	0.10%	0.20%	0.30%	0.40%	0.50%		
								Др. валути	0.70%	1.00%	1.20%	1.40%	1.80%		
УНИ банка АД Скопје каматни стапки од декември, 2003	2.5%	6.0%	7.0%	8.0%	9.0%	10.0%	11.0%	EUR	1.00%	2.00%	2.50%	3.00%	3.50%	5.00%	6.00%
								USD	1.00%	1.50%	2.00%	2.50%	3.50%	5.00%	6.00%
								CHF	0.10%	0.30%	0.40%	0.50%	0.60%		
								AUD, GBD	2.00%	2.50%	3.00%	3.50%	4.00%	4.50%	5.00%

Податоците се обезбедени од банките во Република Македонија и истите подлежат на промени согласно деловната политика на банките
Само за податоците на Поштенска банка АД Скопје и Стопанска банка АД Битола немаме добиено официјална потврда од овие банки

КРЕДИТНИ ЛИНИИ ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА
обезбедени и гарантирани од Владата на Република Македонија, состојба во октомври 2004 година
(податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни во деловните банки)

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство. Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на KfW од Германија. - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	50.000 – 2.000.000 €	50.000 – 400.000 €	до 30.000 ЕВРА
Рок на враќање	7 години, со вклучен грејс период	До 4 години со вклучен грејс период	до 3 односно 5 год.
Грејс период	до 1,5 год.	до 6 месеци	до 6 мес.
Годишна каматна стапка	Фиксна 7% годишно	10% на годишно ниво	до 10% односно 10,5 %
Обезбедување	Хипотека, банкарска гаранција, депозити и хартии од вредност	Хипотека, меници, залог на подвижни предмети, права и хартии од вредност или залог на недвижен имот	Бланко меница со менична изјава заверена кај нотар, бариран чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица – гаранти, хипотека, минимум 130% од износот на кредитот, рачна залога минимум 130% од износот на кредитот, депон. на вредносни предмети и хартии од вредност, банкарска гаранција.
Намена на кредитот	Средствата се одобруваат за профитабилни инвестициони проекти на приватни инвеститори	Модернизација и проширување на постоечки приватни МСП, и основање на нови. Минимум 40% од кредитот се користи за основни средства; Максимум 60% од кредитот може да се користи за обртни средства	Долгорочно финансирање на нови проекти преку набавка на опрема или машини. До 20% од вкупниот износ на кредитот може да се користи за обртен капитал.
Целни групи	Сите МСП освен од дејностите: Е–Трговија, Ј–Јавна управа, Задолжителна социјална заштита, М–Приватни домаќинства со вработени лица и Н–Екстериторијални организации и тела.	МСП кои се над 51% во приватна сопственост.	Правни лица со најмалку 51% во приватна сопственост, кои вработуваат помалку од 20 лица, кои се на почетокот на бизнисот или кај кои бизнисот е започнат најмногу пред 5 години
Степен на искористеност на средствата	Италија обезбеди 12.7 милиони Евра, од кои остануваат за користење 4,4 милиони Евра. Искористени се 66%. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд за одобрување кредити под следните услови: износ 50.000–500.000 евра, рок на враќање: 1–3 години, каматна стапка 7–10% п.а., намена: за трајни обртни средства.	KfW од Германија обезбеди 15 милиони Евра, кои се 100% искористени. Од наплатените анuitети се креира револвинг фонд.	ЕУ обезбеди 7,9 милиони Евра, од кои остануваат за користење 5,4 милиони Евра.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Еуро стандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка Скопје, Инвест банка Скопје, Комерцијална банка Скопје, Македонска банка Скопје, Охридска банка Охрид, Радобанк Скопје, Силекс банка Скопје, Стопанска банка Скопје, Стопанска банка Битола, Тетовска банка Тетово, Тетекс кредитна банка Скопје, Тутунска банка Скопје, УНИ банка Скопје	Еуро стандард АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радобанк АД Скопје, Силекс банка Скопје, Стопанска банка АД Скопје: Стопанска банка АД Битола, Тетекс кредитна банка Скопје, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје, УНИ банка Скопје	Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тутунска банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, КИБ АД Куманово
Забелешка	Еднократна провизија од 1,2% се плаќа за услугите на прокураторот, доколку се користат негови услуги	До 4 години со вклучен грејс период	до 3 односно 5 год.

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на KfW од Германија. - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	50 – 15.000 € микро кредити, до 50.000 € мали кредити	30.000 до 2.000.000 €	нема лимит
Рок на враќање	до 4 години	2–12 месеци (за извозни аранжмани)	– до 3 години за обртни средства; до 5 години за инвестициони проекти кога се работи за модернизација на технолошки процес
Грејс период	до 1 година	не	Согласно кредитната политика на делов. банки
Годишна каматна стапка	11% до 18% на годишно ниво	Во зависност од рокот на отплата: до 2 месеци 7,5% годишно, до 4 месеци 8,0% годишно, до 6 месеци 8,5% годишно, до 12 месеци 9,0% годишно Основната каматна стапка може да се намали за 0,5% годишно, доколку крајниот корисник има осигурен извоз преку МБПР	Охридска банка од 5,27% до 10,00% Тутунска банка од 6,19% до 8,65% Радобанк 7,50% Инвест банка 10,00% Стопанска Банка–Битола 9,00%
Обезбедување	Бланко меница со изјава заверена кај нотар, со најмалку 2 жиранти; Бариран чек со изјава заверена кај нотар, Меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица – гарант; Хипотека; Рачна залога на подвижни предмети и права; Депо на вредносни предмети и хартии од вредност; Граѓански чекови; по потреба и друго, прифатливо за Банката. При проценување на кредитите се применува посебна кредит-на технологија која е фокусирана на соocio-економската состојба на претприемачот и неговиот бизнис, во однос на колатералот	Хипотека; Рачна залога на подвижни предмети и права; Бонитетни хартии од вредност; Други вообичаени форми на обезбедување	Согласно кредитната политика на банките учеснички во реализацијата на средствата од Револвинг Фондот: хипотека, залог и други инстру-менти прифатливи за банките.
Намена на кредитот	Финансирање на основни средства (набавка на опрема, машини, алати, инсталации, градежно земјиште, реновирање и модернизација; Финансирање на обртни средства (суровини, репроматеријали, трговска стока).	Финансирање обртни средства за подготовка на производство наменето за извоз.	– Финансирање на обртни средства (набавка на суровини, репроматери-јали, дополнителна опрема и резервни делови за зголемување на обе-мот на производството за поддршка на извозни активности или супсти-туција на увоз), – Финансирање на инвестициони проекти кога се работи за модернизација на технолошки процес.
Целни групи	Приватни трговски друштва, поединци, индивидуални претприемачи, занаетчи, продавачи на пазар и самостојни вршители на дејност.	Приватни трговски друштва кои имаат производство наменето за извоз.	Претпријатија во приватна сопственост, како и индивидуални земјоделски производители.
Степен на искористеност на средствата	Првиот кредит од KfW од Германија во висина од 6.5 мил. € е 100% искористен. Затоа на 15.10.2004 г. доделени. се нови 6.2 мил. €. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. Од нив досега се пласирани 5,5 милиони €.	Кредитната линија за развој на приватниот сектор одобрена од МБОР е целосно искористена. За понатамошно користење на располагање се средствата од Револвинг Фондот.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Прокредит банка АД Скопје и Можности ДОО Скопје	Балканска банка АД Скопје, Еуро стандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје, Силекс Банка АД Скопје	Во досегашното користење на средствата од Револвинг Фондот учествуваат: Инвестбанка АД Скопје, Охридска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје
Забелешка		Сопствено учество 15%. Провизија на ангажирани средства 0,50% годишно на одобрениот, а неискористен кредит.	Со средствата од под-заемот може да се финансираат до 70% од вкупната вредност на под-проектот. Крајниот корисник ќе го финан-сира остатокот од најмалку 30% .

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на KfW од Геманија. - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	1.000–10.000 \$ (мали), 1.000–30.000 \$ (големи)	1.000–75.000 \$	2000 \$ микро кредити, 25000 \$ за примарно земјоделско производство, 75000 \$ за преработка и трговија со земјоделски производи
Рок на враќање	Од 1 до 6 години, зависно од намената	Од 1 до 6 години, зависно од намената	7 години зависно од видот на кредитот
Грејс период	од 3 месеци до 3 години, зависно од намената	неод 3 месеци до 3 години, зависно од намената	до 3 год. зависно од видот на кредитот
Годишна каматна стапка	6% годишно	6% годишно (7% за трговија на мало)	6–18% годишно за микро, 6–16% за примарно земјоделски производство, 7% год. за преработка и тргов.со земј. производи
Обезбедување	Хипотека во однос 2:1, банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептни налози од ликвидно претпријатие	Хипотека во однос 2:1, Банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептни налози од ликвидно претпријатие.	Хипотека на движен имот (трактори, возила, механизација и др.), хипотека на недвижен имот и други инструменти за обезбедување по барање на банката
Намена на кредитот	1. Развој на сточарство; 2. Растително производство	1. Развој на мали претпријатија 2. Комерцијална трговија	Сточарско производство, растително производство, земјоделска механизација, опрема и обртни средства за преработка на земјод. производи, трговија со земјоделски производи
Целни групи	Индивидуални земјоделци од определени подрачја во источниот и југо-источниот дел на Македонија	Мали и средни претпријатија (на ниво на село).	Невработени лица од земјоделските неразвиени средини, сиромашни земјоделски домаќинства, како и мали и средни претприемачи.
Степен на искористеност на средствата	ИФАД обезбеди 6.7 мил. \$, од кои остануваат за користење 2 мил. \$. Искористени се 57%. Од вратените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	ИФАД обезбеди 6.7 мил. \$, од кои остануваат за користење 2 мил. \$. Искористени се 57%. Од вратените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	ИФАД обезбеди 7.5 мил. \$. Средствата започнаа да се користат во октомври 2003. Досега се пласирани 2,6 мил. \$. Од вратените анuitети се планира да се креира револвинг фонд.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Инвестбанка А.Д Скопје	Инвестбанка А.Д Скопје	Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, КИБ Куманово, Можности ДОО Скопје и ФУЛМ
Забелешка	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити; задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на банката. Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент.	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити; задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на банката. Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент.	Сопствено учество 20% од вредноста на вкупната инвестиција.

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на КfW од Геманија - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	Заем тип 1 до 10.000 € Заем тип 2 од 15,000 до 75,000 €, Заем тип 3 до 15,000 €	до 400.000 \$ за мали и средни претпријатија до 200.000 \$ за земјоделство	нема лимит
Рок на враќање	до 5 години	до 7 години за МСП, до 5 години за земјоделство	од 5 до 10 години
Грејс период	до 1 година	до 2 години	Грејс периодот го одредува банката во зависност од вредноста на под-заемот и можниот обрт на средствата во однос на времето за враќање на истиот.
Годишна каматна стапка	Ја одредува индивидуално секоја финансиска институција	Охридска банка 3,67–6,30%, Стопанска банка Скопје 3,11–8,91%, Комерцијална банка 3,61–9,40%, Тутунска банка 3,61–8,01%, Радобанк 3,60–9,43%, Македонска банка 7,94–9,45% и Инвест банка 3,67–9,00%	Стопанска банка АД Скопје 9,73%, Комерцијална банка АД Скопје 6,42% до 9,29%, Охридска банка АД Охрид 6,56% до 7,10%
Обезбедување	Согласно кредитната политика на финансиската институција вклучена во спроведување на кредитната линија	Согласно кредитната политика на банките учеснички: хипотека на недвижен имот, залог на опрема и други инструменти прифатливи за банките.	Согласно кредитната политика на банките учеснички: хипотека, залога на опрема и други инструменти прифатливи за банките.
Намена на кредитот	За инвестиции во основни средства и работен капитал	1. мали и средни претпријатија – за основни средства–за набавка на машини и опрема, од било која природа (освен стекнување на земја), и – за обртни средства–за набавка на сировини и резервни делови. 2. кредити во областа на земјоделството – набавка на земјоделска механизација, основно стадо, оранжерии, подигање на насади, опрема, набавка на сировини, репроматеријали	Изградба/набавка на имот, набавка на машини и опрема, набавка на сировини и резервни делови, како и активност на едукативни тренинг програми.
Целни групи	Заем тип 1: индивидуални земјоделци, самостојно вработени лица и претприемачи на микро претпријатија; Заем тип 2: мали претпријатија со 4 до 20 вработени; Заем тип 3: микро претпријатија со најмногу 3 вработени	Мали и средни претпријатија и индивидуални земјоделски производители како и претпријатија ангажирани во производството или маркетингот на земјоделски производи.	Мали и средни претпријатија кои што работат во трудо–интензивни индустрии: текстилна, кожна, прехранбена индустрија и др. гранки, кои би овозможиле креирање на нови работни места, освен примарно земјоделско производство.
Степен на искористеност на средствата	Владата на Холандија обезбеди 7,2 мил. € од кои остануваат за користење 1,2 мил. €. Искористени се 85%. Од наплатената главнина се формира револвинг фонд, кој се пласира под истите услови.	Средствата од Заемот од Фондот за меѓународна соработка и развој (ИЦДФ)– Тајван се целосно искористени. Средствата од Револвинг Фондот од овој Заем се кај банките учеснички кои ги пласираат на крајните корисници под истите услови.	Средствата од ЦЕБ во износ од 5.112.800 € се целосно искористени. Средствата од Револвинг Фондот од овој Заем се кај банките учеснички, кои ги пласираат на крајните корисници под истите услови.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска банка АД Скопје, ИК банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје	Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Македонска банка АД Скопје и Инвест банка АД Скопје	Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје и Охридска банка АД Охрид.
Забелешка		Со средствата од под–заемот може да се финансираат најмногу 85% од вкупната вредност на под–проектот. Банката и крајниот корисник на под–заемот ќе го финансираат остатокот од најмалку 15%.	Со средствата од под–заемот може да се финансира до 50% од вредноста на под–проектот. Останатите 50% се финансираат од сопствени средства на крајниот корисник. Средствата не може да се користат за: 1) проекти од земјоделството, освен за преработка и доработка на земјоделски производи, 2) за обртен капитал и услуги поврзани со операциите на проектот (трошоци за одржување, плати и друго).

Кредитна линија	АПЕКС глобален заем од Европска Инвестициона Банка	Репласирање на средства од компензациони фондови од странска помош (Одлука од Сл. в. 60/2004)		Програма за развој и инвестиции на мали и средни претпријатија од Тајван агент Агенција за развој и инвестиции
Износ	20.000 € до 12.500.000 €	Износот не е дефиниран, а се финансира најмногу до 50% од вредноста на конкретниот проект.		до 2 милиони УСД
Рок на враќање	од 4 до 12 год.	краткорочни кредити 9 месеци	долгорочни кредити 5 години	до 15 години
Грејс период	до 3 години	3 месеци	1 година	до 5 години
Годишна каматна стапка	Комерцијална банка 6,31–7,41%, Тутунска банка 5,595–7,06%, Охридска банка Охрид 5,95%, а за проекти реализирани преку МБПР каматната стапка може да биде променлива или фиксна во висина од 7%.	3%	3%	до 7%
Обезбедување	Согласно кредитната политика на деловните банки учеснички во реализација на кредитот	Банкарска гаранција	Хипотека во висина 2:1 или банкарска гаранција	Хипотека на недвижен имот, рачна залога
Намена на кредитот	– Набавка на материјални и нематеријални средства директно поврзани со проектот и – Зголемување на постојниот обртен капитал поврзан со проектот	суровини, репроматеријали, опрема	инвестициони проекти	Реализација на Програма за развој и инвестиции на мали и средни претпријатија
Целни групи	Мали и средни претпријатија од областа на индустријата (вклучувајќи ја земјоделската индустрија), секторот на услуги и туризмот како и други сектори (трговија, финансирање во здравствен сектор, секторот на образованието и друго). Подружници кои претставуваат мали и средни претпријатија на големите претпријатија.	МСП од областа на стопанството		Мали и средни претпријатија
Степен на искористеност на средствата	Европската Инвестициона Банка (ЕИБ) обезбеди заем во висина од ЕУР 20 милиони. Заклучно со месец Октомври искористени се ЕУР 9.049.870,00 (45% од Заемот) а остануваат за користење уште ЕУР 10.950.130,00. Револвинг Фондот кој ќе се формира по овој заем треба да се пласира на крајните корисници под исти услови.	Отплатени средства од странски помошти кои генерираат компензациони фондови. Во моментот нераспределени се 37.000.000 денари		Меѓународната трговска банка од Тајван обезбеди 20 милиони УСД за оваа кредитна линија, која е искористена 99%. Деловните банки од вратените анутети создадоа револвинг фондови.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Комерцијална банка Скопје, Стопанска банка Скопје, Тутунска банка Скопје Охридска банка Охрид и Македонска банка за поддршка на развојот Скопје (МБПР), која учествува како посредник кон деловни банки кои неможат директно да учествуваат во имплементацијата на заемот. МБПР има потпишано договори со Инвест банка Скопје и Еуростандард банка Скопје	Надлежна институција за имплементација е: Министерство за финансии, Сектор за управување со капитал, Одделение за странска помош		Стопанска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје
Забелешка	Со средствата од Заемот може да се финансираат трошоци настанати не подолго од 6 месеци од одобрувањето на проектот. – Од вкупната вредност на под-проектот 50% се финансира со средствата од под-заемот, додека останатите 50% може да бидат финансирани од страна на крајниот корисник или деловната банка и/или кофинансирани од други финансиски институции. – Согласно Прирачникот за финансирање утврден од страна на ЕИБ постојат исклучувања или ограничувања на набавки за кои не е дозволено или финансирањето е дозволено со посебно одобрение на ЕИБ.		Селекција на пријавените проекти врши Комисијата за менаџмент со компензациони фондови, формирана од Владата.	

ДРУГИ ПРОЕКТИ ЗА ПОДДРШКА НА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА, состојба - октомври 2004 г.

(податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни кај имплементаторите)

Гаранции	Гарантен фонд - проект на Шведската агенција за меѓународна развојна соработка (СИДА)	Кредитен фонд	Фонд за кредитирање МСП - проект на Американската агенција за меѓународен развој (УСАИД)
Услови под кои се одобрува гаранција на крајни корисници	Гаранции се доделуваат за сите кредити од кредитните линии дистрибуирани преку банките потписнички за соработка со ГФ (освен за потрошувачки и станбени кредити)	Видови кредити	Краткорочни иновативни кредити за обртни средства за МСП: кредити за финансирање на нарачки за познат купувач, производство наменето за извоз, факторинг и др.
Видови гаранции	обезбедени гаранции, односно гаранции обезбедени со инструменти за обезбедување кои банките не ги прифаќаат, необезбедени гаранции, во одредени случаи се издаваат гаранции за кои не се зема обезбедување.	Намена на кредитот	Финансирање на подготовка на производство и испорака на производи на домашни и странски пазари, набавка на сировини и репроматеријали, трошоци за пакување, работна сила, тестирање, транспорт, царина, даноци, и др.
Максимален износ	60.000 евра, но најмногу до 60% од главницата на бараниот кредит	Износ	од 10.000 УСД до 100.000 УСД
Рок на враќање на кредит	За краткорочни и долгорочни кредити со максимум 5 години рок на отплата со вклучен грејс период	Рок на враќање	од 30 дена до 179 дена.
Надомест за гаранција	1% годишно за обезбедени гаранции, 2,5% годишно за необезбедени гаранции	Годишна каматна стапка	од 8% до 12%
Манипулативен трошок	1,5% еднакратно за обезбедени гаранции, 1% еднакратно за необезбедени гаранции	Провизии	100 УСД за поднесување барање за кредит, 0,5% за обработка на барање и 2% за управување со кредитот.
Намена на кредитот за кој се издава гаранција	Создавање нови или сочувување на постоечките работни места	Обезбедување	Неотповикливи акредитиви, банкарски гаранции, полиса за осигурување извоз, барирано чекови, залог, меници, др.
Целни групи	– потенцијални основачи на МСП – постоечки МСП со доминантен приватен капитал и најмногу 50 вработени – вршители на земјоделска дејност	Целни групи	Приватни правни субјекти од производство, трговија или услуги, кои покажуваат позитивни финансиски резултати и имаат од 10 до 200 редовно вработени лица. Приоритет имаат извозници, кои обезбедуваат нови вработувања.
Имплементатор	Центар за поттикнување на развојот на МСП Скопје	Имплементатор	МСП Фонд Скопје
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска банка АД Скопје, ИК банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје	Основач на фондот	МСП фондот е основан и управуван од Crimson Capital Corp. САД со 1,5 мил УСД кредитен фонд
Забелешка	Шведска агенција за меѓународна развојна соработка (СИДА) додели 1.580.000 евра со цел основање прв Гарантен фонд во РМ кој пред деловните банки служи како обезбедување на заемите во случај кога МСП не можат да обезбедат колатерал. Истовремено Гарантниот фонд придонесува за намалување на ризикот на банките кои ги финансираат малите бизниси.	Забелешка	Цел на МСП Фондот е на МСП од Македонија да им го олесни пристапот до финансиски средства. Тој развива и нуди кредити и други финансиски производи прифатливи за МСП, кои претставуваат финансиски алатки за нивниот развој.

Кратки вести

МАКЕДОНИЈА - ЗЕМЈА КАНДИДАТ ЗА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Европската комисија на 9 Ноември 2005 година го објави мислењето за кандидатурата на Република Македонија за членство во Европската унија. Во мислењето се препорачува доделување на статус кандидат за членство во ЕУ. Еврокомесарот за проширување Оли Рен, на прес конференција во Брисел истакна дека препораката на комисијата е донесена едногласно.

„Мислењето е објективна и праведна проценка на економскиот и политичкиот напредок остварен од страна на Република Македонија и праведно е да се каже дека земјата во рамките на Европа, а и пошироко е успешна приказна во смисла на политичката стабилност и демократскиот развој.“ – истакна Рен додавајќи: „Ги измеривме позитивните и негативните аспекти и едногласно дојдовме до заклучок да препорачаме статус на кандидат за Република Македонија.“

„Денеска е ден кога дефинитивно се затвора прашањето дали Македонија ќе стане членка на ЕУ. Одговорот е да. Сега прашањето е кога ќе се случи тоа, на што одговорот треба да го дадеме самите ние“, изјави премиерот Владо Бучковски во обраќањето до јавноста, најавувајќи дека Владата интензивно ќе ги имплементира бараните реформи. Оценката, според него, е и сигнал до странските бизнисмени дека во Македонија има иднина за нивните инвестиции.

Амбасадорот на ЕУ, Ерван Фуере, оцени дека одлуката на ЕК е чекор напред за Македонија, дека отвора нова етапа во односите со ЕУ и дека е признание за големите напори да се надминат поделбите во земјата. Одлуката, според него, треба да ја охрабри Владата да ги дуплира напорите за остварување на реформите пред почнувањето на преговорите за членство, за кои, сепак, не е одредено кога ќе се случат.

СВЕТСКАТА БАНКА ГО ОДОБРИ ПДПЛ АРАНЖМАНОТ ЗА МАКЕДОНИЈА

Бордот на извршни директори на Светската банка го одобри ПДПЛ аранжманот за Македонија, во износ од 30 милиони американски долари.

Станува збор за тригодишна програма која претставува инструмент за поддршка на среднорочната политика и структурните реформи кои Република Македонија ќе ги преземе, во насока на зајакнување на економскиот развој и создавање нови работни места, како и соодветна подготовка за прием во Европската унија. Една од причините за имплементација на овој аранжман е примена на најнефективниот инструмент за поддршка на амбициозна реформска програма, која ќе ги поддржува клучните структурни и институционални реформи во низа сектори од македонската економија.

Доделените средства ќе бидат под поволните услови на Меѓународната банка за обновa и развој со каматна стапка ЛИБОР+0,75 проценти и рок на отплата од 17 години со вклучен грејс период од пет години.

Аранжманот со Светската банка предвидува поддржување на реформите во судството, пазарот на работна сила, финансискиот сектор и бизнис климата.

ТРКАЛЕЗНА МАСА НА „THE ECONOMIST“ ЗА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ВИЕНА

Местото на Република Македонија во заедничката регионална стратегија, бизнис очекувањата и зголемувањето на странските инвестиции беа темите на кои се осврнаа министрите за финансии и за економија Никола Поповски и Фатмир Бесими, на економската конференција за Македонија што во Виена ја организира специјализираниот економски магазин „The Economist“. Во своето излагање, Министерот за финансии истакна дека во Република Македонија постои политичка и макроекономска стабилност, како и реформи кои се во тек. „Македонија ги спроведува реформите и тоа не може да биде незабележано“, рече Поповски. Тој додаде дека Владата презема низа мерки за структурни реформи кои според него треба да резултираат со подобрување на бизнисот и привлекувањето странски инвестиции.

Во рамките на презентацијата на енергетскиот сектор, Министерот Бесими зборуваше за специјалните

проекти, за процесот на приватизација на ЕСМ, притоа најавувајќи го и новиот закон за енергетика, кој како што рече треба да се донесе до крајот на годинава.

Во попладневниот дел на бизнис конференцијата зборуваа и економскиот советник на македонскиот премиер Теодор Вајгел кој истакна дека последниот заклучок е Македонија да продолжи да постигнува макроекономска стабилност со умерен економски раст кој според него е посебно добар во 2005 година. „Маке-

донија има поголема макроекономска стабилност во споредба со многу други земји во Европа“, рече Вајгел, додавајќи дека сега се потребни инвеститори на овој пазар.

„Мојам да ве уверам дека премиерот Бучковски и неговата Влада прават големи напори за структурните реформи во земјата. И јас ќе направам се што мојам со моето влијание за да и помогнам на оваа земја“, нагласи Вајгел.

НОВ КРЕДИТЕН РЕЈТИНГ ЗА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Fitch Ratings ѝ додели на Македонија долгорочен државен кредитен рејтинг на странска и во домашна валута од „ББ“ со позитивни перспективи. Во исто време, Fitch ѝ додели и краткорочен рејтинг од „Б“ и максимален рејтинг за земјата од „ББ“. „Кредитниот рејтинг „ББ“ за Македонија е поддржан со релативно високото ниво на доход, историски податоци на макроекономска стабилност, издржана фискална политика, умерен јавен и надворешен долг, мал коефициент на сервисирање на долгот и потенцијален прием во ЕУ“, изјави Едвард Паркер, директор во Fitch Sovereigns Group. „Меѓутоа, кредитниот рејтинг е ограничен со структурните слабости како што се големата невработеноста и тесна извозна база, ризици за политичката стабилност, голем дефицит на тековната сметка и недоволно развиен домашен пазар на државни обврзници.“

Македонија има придобивки од високот ниво на човечкиот развој и потенцијал, што се покажува со доходот по жител од околу 2.570 американски долари, што е над нивото на средната оценка за „ББ“ од 1.775 американски долари. Клучен предизвик е да се зголеми

стапката на раст со цел да се реши невработеноста. Охрабрувачки е дека стапката на раст ќе достигне околу 3,8% оваа година. Владата презема амбициозна програма на структурни реформи во соработка со ММФ, Светска банка и ЕУ. Со програмата треба да се решат проблемите поврзани со корупцијата, бирократијата и судството кои ѝ наштетуваат на деловната клима.

Јавните финансии се силна страна на кредитниот рејтинг. По нискиот буџетски суфицит минатата година, Владата го таргетира дефицитот на само 0,8% од БДП во 2005 и 0,6% на среден рок, што треба да придонесе за поволна динамика на долгот. Јавниот долг на општата влада изнесуваше само 41% од БДП на крајот од 2004 година, што е под нивото на средната оценка за „ББ“ од 49%. Покрај тоа, имајќи ги предвид нејзините банкарски депозити, нешто државниот долг изнесуваше 36% од БДП. Планираните приходи од приватизација од 5,5% БДП во 2006 година дополнително би ја подобриле државната и надворешната позиција, иако рокот е краток бидејќи приватизацијата мора да заврши во март, шест месеци пред парламентарните избори во септември. Потребите на владата за пократкорочно финансирање се умерени поради долгиот рок на доспевање на нејзиниот долг. Но локалниот пазар на државни обврзници е недоволно развиен и околу 90% од јавниот долг е дономиниран во странска валута.

Примерок од извештајот за кредитниот рејтинг на Македонија е достапен на веб страницата на Fitch - www.fitchratings.com.

ПРЕТСТАВНИЦИ НА ТЕХНИЧКИОТ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА КОРИДОРОТ 8 ВО ПОСЕТА НА МАКЕДОНИЈА

Раководителот на италијанското Министерство за инфраструктура и транспорт, заедно со проектниот менаџер на Техничкиот секретаријат на Коридорот 8, се сретнаа со министерот за транспорт и врски Џемали Мехази. Италија, како носител на активностите поврзани со Коридорот 8, е во фаза на изработка на техничка студија за проценка на оправданоста на железничкото поврзување меѓу Македонија, Албанија и Бугарија. Студијата е во завршна фаза и до крајот на оваа година се очекува таа да биде доставена до Брисел. Италијанската Влада најавува и финансирање на инвестиционо техничката документација на врска Кичево-Стуга-Охрид со Лин на албанската граница.

Откако Европската комисија во февруари 2005 година го достави работниот документ од мапата за приоритетни патни правци на разгледување до Високата група за транспорт, Македонија беше вратена на транспортната карта, а коридорите 8 и 10 влегоа во Европските транспортни приоритети. Првичната карта на Брисел во почетокот на оваа година не ги содржеше коридорите 8 и 10. Мапата беше направена врз основа на прочистување на испратени предлози и желби од 28 земји во Европа и елиминација на сите што не ги исполнуваат критериумите. Усвоената мапа ќе биде ставена на ревизија по пет години, а од активностите што ќе ги преземе Македонија ќе зависи дали и натаму таа ќе остане меѓу европските приоритети.

ДОНАТОРСКА КОНФЕРЕНЦИЈА НА УНДП ВО ЊУЈОРК ЗА НАМАЛУВАЊЕ НА НЕВРАБОТНОСТА ВО МАКЕДОНИЈА

Македонската Влада со поддршка на Програмата за развој на ОН (УНДП), во периодот од 2005 до 2007 година ќе спроведе програма за справување со невработеноста, вредна 12 милиони САД долари, средства што беа ветени од меѓународните донатори на Донаторската конференција во Њујорк. Цел на програмата е невработените да се реинтегрираат на пазарот на трудот, да се превентираат социјалните тензии предизвикани од високата невработеност и да се поддржат локалните власти во напорите за развој и решавање на проблемот со невработеноста. Со проектот треба да бидат опфатени 6.500 лица преку јавни работи и 2.500 преку субвенционирање на плати. Сите ќе бидат поддржани преку индивидуални проекти за нови вработувања.

„Невработеноста е најголем и најтежок проблем на Македонија и пречка за остварување на нејзината стра-

тегиска цел да го намали јазот во однос на развиените земји и да стане модерна европска држава“, истакна македонскиот премиер Владо Бучковски во обраќањето на Донаторската конференција. „Постигнувањето одржлив економски раст и отворањето нови работни места имаат централно место во економската политика на Владата“, рече македонскиот премиер. Администраторот на УНДП и поранешен потпретседател на Светската банка, Кемал Дервиш, изрази надеж дека Конференцијата ќе помогне да се привлечат инвестиции во Македонија и да се добие дополнителна поддршка. „Мислам дека е поставена основата за стабилна Македонија и сега не ни треба само стабилност туку и развој. Се надевам дека ќе успееме“, рече Дервиш.

Министерот за труд и социјална политика, Стевчо Јакимовски, информира дека донираните пари ќе се искористат за отворање јавни работи, за ангажирање на невработените со недоволни квалификации, за вработување на високообразовани кадри за да можат да стекнат работно искуство, како и преквалификација на лицата што ја загубиле работата. „Првата фаза предвидува отворање јавни работи за краткорочно намалување на невработеноста, а потоа и усвојување активни мерки за вработување во 2006 и во 2007 година, што Владата треба да ги усвои до крајот на годината“, изјави професор Владо Димовски, советник за труд и социјална политика на македонскиот премиер.

Подготвеност финансиски да ја поддржат програмата за намалување на невработеноста досега искажале повеќе држави, меѓу кои и Италија, Швајцарија, Норвешка, Шведска, Словенија, САД, како и Европската комисија.

ПРОМОВИРАН ВАУЧЕРСКИОТ СИСТЕМ ЗА СОВЕТУВАЊЕ НА ПРЕТПРИЕМАЧИТЕ

Подобрување на работењето на малите бизниси преку субвенционирање на конкретни консултантски услуги (согласно потребите на претприемачите), е целта што треба да се постигне со воведувањето на ваучерскиот систем на советување во Македонија, кој беше презентираан од Агенцијата за поддршка на претприемништвото во Република Македонија и Европската агенција за реконструкција.

Програмата нуди поддршка за индивидуални претприемачи и на постојни претпријатија кои сакаат да реализираат одредена бизнис идеја. Програмата се реализира во рамки на Проектот за развој на мали и средни претпријатија кој е финансиран преку Европската унија и управуван од Европската агенција реконструкција, а ќе го имплементира Агенцијата за поддршка на претприемништвото во Република Македонија. Пилот фазата од проектот ќе се имплементира во Скопје и Струмица, а ќе ја врши Агенцијата за претприемништво под надзор на Министерството за економија.

ИТАЛИЈАНСКО-МАКЕДОНСКИ БИЗНИС ФОРУМ

Македонија е земја во која може да се работи добро и да се развива бизнис, порача заменик-министерот за надворешни работи на Италија Роберто Антониони на прес-конференцијата по завршувањето на дводневниот Бизнис форум „Можностите за економска соработка и инвестиции во Македонија“. Повикувајќи се на официјални податоци од Антониони напомена дека во последните шест месеци Италија е на третото место во инвестиции во Македонија со 11.7 милиони долари. Тој истакна дека основни услови за италијанските бизнисмени да дојдат во Македонија се обезбедување сигурен амбиент за инвестиции и инфраструктура, како и поедноставување на бирократските процедури. Заменик-министерот потсети дека Италија е веќе присутна во Македонија со две големи инвестиции преку „Техногас“ и „Макстил“.

Според заменик-претседателот на Владата Минчо Јорданов, не е важна само висината на инвестициите, туку важен е и нивниот квалитет. Јорданов оцени дека италијанските инвестиции се нужни за малите и средни претпријатија, особено во чевларството, текстилот и прехранбената индустрија. Според учесниците, конкретни резултати од Бизнис форумот можат да се очекуваат по неколку месеци. Инаку, минатогодишната размена меѓу Македонија и Италија достигна 300 милиони долари и истата бележи нагорен тренд.

„ВРАНЕЦ“ ЌЕ ГО ОСВОЈУВА СВЕТСКИОТ ПАЗАР

„Вранец“ е вино со кое Македонија може лесно да се позиционира како сериозен производител на светскиот вински пазар, сметаат британските експерти. Ова вино е уникатно, специфично само за ова производно поднебје, се истакна на дегустацијата одржана во склоп на промоцијата на македонски вина на британскиот пазар која се одржа во Лондон во организација на Групацијата за извоз на македонски висококвалитетни вина при Проектот за конкурентност на Македонија. „За да може полесно да се пробијат на светскиот пазар, македонските производители мора да понудат поинаков вкус. Од понудените вина, дефинитивно, „Вранец“ го заслужува епитетот уникатно. Тоа е виното на кое треба се-

риозно да му се посветите и да го промовирате на странските пазари“, порачаа британските експерти за вино. Според нив, високиот и постојан квалитет на виното, но и неговата ниска цена, се основните критериуми со кои нашава земја полесно ќе влезе на светскиот пазар. Само на ваков начин македонските производители ќе се изборат за подобра позиција на светскиот вински пазар, каде според квалитетот сега се на исто рамниште со големите производители од Аргентина, Чиле и од Австралија.

ПОЧНА ВТОРАТА ФАЗА ОД ИЗГРАБТА НА СКОПСКАТА ОБИКОЛНИЦА

По три месеци доцнење со градењето на вториот дел од скопската обиколница, започнаа градежните активности на грчката фирма „Терна“ која го доби тендерот. „Се уште сме во преговори со овдешните фирми кои се потенцијални подизведувачи и наскоро ќе се знае за кои фирми станува збор. Веднаш потоа ќе започнеме со оперативната работа“, истакна генералниот технички директор на „Терна“. Министерот за транспорт и врски Мехазиз изјави дека 40% од изведувачките работи ќе се вршат преку македонските подизведувачи. „Околу 70% од вкупната сума ќе остане во земјава бидејќи „Терна“ при градењето ќе користи македонски градежни материјали: бетон, армиатура, асфалт и друго“, истакна министерот.

Грчката компанија се согласи да ги плати утврдените 3% царина за привремен влез на машините, што се наведуваше и како главна пречка што овие месеци се доцнеше со работата. Вториот дел од обиколницата е на потегот „Оризари – Сарај“ во должина од 11,7 километри и треба да биде завршена до средината на 2008 година.

РАСПИШАН ТЕНДЕР ЗА ПРОДАЖБА НА „АЛУМИНА“

Кон средината на ноември е распишан јавен тендер за продажба на „Алумина“, со почетна цена од 18 милиони евра. За овие пари се нуди целиот имот на фабриката – објектите, земјиштето, опремата, транспортните средства и резервите. Идниот сопственик е ослободен од сите долгови на „Алумина“, а нема обврска ни да ги врати на работа 700-те поранешни вработени. Тендерот трае до 14 декември. Најголеми доверители во „Алумина“ се Стопанска и Комерцијална банка, кои побаруваат седум милиони евра.

Од продажбата ќе им се плати на сите доверители, меѓу кои се и поранешните вработени, кои бараат мал број на заостанати плати. Треба да се платат и придонесите за здравствено и за пензиско осигурување. Само за пензиските придонеси, вработените бараат 218 милиони денари (3.5 милиони евра), изјави стечајниот управник. Утврдени се сите побарувања, но не и

точниот износ бидејќи некои од судските спорови сеуште се во тек.

ВО ШТИП ПРЕЗЕНТИРАНА ПРОГРАМАТА НА УНДП ЗА СОЗДАВАЊЕ НОВИ РАБОТНИ МЕСТА

Пред преставниците на 13 општини од источниот дел на државата, беше презентирана програмата на УНДП за создавање нови работни места, чија реализација ќе оди во две фази. „Првата фаза има за цел да се вработат работници за изградба или одржување на објекти од јавен интерес. Во оваа фаза ќе бидат вклучени лица кои две години се пријавени како невработени во Центарот за вработување, без оглед на нивната возраст. Во втората фаза УНДП ќе донира 60% од бруто плата-та, ако работодавачите ги примаат на работа дополнително уште шест месеци“, истакна координаторот за Општински развој во проектната канцеларија на УНДП.

Оваа програма е наменета за лица кои имаат завршено најмалку средно образование. Во првата фаза ќе може да се добијат најмалку 50.000 долари, а во втората 20.000 долари. Локалната самоуправа има обврска да учествува со 30% во вкупната реализација на проектот. Програмата за создавање работни места се очекува да започне на 1 декември годинава.

ФАБРИКА ЗА КАБЛИ „НЕГОТИНО“ ДОБИ ТЕНДЕР ВРЕДЕН 2 МИЛИОНИ ЕВРА

Фабриката за кабли „Неготино“, ќе ги опремува со кабли дистрибутивните системи во Бугарија кои се во сопственост на „ЧЕЗ“. Зделката е вредна 2 милиони евра, а неготиноските кабли ќе се испорачуваат во Бугарија до август идната година. Според директорот на фабриката, Бојан Јанев, претставниците на „ЧЕЗ“ ја посетиле фабриката и го провериле квалитетот на каблите. Откако утврдиле дека квалитетот ги задоволува сите критериуми, зделката била склучена. Со неготиноски кабли се опремува и Хрватското електростопанство. Минатиот месец понудата на Фабриката за кабли беше избрана за најповолна и на тендерот во Хрватска. „Речиси 60% од вкупната количина е веќе испорачана. Вредноста на овој тендер изнесува околу 4 милиони евра“, истакна Јанев.

Околу 90% од вкупното производство на кабли во фабриката се пласира на странски пазари. Околу 40% од извозот е наменет за пазарите на Европската унија.

ПОЕВТИНУВААТ БАНКАРСКИТЕ ГАРАНЦИИ ПРИ ЦАРИНЕЊЕ

Според новиот Закон за царини, кој стапува на важност од први јануари идната година, се намалуваат критериумите и висината на бараните банкарските гаранции. Највисоката банкарска гаранција ќе изнесува

10.000 евра или 600.000 денари, наместо сегашните 5.000.000 денари. „Целта е да се релаксираат стопанствениците од високите барања и трошоци и да им се олесни тргувањето со стоки преку границата“, истакнуваат во Царинската Управа. Новина е што фирми со добар бонитет, потврден од Управата за јавни приходи, ќе треба да обезбедат банкарска гаранција за 50% пониска од нормалната.

Дополнително олеснување за фирмите ќе биде и тоа што додека трае рокот на издадената банкарска гаранција, таа ќе важи за сите постапки: при извоз, увоз или трансфер. Моментално, за нив се вадат одделни банкарски гаранции, што ги зголемува трошоците и дополнително ја комплицира процедурата.

ФАБРИКА НА „ЏОНСОН КОНТРОЛС“ ЌЕ НИКНЕ ВО МАКЕДОНИЈА?

Американската компанија „Џонсон контролс“ планира да гради фабрика за електронска опрема во Македонија или во Полска. Извршниот претседател на оваа компанија за производство на делови за автомобили, Џон Барт, на средбата во Детроит го извести премиерот Владо Бучковски дека конечниот избор на земјата ќе биде направен на 15 декември. „Македонија е интересна дестинација за вложување и затоа е една од земјите за кои „Џонсон контролс“ размислува да инвестира. Премиерот Бучковски се пофали дека Македонија се покажала како подобро место за инвестирање од Словачка и од Романија, кои биле во потесниот избор на „Џонсон контролс“. Подготвени сме да дадеме дополнителни гаранции за барањата на „Џонсон контролс“. Бучковски истакна дека фабриката за електронска опрема за автомобили не е единствен проект што оваа компанија го планира во Македонија. Според него, се разгледува и можноста за отворање фабрика за изработка на автомобилски седишта.

Фабриката за електроника на „Џонсон контролс“ би требало да вработи 600 лица, а треба да биде изградена до крајот на наредната година.

Пазарите во развој во Европа: ДАЛИ БРЗИОТ КРЕДИТЕН ПОРАСТ Е ПРИЧИНА ЗА ЗАГРИЖЕНОСТ?

Искуството во пазарите во развој покажува дека кредитниот "бум" може да биде многу скап - по него обично следи нагло економско опаѓање и финансиска криза. Особена загрижува фактот дека кредитирањето е во голема мера финансирано со банкарско задолжување во странство, поттикнато од ниските меѓународни каматни стапки и релативно стабилните девизни курсеви

Растот на пазарите во развој во Европа останува силен, иако темпото на експанзија се намали од средината на минатата година. Извозот беше погоден од послабиот раст во западна Европа, како и од апресијацијата на регионалните валути во 2004 година, додека намалувањето на активностите пред добивањето членство во ЕУ предизвика и забавување на домашната побарувачка. И навистина, имајќи предвид дека довербата во еврообласта сеуште е мала, а цените на нафтата продолжуваат да растат, ризиците за идните перспекти почнуваат да се влошуваат. Сепак, и покрај тоа, останува загриженоста околу можното „прегревање“ во некои земји. Иако инфлацијата и натаму е под контрола – инфлацијата, мерена преку индексот на трошоците на живот, минатата година забележа пораст поради одреден број даночни приспособувања во новите земји членки на ЕУ, но сега се враќа на пониски стапки – кредитниот пораст е исклучително стабилен, цените на недвижностите се зголемија, а надворешната нерамнотежа е голема.

Клучно прашање е дали силниот кредитен пораст, особено присутен во балтичките земји, како и во Бугарија, Унгарија, и Романија, е дел од тековниот процес на „финансиско продлабочување“ – учеството на кредитите во БДП и понатаму е релативно ниско – или пак некои земји сега забележуваат кредитен „бум“, состојба при која кредитирањето се шири со неодржливо темпо (график 1). Искуството во пазарите во развој покажува дека кредитниот „бум“ може да биде многу скап – по него обично следи нагло економско опаѓање и финансиска криза¹. Особена загриженост во моментот е фактот дека кредитирањето е во голема мера финансирано со банкарско задолжување во странство, поттикнато од ниските меѓународни каматни стапки и релативно стабилните девизни курсеви. Ова е спротивно на претходните години, кога кредитната експанзија беше финансирана главно од акумулацијата на домашните депозити. Кога кредитите во странска валута (главно во евра) претставуваат голем дел од неотплатениот

1) На пазарите во подем, БДП обично паѓа 5% пониско од трендот по колапсот на кредитниот „бум“. Освен тоа 3/4 од кредитните експанзии се поврзани со банкарската криза, а речиси 7/8 со валутна криза (види World Economic Outlook од април 2004 година).

кредит, домаќинствата и малите и средните претпријатија – кои многу се задолжуваа во последните години, но веројатно немаат соодветна заштита од девизниот курс – се особено подложни на движењата на девизните курсеви. И самите банки се изложени во случај на неотплаќање на заемите, иако релативно силните и прудентни индикатори сугерираат дека банкарските системи, генерално, се добро заштитени од негативните шокови.

Со вакво опкружување, потребни се мерки за намалување на ризиците поврзани со силниот кредитен пораст². Во овој правец, преземени се одреден број чекори – со што кредитниот пораст скромно се намали во некои земји – но, ќе бидат потребни дополнителни напори за зголемување на практиката на следење и супервизија, за да се обезбеди дека да-

ночните нарушувања што влијаат на пазарот на недвижности се минимизирани, и дека заемобарателите се подобро информирани за ризиците со кои се соочуваат, и за тоа како движењата на девизните курсеви и каматните стапки би можеле да влијаат на нивните трошоци за сервисирање на долгот. Генерално, потребна е фискална консолидација за управување со притисоците на страната на побарувачката, што ќе придонесе и за намалување на големиот дефицит на тековната сметка, и отворање на патот за усвојување на еврото.

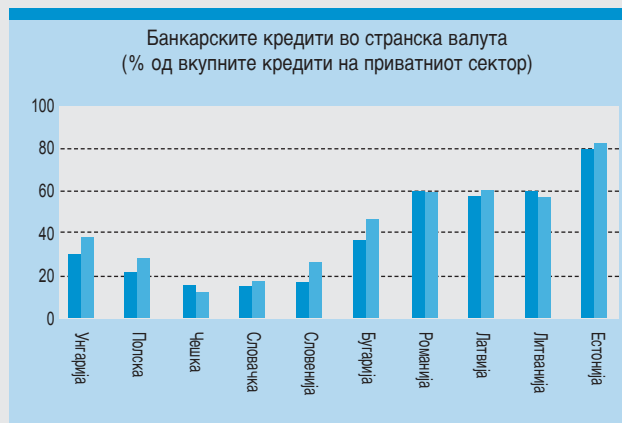
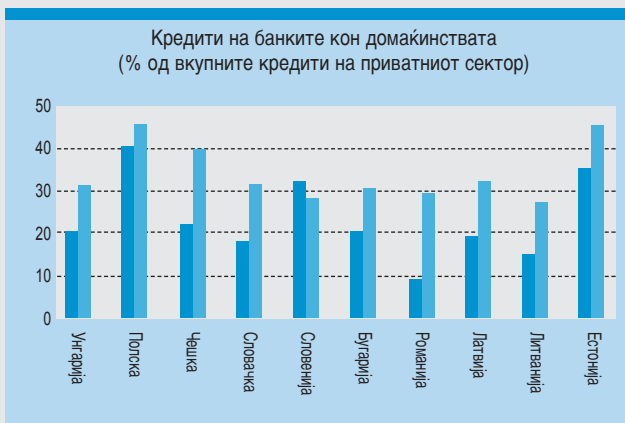
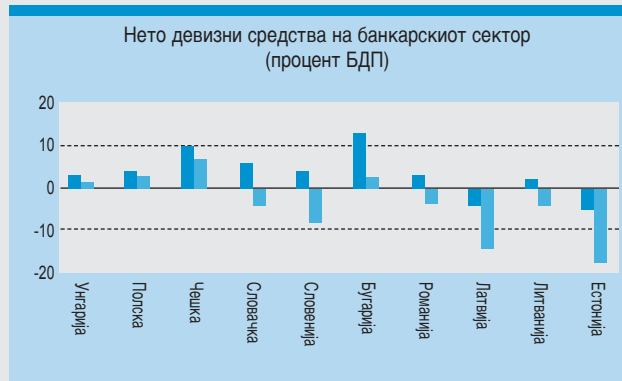
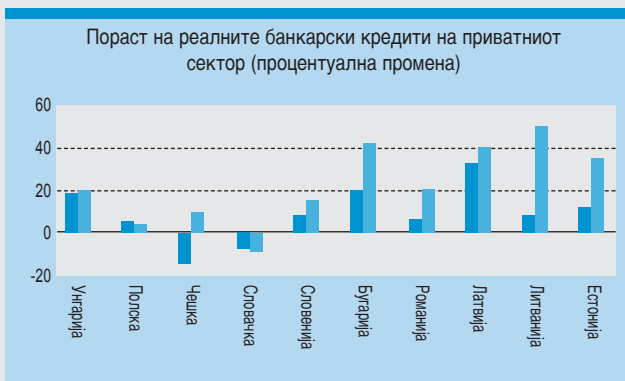
Што се однесува до поединечните земји, од средната на 2004 година експанзијата во Полска се забави, а порастот оваа година е проектиран на 3% (намалување од 5.4% во 2004 година). Потрошувачката се намали во услови на мал пораст на платите и се-

График 1. Пазарите во развој во Европа: Дали силниот кредитен пораст е причина за загриженост?

Кредитирањето се зголемува во голем број европски пазари во развој. Голем дел од кредитите се насочени кон домаќинствата и се во странска валута.

■ 2000 – 2002

■ 2003 – 2004

2) Види Hilbers и други (2005) и Duenwald, Guerguiev и Schaechter (2005) за дискусија за најновите кредитни трендови во централноевропските и источноевропските земји и можните реакции на политиката.

уште високата невработеност, додека акумулирањето на залихи што го поттикна растот пред даночните и регулаторните промени поради членството во ЕУ, исто така се намали. Растот на извозот, иако сè уште силен, поради минатогодишната апресијација на злотата исто така се намали, додека растот во западна Европа се забави, иако дефицитот на тековната сметка е мал. Инфлацијата останува под контрола: централната банка брзо реагираше на знаците на притисок за зголемување на цените кон средината на 2004 година, а оттогаш, инфлацијата се намали, дозволувајќи намалување и на каматните стапки во последните месеци. Меѓутоа, спроведувањето на фискалната политика беше разочарувачко, при што дефицитот на општата државна власт остана на високо ниво. Владата ќе треба да спроведе амбициозен план за фискална консолидација базиран на намалување на трошоците за социјални трансфери, како и да изврши реорганизација на даночниот систем.

Клучно прашање е дали силниот кредитен пораст, особено присутен во балтичките земји, како и во Бугарија, Унгарија, и Романија, е дел од тековниот процес на "финансиско продлабочување" - учеството на кредитите во БДП и понатаму е релативно ниско-или пак некои земји сега забележуваат кредитен "бум", состојба при која кредитирањето се шири со неодржливо темпо

Во Унгарија, економијата го забави растот кон крајот на 2004 и почетокот на 2005 година, бидејќи потрошувачката беше негативно погодена од лошите движења на пазарот на работна сила и намалувањето на довербата кај потрошувачите, но сепак неодамна се зголеми. Трговскиот дефицит се намали, но со оглед на тоа дека салдото на доходот се влошува, вкупниот дефицит на тековната сметка и понатаму е голем. И покрај одреденото зголемување на приливите по основ на СДИ, покривањето на дефицитот наметнува значително финансирање преку задолжување, што ја зголемува подложноста на економијата на пресвртот во расположението на инвеститорите. Намалувањето на фискалниот дефицит на одржлив начин и понатаму останува клучен приоритет на политиката, кој наметнува потреба од реформа на расходите во пензискиот, здравствениот и секторот образование. За зголемување на потенцијалниот раст потребна е и поголема флексибилност на пазарот на работна сила и широки даночни реформи – базирани на пониски стапки и поширока основа. Во Словенија, намалувањето на домашната

побарувачка и слабиот пораст на извозот се очекува да придонесат кон забавување на растот во 2005 година. Иако и понатаму постојат предизвици, особено за консолидирање на напредокот постигнат во намалувањето на инфлацијата, се чини дека економијата е добро подготвена за усвојување на евро-то.

Во Чешката Република, се очекува растот да достигне околу 4% во 2005–2006 година. Проширувањето на производниот капацитет го поттикна нето извозот, иако во исто време се проектира и забавување кај инвестициите. Посилната валута, интензивирата малопродажна конкуренција и подобрувањата во продуктивноста, ги држат под контрола инфлаторните притисоци, овозможувајќи и на централната банка оваа година да ја разлабави монетарната политика. Клучен предизвик е да се одржи неодамнешниот напредок постигнат во намалувањето на фискалниот дефицит; за ова ќе биде потребна строга контрола на расходите, вклучувајќи и реформа на правата и мерките во насока на забавување на долгорочниот пораст на трошоците поврзани со стареењето на населението. Во Словачка, растот и понатаму останува силен, иако дефицитот на тековната сметка нагло се зголеми, рефлектирајќи го главно увозот на инвестициски стоки поврзан со странските директни инвестиции. Во иднина, макроекономската политика треба да се фокусира на консолидирање на неодамнешните придобивки од намалувањето на инфлацијата.

Силниот пораст – воден од домашната побарувачка – продолжува во балтичките земји. Брзиот кредитен пораст ја стимулираше потрошувачката, додека ниските реални каматни стапки и зголемувањето на грантовите од ЕУ обезбедува натамошен стимул за инвестирање. Во вакво окружување, инфлаторните притисоци се зголемија, особено во Латвија (иако делумно како резултат на еднократни фактори), додека дефицитот на тековната сметка и понатаму е висок. Клучните предизвици за политиките се намалување на потенцијалната ранливост од големиот дефицит на тековната сметка и ставање на инфлацијата под контрола. Фискалната политика ќе треба да го преземе водството во остварувањето на овие цели, иако се потребни и дополнителни чекори за забавување на кредитниот пораст, вклучувајќи и намалување на олеснувањата во даночниот систем со кои се поттикнува хипотекарното задолжување.

Порастот во Бугарија и Романија и понатаму е стабилен, иако неодамнешните големи поплави наметнуваат ризик од намалување. Домашната побарувачка расте, поддржана од порастот на платите и брзиот кредитен пораст. Сепак, Високиот дефицит

на тековната сметка и понатаму претставува ризик за перспективите на двете земји, но финансирањето е стабилно (во најголем дел СДИ и трансфери од ЕУ), додека во Романија инфлацијата и понатаму изнесува околу 10% и треба уште да се намали. Во вакво окружување, важно е властите да задржат цврста фискална политика, да преземат понатамошни чекори за забавување на темпото на кредитен пораст, и да продолжат со структурните реформи со кои ќе се подобри инвестиционата клима, ќе се поттикнат СДИ и ќе се зголеми продуктивноста. Во Романија, монетарната политика треба се повеќе да се насочува кон намалување на инфлацијата, при што неодамнешното пренасочување кон режимот на таргетирање на инфлацијата треба да помогне.

Во оваа година, се очекува забавување на растот во балканските земји, во најголем дел поради послабата домашна побарувачка. Во Хрватска, инфлацијата е под контрола, додека фискалната консолидација помогна во намалувањето на дефицитот на тековната сметка. Во Босна и Херцеговина, како и Србија и Црна Гора, високите дефицити на тековната сметка претставуваат значителна слаба точка, додека во Србија и Црна Гора дојде и до нагло зголемување на инфлацијата. За да се решат овие проблеми, фискалната политика треба да се затегне, брзата експанзија на кредитирањето да се забави, и да се спроведат структурните реформи за да се поттикне извозната конкурентност.

Во Турција, економската активност се забавува кон едно одржливо темпо, при што растот за оваа година е проектиран на 5% (во споредба со 8.9% во 2004

година). Сепак, по значителното забавување во втората половина од 2004 година, домашната побарувачка почна да зајакнува, помогната од пониските каматни стапки и зголеменото кредитирање. Инфлацијата е под контрола за да го достигне овогдишниот таргет од 8%. Иако капиталните приливи се големи, а голем дел од потребите за надворешно финансирање за оваа година се веќе остварени, наглите промени на расположението на пазарот претставуваат ризик за финансирањето на големиот де-

Клучните предизвици за политиките се намалување на потенцијалната ранливост од големиот дефицит на тековната сметка и ставање на инфлацијата под контрола. Фискалната политика ќе треба да го преземе водството во остварувањето на овие цели, иако се потребни и дополнителни чекори за забавување на кредитниот пораст

фицит на тековната сметка. При вакво окружување, континуираната заложба на владата за спроведување на нејзината реформска програма е многу важна. Политиките треба да се насочат кон намалување на надворешниот дефицит и одржување на пазарната доверба, особено преку обезбедување дека таргетот за примарниот суфицит од 6,5% од БНП ќе биде постигнат.

СИСТЕМОТ НА ЈАВНИ НАБАВКИ

Почитувајќи ги долгогодишните традиции на земјите и препораките на меѓународните организации, како континуитет на првиот Закон за јавни набавки од 1998 година, со извесни подобрувања и усогласувања со директивите на ЕУ, донесен е последниот Закон кој претставува основа за уредување на системот на јавни набавки во Република Македонија

Анета Мострова

Анета Данева-Мострова е родена во 1968 година во Штип. Завршен Правен факултет во Скопје и Правосуден испит. Завршена обука „Тргување со хартии од вредност“. Во периодот од 1992 до 1996 работи во Основен суд Скопје, а од 1996 година до 2005 во Агенција за приватизација на Република Македонија, од соработник, раководител на сектор, и директор на Сектор за трансформација и реструктурирање на претпријатијата, и советник од Агенцијата во Министерство за Економија на Проектот за креирање и основање на Агенција за инвестициона промоција. Во јуни 2005 година именувана на функцијата директор на Биро за јавни набавки-орган во состав на Министерство за финансии. Завршена специјализација од областа на трговско право во Рим, Италија и специјалистички семинар од областа на политика и промоција на мали бизниси во Јапонија. Во 2004 година, ангажирана на Проектот за изработка, спроведување и објавување на тендерска постапка за основање на Друштва за управување со Приватни пензиски фондови. Член на Македонска Асоцијација на Правници; Учество со презентација на голем број семинари, работни групи и конференции во земјата и странство.

Трендот на развиените земји и земјите од Југоисточна Европа, како и процесот на приближување на Република Македонија кон Европската Унија, доведе до воспоставување на современ и ефикасен систем на спроведување на јавни набавки. Почитувајќи ги долгогодишните традиции на земјите и препораките на меѓународните организации и институции, како континуитет на првиот Закон за јавни набавки од 1998 година, со извесни подобрувања и усогласувања со директивите и стандардите на Европската Унија, донесен е последниот Закон за јавни набавки во март 2004 година, кој претставува основа за уредување на системот на јавни набавки во Република Македонија и основа за негово следење, развивање и усовршување.

Претходно наведениот закон, предвиде донесување на подзаконски акти кои веќе се применуваат во редовните процедури од страна на субјектите, со што всушност во голем дел се овозможува унифицирање на постапките за јавни набавки, како и овозможување на реализирање на основните начела на транспарентност, економичност и конкурентност во процесот.

Сето ова е предуслов за спроведување постапки кои овозможуваат рационално трошење на јавните средства, односно рационално трошење на и онака ограничените средства во економијата.

Имајќи го предвид исклучителното економско значење на јавните набавки, процесот на нивното спроведување бара постојано усовршување и подобрување на основ-

"Мислењата изразени во овој текст се на авторите и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии"

ните услови, односно претпоставки за негово цел-исходно спроведување.

1. Планирање

Во процесот на спроведувањето на јавните набавки, особено значајна фаза е планирањето на јавните набавки, што претставува збир на активности кои се извршуваат од набавувачот, со цел набавување на потребни стоки, услуги или работи. Со планирањето на јавната набавка (која е обврска на субјектите опфатени со Законот за јавни набавки, истото да го припремат најкасно до крајот на јануари, за тековната година), се предвидува набавувачот кој има претходно обезбедени средства од буџетот на државата, финансиски план или инвестициона програма, да обезбеди план кој е соодветен на неговите потреби и е во согласност со финансиската способност. Ова дотолку повеќе што со Планот всушност се овозможува и предвидување и утврдување на динамиката која ќе ја следи набавувачот-субјектот во тековната година. Со добрата, точна и конкретно финансиски утврдена јавна набавка, се овозможува навремено, точно, транспарентно и економски оправдано нејзино спроведување. Всушност, овој процес овозможува набавувачот пред да започне со спроведување на постапката за јавна набавка, да има испланирано средства, за чие трошење односно употреба има јасна визија и економска оправданост.

2. Избор на вид на постапка

Со Законот за Јавни набавки (член 29) се предвидени видовите на постапки кои може да ги користи набавувачот и тоа:

- Отворен повик;
- Ограничен повик;
- Постапка со преговарање (исклучителна постапка);
- Конкурс за изработка на проект;
- Ограничен повик за консултантски услуги.

Сите претходно наведени постапки се утврдени и обработени, а она што е значајно кај сите нив е дека за нивното правилно и соодветно спроведување е одговорен набавувачот, што подразбира дека истите треба да бидат во согласност со пропишаните правила на спроведување. Начела и принципи на постапката на јавни набавки се транспарентноста и конкуренцијата. Со објавувањето на јавната набав-

ка се овозможува секој заинтересиран набавувач да учествува во постапката, со што се поттикнува конкуренцијата, а преку тоа се овозможува поголем број на понуди кои се предмет на јавната набавка, со што се врши избор на најповолна понуда.

3. Договор за Јавна набавка

Јавната набавка, за која всушност е спроведена постапката, се реализира со склучување на договор. Договорот за јавна набавка има пред се економска улога. Кодексот на договорите за јавни набавки го поставува принципот за избор на најповолна понуда. Ваквото решение е во согласност со најновите трендови на земјите членки на ЕУ, бидејќи за разлика од другото решение кое предвидува избор на понуда со најниска цена, терминот „економски најповолна понуда“ овозможува проценка на сите аспекти на понудата.

Всушност, на овој начин, се овозможува евалуирање и на квалитетот на понудената услуга, работа или стока, а не само цената како единствен релевантен фактор, со што се води сметка за целосно задоволување на потребите на нарачателот. Ова подразбира избор и реализирање на понуда која е основа за ефикасна јавна набавка, а не само за реализирана правно формална процедура.

Со Законот за Јавни набавки (член 29) се предвидени видовите на постапки кои може да ги користи набавувачот и тоа отворен повик, ограничен повик, постапка со преговарање (исклучителна постапка), конкурс за изработка на проект и ограничен повик за консултантски услуги.

Договорот за јавна набавка подлежи на принципот на слободен пристап до јавната набавка, еднаков третман на понудувачите и транспарентност на постапките. Начелото на транспарентност изразено преку обезбедување јавност во склучувањето договори за јавни набавки, предвидено е како едно од основните начела на европското право. Понудувачите треба да бидат целосно информирани за намерата на набавувачот да склучи договор за предметната набавка.

Со договорот за јавна набавка, се дава правна основа за обезбедување законитост во односите (договорите) во системот за јавна набавка, поголема ефикасност, рационалност, функционалност и

одговорност во користењето на средствата. Особено значајна е примената на прецизни, јасни и недвосмислени клаузули, како и јасни клаузули во делот на антикорупциската заштита. Во контекст на антикорупциската заштита, европските долгогодишни искуства упатуваат на особено прецизни клаузули и напомени во договорите, со што и декларативно и практично се обезбедува самиот процес на јавна набавка од нејзиното влијание.

Со унифицирањето на договорите за јавни набавки со цел континуирана примена на истите од страна на субјектите, се овозможува на транспарентен начин примена на истите. Воедно, со вршењето на набавки на стоки, услуги или работи, државата станува директен партнер на приватниот сектор и учесник на пазарот, па нејзиното однесување во овој домен е од исклучителна важност за вкупните општествено-економски текови во земјата.

Кодексот на договорите за јавни набавки го поставува принципот за избор на најповолна понуда. Ваквото решение е во согласност со најновите трендови на земјите членки на ЕУ, бидејќи за разлика од другото решение кое предвидува избор на понуда со најниска цена, терминот "економски најповолна понуда" овозможува проценка на сите аспекти на понудата

4. Институционална поставеност

Новина во досегашниот систем на јавни набавки во Република Македонија е воведувањето на институција – орган во состав на Министерство за финансии, а тоа е Бирото за јавни набавки кое отпочна со работа на 16 Јуни 2005 година, и во дел ги продолжи активностите од Секторот за системот на јавни набавки при Министерството за финансии.

Всушност, по примерот на развиените европски држави, земјите во посттранзициониот период, паралелно со воведувањето на системот на јавни набавки, формираа и специјализирани државни институции со цел мониторинг, надзор, обука со лиценцирање и активна улога во одредени фази, во процесот на јавни набавки. Како пример особено се истакнуваат искуствата на европските земји (Полска, Чешка, Унгарија, Латвија, Естонија, како и земјите од регионот и др.) кои по примерот на развиените држави оформија институции од овој вид, и истите

ги имаат развиено до висока стручност и бројка на вработени која несомнено одговара на потребите на државата во делот на системското решавање на постапките на јавните набавки.

Бирото за јавни набавки е институција со надлежности дадени во Законот (член 28), кои во голем дел се дадени описно, па токму поради тоа се појавува за потребно во иднина некои од нив да се доуредат и прецизираат. Всушност институционалното развивање на Бирото за јавни набавки, како и на системот на јавни набавки е предуслов за оневозможување на евентуални злоупотреби, како и поголема транспарентност во спроведувањето на јавните набавки.

Во рамките на надлежностите на Бирото за јавни набавки е опфатено и давањето предлози и решенија за доуредување на целокупниот систем на јавните набавки, а до кои овој орган доаѓа по пат на секојдневна комуникација со субјектите што активно учествуваат во спроведувањето на јавните набавки. Информациите и согледувањето на проблемите во оваа насока, се однесуваат точно на следење на системот и предлагање на мерки кои би го подобриле истиот.

5. Заклучни согледувања

Системот на јавни набавки, во практиката често-пати се се гледа како основа за коруптивни активности и можности за искористување на јавните средства. Следењето на јавните набавки (во надлежност на Бирото), соработката со субјектите од јавниот сектор и невладинот сектор и бизнис заедницата, овозможува изработка на механизми преку кои ќе се следи и подобрува системот на јавни набавки. Целта на овие активности е подигнување на свеста и довербата на сите субјекти инволвирани во процесот на јавните набавки.

Институционалното развивањето на Бирото за јавни набавки ќе биде особено значајно за прераснување од мониторинг-институција во активно инволвирана институција, која има надлежности директно да влијае на системот на јавните набавки.

Развојот на технологијата и динамичноста на севкупните општествени односи, а особено од областа на јавните финансии, наметнуваат потреба набавувачите да се екипираат и здобијат со пристап кон технологијата и електронските извршувачи. Ова особено во контекст на воведувањето на системот на електронски јавни набавки, како и комуникацијата по електронски пат кон Бирото, што е перспективата на системот.

Администрирањето на процесите кои ги предвидува Законот за јавни набавки треба да се намалат до минимум, со што би се овозможила креативност и развој на методи и пристапи кои ќе значат транспарентно и антикоруптивно работење. Соработката со Комисијата за спречување на корупцијата, Државната ревизија и Централната внатрешна ревизија е несомнено исклучително значајна.

Со цел зголемување на транспарентноста на јавните набавки, Бирото за јавни набавки води единствен регистар кој се ажурира и објавува на веб страницата на Бирото. Токму во овој дел од активностите, неопходна е континуирана соработка и следење на податоците кои се евидентираат од страна на субјектите и се доставуваат до Бирото за нивно објавување, со што се овозможува транспарентноста и достапноста до информациите во процесот.

Во пошироката јавност, за целиот процес на јавните набавки е присутно размислување дека станува збор исклучиво за административен, спор и формализиран процес, кој бара време и процедури, а не процес за обезбедување правилен надоместок и вредност за пари. Во контекст на ова е неопходно да се работи на развивање на свеста за јавните набавки како основа за економично трошење на јавните средства. Професионалното вршење на

постапките за јавни набавки од страна на стручни едуцирани лица е услов за објективно и стручно спроведување на постапките за јавни набавки.

Администрирањето на процесите кои ги предвидува Законот за јавни набавки треба да се намалат до минимум, со што би се овозможила креативност и развој на методи и пристапи кои ќе значат транспарентно и антикоруптивно работење

Основната задача на сите релевантни фактори кои учествуваат во правното регулирање и во спроведувањето на јавните набавки е да влијаат врз заинтересираните субјекти, како и врз целата јавност за правилно разбирање на целта и суштината на јавните набавки. Со нив се овозможува правилно утврдување на потребите и соодветно економско оправдување за сумата која што е потребна.

Конечно, развивањето на системот на јавни набавки, овозможува и дефинирање на јасна цел на државата за својата спремност за борба против коруптивното и неекономично работење.

НЕКОИ АСПЕКТИ НА ЗАКОНОТ ЗА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА ДОПОЛНУВАЊЕТО НА ЗАКОНОТ ОД 2005 ГОДИНА

Тргувајќи од ваквата уставна положба на сопственоста, а заради доброто на заедницата, Уставот дава можност за одземање на сопственоста, но тоа го предвидува како исклучок кој го поврзува само со постоење на јавен интерес

Драги Шуплиновски

Драги Шуплиновски е Директор на Управата за имотно правни работи. Пред стапувањето на оваа должност работи како адвокат.

Роден е во 1953 година во Битола.

Правен факултет завршил во Скопје. Во својот професионален ангажман извршувал повеќе работи.

Меѓу другото бил Советник во

Извршниот совет на РМ (1980–1985),

началник за имотно правни работи

на општината Центар–Скопје (1985–

1991), началник во управата за

имотно правни работи (1991–1998), а

работел и во приватниот сектор и

како адвокат (1998– 2002).

Учесник е на повеќе семинари и

советувања од имотно–правната

област. Автор е на повеќе стручни

статии, текстови и коментари.

Учествува во предлагањето и

подготвувањето на повеќе одлуки

од областа на имотно–правните

работи и урбанизмот во општината

Центар–Скопје.

Како експерт, а во одредени

случаеви и како иницијатор,

учествува во подготовките на

Законот за денационализација,

Законот за експропријација, Законот

за приватизација и закуп на

градежно заемиште; Законот за

користење и располагање со

стварите на државните органи ,

како и на разни Уредби; Одлуки и

Правилници.

Режимот на сопственост и сопствените права и односи во една држава се релевантен факт врз основа на кој се цени карактерот на државата, односно се детерминира општествено–политичкиот систем во една држава.

Според Уставот на Република Македонија, темелни вредности на уставниот поредок на државата, меѓу другото, претставуваат: владеењето на правото, правната заштита на сопственоста, слободата на пазарот и претприемништвото; уредување и хуманизација на просторот.

Уставот на Република Македонија, како основно човеково економско право го гарантира правото на сопственост. Но, Уставот не гледа на сопственоста како на апсолутно право, од причини што во содржината на уставната положба на сопственоста не се гледа само како на право, туку и на обврска сопственоста да служи за добро не само на поединецот (носителот на правото на сопственоста) туку и на заедницата.

Тргувајќи од ваквата уставна положба на сопственоста, а заради добро на заедницата, Уставот дава можност за одземање на сопственоста, но тоа го предвидува како исклучок кој го поврзува само со постоење на јавен интерес. Имено, сопственоста и правата што произлегуваат од неа никому не можат да му бидат одземени или ограничени, освен ако се работи за јавен интерес утврден со закон. Ваквата поставеност на сопственоста, овозможува нејзина заштита од било какви постапувања за нејзино одземање надвор од строго утврдените со закон случаи.

Во случај на експропријација, на ниво на уставна норма – гаранција, а заради суспендирање на можноста за девалвација на надоместот што како еквивалент треба да се даде во замена на одземеното/ограниченото право на сопственост, се гарантира праведен надомест кој не може да биде понизок од пазарната вредност.

Со Законот за експропријација, на целосен начин се уредува прашањето за експропријацијата на сопственоста и правата кои произлегуваат од неа на земјиште, згради и други објекти (недвижности), заради изградба на објекти и изведување на други работи од јавен интерес, утврдувањето на јавниот интерес и определувањето на праведниот надомест за експроприираните недвижности.

Досега направените измени и дополнувања на основниот закон и интервенциите на Уставниот суд (Закон за експропријација: „Службен весник на РМ“, бр. 33/95; 20/98; 40/99; 31/2003; 46/2005 и Одлуките на Уставниот суд на Република Македонија: У.бр.293/95 „Службен весник на РМ“, бр.6/96; У.бр.323/95 „Службен весник на РМ“, бр.17/96; У.бр.200/99 „Службен весник на РМ“, бр.45/2000; У.бр.115/2002 („Службен весник на РМ“, бр.100/2002), направени се со цел законот да се прилагоди на новите состојби и промени настанати во економијата и законодавство (Закон за сопственост и други стварни права; Законот за градежно земјиште; Законот за приватизација и закуп на градежно земјиште; Законот за просторно и урбанистичко планирање....).

Со Законот за експропријација, како јавен интерес за експропријација на недвижностите се утврдува: уредувањето, рационалното користење и хуманизацијата на просторот и заштитата и унапредување на животната средина и на природата со изградба на објекти и изведување на работи предвидени со актите за планирање на просторот, во таксативно наброени со законот случаи.

Покрај таксативно наброените објекти, односно работи од јавен интерес, јавниот интерес за изградба на објекти и изведување на други работи може да се утврди и со друг закон, а утврдувањето на јавниот интерес за експропријација на недвижности од особено културно и историско значење определени со закон се врши под услови и начин утврдени со посебен закон. Ваквото законско решение на упатување на посебен закон (*lex generalis* упатува на *lex specialis*), произлегува од постоењето на јавен интерес, во одредени околности за одредени посебни и специфични подвижни и недвижни ствари, што се пројавуваат во одредени сегменти од економскиот и културен живот во државата и кои во главна мерка се насочени кон заштита на културното наследство.

Според Законот за експропријација, експропријацијата на недвижностите може да се врши за:

- Државата – за свои потреби, за потребите на јавните претпријатија основани од државата, јавните фондови, образованието, воспитанието, науката,

културата, здравството, социјалната заштита и спортот, кога дејноста се врши како јавна (државна) служба;

- Општините и градот Скопје – за потребите на единиците на локалната самоуправа и за потребите на јавните претпријатија и фондови основани од општините, односно градот Скопје; и
- За потребите на правни и физички лица за изградба на објекти и изведување на други работи од јавен интерес, предвидени со закон.

Ваквото решение произлегува од фактот дека јавниот интерес, покрај државата, може во одредени случаи да го реализира и локалната самоуправа и правните и физички лица. Ова е во корелација и со промената на сопственичкиот режим на градежното земјиште од 2001 година (градежното земјиште може да биде во сопственост на правни и физички лица или на државата), и со Законот за приватизација и закуп на градежно земјиште (градежното земјиште може да се приватизира во сопственост на правни и физички лица).

Законот за експропријација познава две форми на експропријација: одземање на сопственоста и правата кои произлегуваат од неа (потполна експропријација) и ограничување на правото на сопственост со воспоставување на право на службеност, закуп, привремено ограничување на правото на користење и привремено заземање заради вршење на подготвителни работи на земјиштето (непотполна експропријација). Ваквото решение е во функција да се избегне непотребно одземање на сопственоста на недвижностите во околности кога нема неопходна потреба од тоа, односно кога јавниот интерес може да се реализира со привремено одземање/ограничување на сопственоста.

Законот за експропријација детално ја уредува и постапката за експропријација (која може да заврши со порамнување – спогодба за надомест, или со донесување на решение за експропријација), потоа условите за поништување на решението за експропријација, како и определувањето и постапката за надомест.

Постапката за експропријација е посебна, строго формална, контрадикторна, управна постапка во која одредбите на Законот за општа управна постапка се применуваат ако со Законот за експропријација не е поинаку предвидено. Оваа постапка може да се спроведува, ако во суштина се исполнети следните законски услови:

- постоење на јавен интерес за изградба на определени објекти, или изведување на определена работа;

- доказ за обезбедени средства за надомест за експроприраната недвижност (банкарска гаранција која ќе важи до целосна исплата на надоместот определен во управна или судска постапка);
- правосилна одлука на судот за стекнување на предимствено право на градба (ова само во случај на експропријација заради остварување на предимствено право на градба).

Строго формалниот пристап во постапката за експропријација е неопходно законско решение, имајќи ја предвид специфичноста на прашањето што се уредува (одземање или ограничување на правото на сопственост), и е во функција на владеење на правото. Органот за имотно-правни работи, како орган кој ја спроведува постапката, нема улога на застапник на интересите на државата. Надлежноста во постапувањето на Управата за имотно-правни работи е законски димензионирана, при што на органот му се дава неутрална улога, во кој мора по строго утврдените правила на постапката да донесе соодветно решение.

Со Законот за експропријација, како јавен интерес за експропријација на недвижностите се утврдува: уредувањето, рационалното користење и хуманизацијата на просторот и заштитата и унапредување на животната средина и на природата со изградба на објекти и изведување на работи предвидени со актите за планирање на просторот, во таксативно наброени со законот случаи

Предлагачот на експропријацијата (субјектот во чија корист се врши експропријацијата), е страна во постапката на чиј предлог се покренува постапката, па адекватно на тоа и целиот товар на обезбедување на со закон предвидените докази паѓа на товар на предлагачот. Сопственикот на недвижноста е другата страна во постапката, која непосредно ги штити своите интереси и која во постапката има рамноправна улога со предлагачот. Основни околности во постапката за експропријација кои се оспоруваат (од двете страни), се дали правилно е утврдено не/постоене на јавниот интерес (во предлогот или во решението), дали во предлогот правилно се определени мерките и границите на недвижноста за која се предлага експропријација и дали соодветно е обезбеден надоместот што треба да се плати во случај на експропријација (надомест не помал од пазарната вредност). Тоа се одлучувачки факти од кои зависи дали и во кој обем ќе се при-

фати или ќе се одбие предлогот за експропријација.

Со законот, посебно се уредува уставното начело за праведен надомест, така да за експроприраната недвижност на сопственикот му припаѓа праведен надомест кој не може да биде понизок од пазарната вредност на недвижноста. При ова, законот предвидува управна постапка за надомест која подразбира доброволност по пат на спогодба-порамнување пред донесување решение за експропријација и спогодбено определување на надомест по донесување на решението за експропријација, кое исто така подразбира согласност на волјите на учесниците во постапката. Меѓутоа, ако предлагачот на експропријацијата и сопственикот на недвижноста не постигнат спогодба за надомест по правосилноста на решението за експропријација, тогаш законска обврска е органот за имотно-правни работи определувањето на праведниот надомест да го отстапи на судско одлучување. Надлежност на судот се определува спрема местоположбата на недвижноста. Судот е во обврска по правилата на вонпроцесната постапка да го определи надоместот кој не може да биде помал од пазарната вредност на недвижноста.

Со Законот за експропријација дадена е можност предлагачот на експропријацијата до правосилноста на експропријацијата да се откаже од предлогот. Во овие околности, предлагачот е во обврска на сопственикот на недвижноста да му ги надомести трошоците предизвикани со предлогот односно со неправосилноста на решението за експропријација. Тука, може да се постави и прашањето за надомест на штета имајќи ги предвид правните последици за сопственикот на недвижноста кои започнуваат по доставувањето на предлогот за експропријација до органот за имотно-правни работи, а кои се манифестираат со ограничување на правото на сопственост (пример: забрана на сопственикот за промет со недвижноста за која се предлага експропријација, бидејќи таквиот промет е ништовен по сила на законот). Во секој случај, од страна на предлагачот на експропријацијата, треба да постои сериозност во намерата за реализација на јавниот интерес, доколку се сака да не се трпат штетните последици од несериозноста на предлогот за експропријација.

Според Законот за експропријација, промена на правото на сопственост во јавните книги може да се изврши по правосилноста на решението за експропријација. Ова значи дека стекнувањето на сопственоста може да биде само по пресудата на Врховниот суд, доколку се користи правниот лек тужба во управен спор. Значи, кога се работи за одзе-

мање на сопственост согласно Законот за експропријација, се постапува претпазливо и не е доволно само извршно второстепено решение, туку се бара исцрпување и на правен лек – одлука на Врховниот суд по тужба во управен спор, за да може да се изврши промена на правото на сопственост.

Од анализата на законот, воочливо е дека основна цел на Законот за експропријација е во закон да се преточи обврската од членот 30 од Уставот на Република Македонија, или кратко кажано, во функција на владеење на правото, одземањето на сопственоста да е можно само во случаи утврдени со закон и во постапка предвидена со закон.

Со Законот за дополнување на Законот за експропријација („Службен весник на РМ“ 46/2005), кој стапи во сила во Јуни 2005 година, се дополнува членот 2 од основниот закон, односно се утврдува јавен интерес за: „изградба на станбени, стопански и деловни објекти предвидени за градење со деталните урбанистички планови, заради стекнување на предимствено право на градба на градежно не-изградено земјиште“.

Причините за дополнувањето на законот се јасно прифатливи, ако се прифати состојбата дека градежното земјиште има посебен режим и претставува добро од општ интерес за Републиката утврден со Законот за сопственост и други стварни права и Законот за градежното земјиште. Во оваа смисла, намената на градежното земјиште се определува со урбанистичките планови.

Донесувањето и реализацијата на Деталните урбанистички планови е од јавен интерес, а нив ги носи Советот на општината, додека согласност дава државата преку надлежниот орган – Министерството за транспорт и врски. На тој начин, се изразува јавниот интерес на граѓаните за изградба на планираните објекти на градежното земјиште.

Со деталните урбанистички планови, земјиштето добива режим – третман на градежно земјиште со определена намена: изградба на улици, плоштади, паркови, станбени, деловни, стопански објекти. Реализацијата на урбанистичките планови претставува крајна цел за која и се носат плановите.

Доколку објектите предвидени со урбанистичките планови не можат да се градат, се доведува во прашање остварувањето на една од темелните вредности на Уставот на РМ – уредувањето и хуманизација на просторот и унапредување на животната средина и на природата.

Дополнувањата на Законот за експропријација, треба да ја надминат постојната состојба, во одредени услови, на неможност на реализација на

јавниот интерес за изградба на станбени, деловни и стопански објекти, предвидени со деталните урбанистички планови.

Кога се вели одредени услови, пред се мисли на т.н. „нечисти локации“, односно случаите кога градежната парцела е сочинета од повеќе катастарски парцели сопственост на разни сопственици, или пак градежната парцела е сочинета од една или повеќе катастарски парцели сопственост на повеќе сосопственици, при што едни со/сопственици сакаат да градат, а други не. Ваквата „конструкција“, на градежната парцела, во практиката резултира со тоа што на земјиштето не може да се реализира предвидената градба.

Во практиката состојбата за неможност за реализација на градежната парцела може да се илустрира преку следниве примери, иако се можни и други варијанти:

Пример 1: Градежната парцела изнесува 1000 м² и истата е сосопственост во една идеална половина (по 50%) на двајца сосопственици при што едниот сопственик сака да гради, а другиот сопственик од неоправдани причини не сака да гради.

Ваквото решение произлегува од фактот дека јавниот интерес, покрај државата, може во одредени случаи да го реализира и локалната самоуправа и правните и физички лица. Ова е во корелација и со промената на сопственичкиот режим на градежното земјиште од 2001 година и со Законот за приватизација и закуп на градежно земјиште

Пример 2: Градежната парцела изнесува 1000 м² со 4 сопственици, од кои сопственоста на двајца сопственици ја сочинува градежна парцела со 600 м², а останатите двајца сопственици имаат 400 м² и од неоправдани причини не сака да градат.

Пример 3: Градежната парцела изнесува 1000 м² и истата е сопственост на двајца сопственици при што едниот сопственик сака да гради има 990 м², а другиот сопственик кој од неоправдани причини не сака да гради има 10 м².

Искажаната состојба, содржи право на недоминантниот сопственик, да ја суспендира еднаквата или доминантната сопственост на градежното земјиште, на друг сопственикот кој сака да гради, односно да го реализира јавниот интерес.

Ваквата состојба не е праведна, бидејќи нереализацијата на јавниот интерес од неоправдани причини нема свое образложение, туку бара соодветен инструмент кој треба да биде коректив на состојбата, а во суштина треба да ги поттикне сопствениците во заеднички договор да пристапат кон заедничка изградба на предвидените објекти со планот, ако согласно истиот не е можно секој на соодветен начин да не/гради, односно да гради кога сака.

Оваа состојба треба да се надмине бидејќи мешаната структура на сопственоста, во правната состојба дадена во примерите, му дава право на било кој од недоминантните сопственици на градежното неизградено земјиште, доколку од неоправдани причини не сака да гради да суспендира друго право на градба.

Строго формалниот пристап во постапката за експропријација е неопходно законско решение, имајќи ја предвид специфичноста на прашањето што се уредува (одземање или ограничување на правото на сопственост), и е во функција на владеење на правото

Ако тргнеме од а/ членот 30 став 2 од Уставот на РМ според кој сопственоста создава права и обврски и треба да му служи на поединецот и на заедницата б/ од членот 9 став 1 од Законот за сопственост и други стварни права, според кој сопственикот го остварува своето право на сопственост во согласност со природата и намената на стварта како и со општиот интерес утврден со закон и в/ ставот 3 на истиот член според кое правото на сопственост не смее да се врши со цел на друг да му се причини штета, или тој да се спречи во остварувањето на неговото право, евидентно е дека не може практично и теоретски да се штити правото на недоминантната сопственост во услови кога истата се спротивставува на реализација на јавниот интерес и се врши на начин што на друг да му се причинува штета, односно друг се попречува во остварувањето на неговото право (право на градба). Овие уставни и законски одредби се содржани во концептот на Законот за дополнување на Законот за експропријација.

Заради правилно разбирање на дополнувањата на законот, чија примена претстои, потребно е да се има целосно јасна претстава за „предимственото право на градба“ како новопредвиден законски ин-

ститут. Негова правилна примена и разбирање може да се очекува ако не се гледа изолирано, туку во целина на законот, што е причина за посебен осврт на одредени законски решенија од Законот за дополнување на Законот за експропријација (во натамошен текст: дополнувањата).

Со членот 1 од дополнувањата, се утврдува јавен интерес за изградба на станбени, стопански и деловни објекти. Јавниот интерес се утврдува и тоа: кога изградбата на овие објекти е предвидена со детални урбанистички планови и кога изградбата на наведените објекти е само во случај на стекнување предимствено право на градба.

Стекнувањето на предимственото право на градба е во општ интерес (член 45–а став 2). Ваквата определба својата подлога и причина наоѓа во членот 9 став 1 од Законот за сопственост и други стварни права, според кој „сопственикот го остварува своето право на сопственост во согласност со природата и намената на стварта, како и со општиот интерес утврден со закон“. Притоа, треба да се има предвид дека земјиштето добива третман на градежно со цел на истото да се реализира градба, во спротивно би било земјоделско земјиште, или земјиште со друга намена.

Ставот 2 од член 45–а претставува утврдување на општ интерес предвиден во смисла на член 9 став 1 од Законот за сопственост и други стварни права. Јавниот интерес за изградба на станбени, деловни и стопански објекти е искажан во член 1 од дополнувањето, но тоа е јавен интерес за експропријација заради изградба на станбени, деловни и стопански објекти. Експропријацијата може да се врши само ако претходи стекнување на предимствено право на градба кое е во општ интерес заради остварување на сопственоста согласно со природата и намената на стварта.

Конструкцијата на предимственото право на градба во себе содржи право на сопственикот кој има 50% или повеќе од земјиштето во сопственост да гради, наспроти друг сопственик кој има 50% или помалку, а не сака да гради (што значи не сака да ја остварува сопственоста согласно природата и намената на стварта). При судир на интереси (да се гради или не), правото на сопственост и правата кои произлегуваат од сопственоста, не би можеле да се остваруваат согласно со природата и намената на стварта доколку со закон не се утврди општ интерес за стекнувањето на предимственото право на градба.

Дополнувањето утврдува дека стекнувањето на предимственото право на градба е во општ интерес што е во корелација со уставната одредба дека

сопственоста создава права и обврски и треба да служи за добро на поединецот и заедницата.

Постоеше мислење дека јавниот интерес за стекнување на предимствено право на градба е опфатен со членот 1 од ова дополнување и дека нема потреба да се утврдува дека стекнувањето на ова право е во општ интерес. Меѓутоа, имајќи во предвид дека согласно со членот 9 став 1 од Законот за сопственост и други стварни права, остварувањето на право на сопственост согласно со природата и намената на ствартата се врзува со општиот интерес кој се утврдува со закон, со дополнувањата на законот се утврди општ интерес за стекнување на предимствено право на градба бидејќи таков општ интерес не е утврден со друг закон.

Неспорно е дека јавниот интерес за изградба на станбени, деловни и стопански објекти е искажан во член 1 од дополнувањата, но експропријација заради реализација на јавниот интерес може да се врши само ако претходи стекнување на предимствено право на градба кое е во општ интерес заради остварување–реализација на сопственоста и правата што произлегуваат од сопственоста, согласно со природата и намената на ствартата.

Членот 45–а содржи дефиниција на предимствено право на градење. Тоа е право со кое се стекнува сопственикот на градежно неизградено земјиште да гради станбени, деловни и стопански објекти предвидени на тоа земјиште со деталните урбанистички планови, под услови, на начин и во постапка утврдени со овој закон (став 1).

Предимственото право на градба може да го стекнуваат домашни физички и правни лица, вклучувајќи ја и државата (член 45–а, став 3), бидејќи согласно Законот за градежно земјиште, сопственици на градежно земјиште можат да бидат само физички и правни лица и државата (член 6).

Со дополнувањата, државата, физички и правни лица се изедначени во своите права при остварувањето на предимственото право на градба, со единствен исклучок даден како привилегија на приватната сопственост дадена во членот 45–в.

Членовите 45–б, 45–в ги регулираат условите за стекнување на предимственото право на градба.

Според членот 45–б, предимствено право на градба може да се стекнува: кога градежното неизградено земјиште што ја сочинува градежната парцела има повеќе сопственици, односно сосопственици; меѓу сопствениците да не може да се постигне договор за заедничка изградба на објектите предвидени со деталните урбанистички планови на тоа земјиште; и само кога сопственоста на сопственикот

на градежното неизградено земјиште ја сочинува градежната парцела најмалку 50%.

Процентот од најмалку 50% за стекнување на предимствено право на градба, определен со дополнувањето, поаѓа од принципот на најмалку еднаква сопственост, односно од рамноправност на сопственоста при што сопствениците кои имаат еднаква или поголема сопственост, имаат право да ја реализираат изградбата на градежната парцела ако другиот сопственик од неоправдани причини не сака да гради.

Тргувајќи од тоа дека темелна вредности на уставниот поредок на Република Македонија е уредувањето и хуманизацијата на просторот, дека уставна претпоставка е сопственоста да создава права и обврски и треба да служи за доброто на поединецот и заедницата, како и од системски искажаната определба од член 9 став 1 од Законот за сопственост и други стварни права дека со законот се утврдува општ интерес, со дополнувањата се нормира решение кое им дава право на сопствениците кои имаат еднаква, или поголема сопственост на градежната парцела во однос на останатите сопственици, да остварат предимствено право на градба доколку не се постигне договор за заедничка градба.

Во член 45–б став 2 се предлага предимствено право на градба да може да стекнат само сопствениците, односно сосопствениците кои имаат најмалку 50% сопственост на градежното неизградено земјиште од градежната парцела. Притоа, во член 45–в е даден исклучок од член 45–б.

Овој исклучок предвидува случај на стекнување на предимствено право на градба и кога сопственоста на градежното неизградено земјиште е помала од 50% од вкупната површина на градежната парцела. Ова се применува само во случај кога сопственоста на дел од земјиштето на градежната парцела е во државна сопственост, а државата нема интерес за заедничка изградба. Во тој случај предимствено право на градба на целата градежна парцела ќе стекнат сопствениците на земјиштето во приватна сопственост кои имаат најмалку 50% од приватната сопственост на градежното неизградено земјиште.

Начинот на кој се сметаат 50% од ставот 1 на член 45–в е определен со ставот 2 на истиот член, според кој при определувањето на 50% на градежната парцела не се засметува површината на градежното неизградено земјиште во државна сопственост.

Овој исклучок, претставува привилегија за приватната сопственост и на него треба да се гледа

како на позитивна дискриминација, а може да се согледа низ следниов пример:

Ако градежната парцела е со површина од 1.000 м² градежно неизградено земјиште со мешана сопственичка структура, на четворица сопственици вклучувајќи ја и државата како сопственик, при што државата во градежната парцела учествува со 400 м² сопственост, а приватната сопственост учествува со 600 м² односно секој сопственик има по 200 м². Доколку двајца сопственици кои имаат заедно 400 м² сопственост, постигнат согласност за заедничка градба, а третиот сопственик кој има 200 м² не сака да гради, предимствено право на градба на целата градежна парцела ќе стекнат сопствениците кои имаат 400 м² бидејќи цензусот од 50% се пресметува само на градежното неизградено земјиште во приватна сопственост односно 50% од приватната сопственост на градежната парцела односно од 600 м².

Ако предлагачот на експропријацијата и сопственикот на недвижноста не постигнат спогодба за надомест по правосилноста на решението за експропријација, тогаш законска обврска е органот за имотно-правни работи определувањето на праведниот надомест да го отстапи на судско одлучување

Ваквото решение има за цел да овозможи реализацијата на јавниот интерес, при што сопственоста на државата не треба да биде пречка со оглед дека државата нема интерес за заедничка изградба. Притоа, услов е државната сопственост да не надминува 50%.

Со Законот за дополнување на Законот за експропријација е предвидено право, Владата на Република Македонија со посебен пропис да определува дали државата ќе пристапи или не кон заедничка градба на објектите предвидени со овој закон и да го определи надлежниот орган за реализација на градбата кога ќе одлучи да пристапи кон заедничка градба (член 45-г). Со ова се дава воља на државата да го остварува правото на градба што соодветствува на вољата на физичките и правните лица во располагањето со нивната сопственост.

Кога меѓу сопствениците на градежното неизградено земјиште не може да се постигне согласност за заедничка градба, за стекнувањето на предимственото право на градба, но само на предлог на сопствениците кои имаат доминантна сопственост на земјиштето што ја сочинува градежната парцела,

одлучува судот според правилата на вонпроцесната постапка (член 45-д).

Со членот 45-д се определува дека предимственото право на градба се стекнува со одлука на надлежен суд во случаи кога помеѓу сопствениците на градежното неизградено земјиште не може да се постигне согласност за заедничка градба.

Имајќи ја предвид специфичноста на институтот „предимственото право на градба“, создавањето на ова право е во судска надлежност. Ова е во корелација и со предвиденото решение во Законот за сопственост и други стварни права каде е определена надлежност на судот да одлучува за правото на доградба и надградба.

Судот пред да пристапи кон одлучување за стекнување на предимствено право на градба им дава рок на сопствениците на градежното неизградено земјиште во кој ги задолжува да се договорот за заедничка градба.

Со став 2 на член 45-г определено е дека рокот кој судот ќе им го остави на сопствениците на градежното земјиште да се договорот за заедничка градба да не може да биде подолг од 6 месеци. Овој рок е даден со цел судот при одлучувањето во зависност од видот на објектот, неговата големина, местоположба, специфичност за изградба, да определи дали тој рок ќе биде 2, 4 или 6 месеци. Во рокот определен од судот, сопствениците кои не сакаат да градат имаат можност да го продадат градежното неизградено земјиште, нивна сопственост, а доколку немаат средства да градат, во дел да го продадат градежното земјиште и со стекнатите средства да градат или пак да обезбедат кредитни средства односно инвеститор кој би ги презел трошоците на градба.

Со членот 45-е и 45-ж е дадена обврска на сопствениците кои нема да пристапат кон склучување на договор за заедничка градба да ги образложат причините заради кои не склучиле договор за градба, при што сопствениците кои не ги оправдале причините поради кои не склучиле договор за заедничка градба, нема да стекнат предимствено право на градба, туку судот водејќи сметка за принципот на правичност ќе ги определи сопствениците кои се стекнуваат со предимствено право на градба.

Дури по правосилноста на одлуката за стекнување на предимственото право на градба, може да се пристапи кон спроведување на постапка за експропријација на градежното неизградено земјиште од сопствениците кои не се стекнале со предимствено право на градба, во корист на сопствениците кои се стекнале со тоа право и во чија сопственост

преминува градежното неизградено земјиште (член 45–з).

Суштествено е да се истакне дека експропријација на градежното неизградено земјиште заради стекнување на предимствено право на градба може да се врши само на предлог и во корист на сопствениците на градежното неизградено земјиште кои се стекнале со предимствено право на градба, а не на предлог и во корист на други субјекти.

Со членот 45–с е определено дека на сопствениците на експроприраното градежно неизградено земјиште им припаѓа паричен надомест не помал од пазарната вредност за градежното неизградено земјиште. Ова значи дека поранешниот сопственик на градежното земјиште може да бара само паричен надомест, а не друга противвредност односно друг вид надомест. Ваквото решение е предвидено од повеќе причини, но пред се имајќи предвид дека поранешниот сопственик од неоправдани причини одбил да го реализира јавниот интерес и дека сопствениците кои оствариле предимствено право на градба не располагаат со друго соодветно на експроприраното градежно неизградено земјиште. Воедно, потрагата по соодветно градежно земјиште содржи можност од големи злоупотреби.

Членот 45–ј е во функција да оневозможи сопствениците кои се стекнале со предимствено право на градба да го злоупотребат стекнатото право и да влезат во владение, односно да отпочнат со изградба на објект пред на поранешниот сопственик од кој е експроприрано земјиштето да му се плати пазарната вредност на надомест која поранешниот и новиот сопственик се спогодиле, или ја определил судот.

Согласно со членот 22 став 3 од Законот за експропријација, корисникот на експропријацијата треба да ја реализира градежната парцела, односно да започне со изградба на објектот во рок од 3 години од правосилноста на решението за експропријација. Во спротивно доколку во определениот рок корисникот не ја реализира, односно не започне со реализација на градбата, правосилното решение за експропријација може да се поништи по барање на сопственикот на експроприраната недвижност.

Членот 45–к ја има предвид наведената законска одредба која го регулира прашањето за поништување на решението за експропријација. Така, решението со кое е поништено правосилното решение за

експропријација согласно овој член од дополнувањата, е основ да се бара поништување на одлуката на судот за стекнување на предимствено право на градба. Ова затоа што со поништувањето на правосилното решение за експропријација, сопствениците кои се стекнале со предимствено право на градба со деекспропријацијата го изгубиле правото на сопственост на градежното неизградено земјиште.

Согласно со членот 22 став 3 од Законот за експропријација, корисникот на експропријацијата треба да ја реализира градежната парцела, односно да започне со изградба на објектот во рок од 3 години од правосилноста на решението за експропријација

Имајќи ја предвид изложената фактичка и правна состојба за реализацијата на јавниот интерес и реализацијата на сопственоста во услови на нивно суспенсирање, сублимирано може да се дефинира дека основните цели на дополнувањето на законот се во функција: 1/ да се даде можност на еднаквиот или доминантен сопственик на градежно неизградено земјиште сам да може да го реализира јавниот интерес за градба, по пат на предимствено право на градба, во случај кога останатите недоминантни сопственици на земјиштето од неоправдани причини не сакат да градат; 2/ да се натера недоминантниот сопственик да не ја користи својата сопственост на штета на друга сопственост со тоа што ќе пристапи кон ставање на својата сопственост во функција на намената на недвижната ствар и реализација на јавниот интерес по пат на заедничка градба. При тоа, треба да е јасно дека, ако согласно планската документација предвидениот објект за градба може во делови секој сопственик сам да го гради, „предимственото право за градба“ не може да се применува. Ова право може да се користи само во случај кога природата на објектот што треба да се гради бара единство на градбата, односно градбата не може да се реализира во делови и поединечно од секој сопственик на градежното земјиште.

ЕДИНИЦИ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА ВО ТРЕЗОР И НИВНОТО ФУНКЦИОНИРАЊЕ

Имајќи го предвид зголемениот обем на надлежности, а со тоа и зголемениот обем на финансиски средства со кои општините ќе треба да управуваат, како неопходност се наметна сметките на општините од комерцијалните банки да се трансферираат во рамки на Трезорската сметка

Маја Богдановска

Маја Богдановска е родена во 1978 година. Дипломирала 2001 година на Економскиот факултет во Скопје на отсекот Деловна-бизнис економија, насока финансиско-сметководствен менаџмент. Во 2004 година завршува постдипломски студии од областа на меѓународните финансии и економија на Економскиот факултет при Универзитетот „Тор Вергата“ во Рим, Италија.

Во Министерството за финансии работи од март 2000 година. Во моментот е раководител на Секторот Трезор, а ја извршува и функцијата на портпарол на Министерството за финансии.

Посетувала голем број домашни и меѓународни обуки и семинари од областа на јавните финансии, трезорското работење, политика на трошоците и социјалната политика. Учесник е во преговорите со меѓународните финансиски институции. Активно ги владее англискиот и италијанскиот јазик.

Вовед

Пред да започне процесот на фискална децентрализација, единиците на локална самоуправа – општините имаа само неколку функционални одговорности, главно ограничени на комуналните услуги (донесување на деталните урбанистички планови, отстранување на цврст отпад, чистење на улиците, јавно осветлување) и одржување на локалните патишта. Некои поголеми општини имаа и сопствени општински претпријатија, на пр. претпријатија за водостопанисување, за градска чистота итн.

Фискалната децентрализација има за цел пренесување на надлежностите на општините во сферата на урбанистичкото планирање, заштитата на животната средина и природата, комуналните дејности, културата, спортот, заштитата на децата и старите лица, образованието, пожарникарството, што беше следено со донесување на пакетот на закони од финансиската сфера, Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа, Законот за даноците на имот, Законот

за комуналните такси и Законот за дополнување на законот за административни такси.

“Мислењата изразени во овој текст се на авторите и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии”

Со процесот на пренесување на надлежностите на општините се зголемуваат и финансиските средства со кои општините ќе треба да управуваат. Тоа значи, дека покрај изворните приходи кои општините и досега ги остварувале, наменети за финансирање на нивните основни надлежности, сега општините ќе треба да управуваат и со средствата наменети за финансирање на институциите од областа на образованието, културата, социјалната заштита итн. Тоа досега се извршуваше на централно ниво, односно истите се финансираа преку Буџетот на Република Македонија.

Имајќи го предвид зголемениот обем на надлежности, а со тоа и зголемениот обем на финансиски средства со кои општините ќе треба да управуваат, се јави како неопходност сметките на општините од комерцијалните банки да се трансферираат во рамки на Трезорската сметка, а воедно имајќи ги предвид и искуствата на другите земји, кои исто така го поминале процесот на фискална децентрализација.

Што е Трезорот и Трезорската сметка?

Преку Трезорската сметка (отворена во Народната банка на Република Македонија) централизирано се наплатуваат сите јавни приходи, како и централизирано се извршуваат сите расходи на Буџетот на Република Македонија. Тоа значи дека во рамки на Трезорската сметка, сите буџетски корисници имаат свои сметки и тоа неколку типа (637–буџетска сметка, 631–сметка за приходи собрани од органи, 787–сметка за сопствени приходи, 785–сметка за донации, 786–сметка за заеми), преку кои се извршуваат трансакциите. Трезорската сметка е управувана од страна на Министерството за финансии – Сектор за Трезор. Трезорот практично претставува „квази банка“ за буџетските корисници, со повеќе од 3.000 сметки (во Главната книга на Трезорот) на буџетските корисници, сметки за наплата на јавните приходи и други наменски сметки на државата, што подразбира директна наплата на јавните приходи и централизирано извршување на расходите. Во последниот квартал од 2004 година, во рамки на Трезорската сметка се трансферираа и сметките на вон-буџетските фондови (Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, Фондот за здравствено осигурување, Фондот за магистрални и регионални патишта и Агенција за вработување).

Ваквиот начин на организирање на трезорското работење во меѓународни рамки и во литературата е познат како концепт на „Единствена Трезорска сметка“ – модел на трезорските системи во високо развиените земји.

Трезорот би можел да се дефинира како „збир од организациони функции насочени кон обезбедување на ефикасно управување со јавните расходи, преку: ефикасно и ефективно користење на јавните финансиски ресурси и фискална дисциплина„.

Основните цели кои можат да се постигнат со воспоставување на Трезор се следниве: консолидирање на јавните финансиски средства, сеопфатно и законско извршување на Буџетот, финансирање на политиките одобрени од страна на Парламентот, поголема транспарентност и одговорност во трошењето на буџетските средства, поефикасно управување со финансиските средства, сеопфатна евиденција и известување за финансиската позиција на државата и унапредување на процесот на донесување на одлуки.

Преку Трезорската сметка (отворена во Народната банка на Република Македонија) централизирано се наплатуваат сите јавни приходи, како и централизирано се извршуваат сите расходи на Буџетот на Република Македонија. Тоа значи дека во рамки на Трезорската сметка, сите буџетски корисници имаат свои сметки и тоа неколку типа

Основните функции на трезорскиот систем, согледани преку компаративната анализа на најдобрите практики на високо развиените земји, кои Министерството за финансии се одлучи да ги имплементира и да ги извршува се: извршување на Буџетот, буџетско сметководство, управување со сметките на државата, управување со приходите, управување со готовината, финансиско планирање и проектирање, администрирање на странските заеми и донации, управување со долгот и известување и анализа.

За извршување на плаќањата за буџетските корисници, Трезорот има отворено 17 Трезорски канцеларии во различни градови, согласно распределеноста на буџетските корисници на територијата на земјата, каде се врши прием, формална контрола и обработка на барањата за плаќање на буџетските корисници.

Што е целта на вклучување на ЕЛС во рамки на Трезорската сметка?

Процесот на фискална децентрализација за општините несомнено ќе значи зголемување на нивните

надлежности и одговорности, пренесување на функцијата на финансиски менаџери за институциите од областа на образованието, културата, социјалната заштита, а понатаму и здравствените институции. Со тоа, менаџирањето на приходите и расходите кои досега беа сконцентрирани на централно ниво се пренесува на локално ниво и потребата за вешто управување и за зголемување на капацитетот на општините во нивното администрирање се зголемува. Тоа ќе значи дека општините ќе треба да го подигаат својот капацитет за одговорно, транспарентно, рационално и ефикасно трошење на јавните средства.

Овој процес не би можел да се одвива без потешкотии доколку не се почитуваат принципите на трезорското работење и тоа е доволна причина сметките на општините да претставуваат дел од Трезорската сметка. Оправданоста се гледа и во леснотијата во прибирањето и евидентирањето на приходите, користа од централизираното извршување на расходите, одличното управување со информациите, како и ниските трошоци.

дите кои се составен дел на Буџетот на ЕЛС преку директни уплати на сметката – приходи од ДДВ, закупнини, од продажба на имот и други приходи утврдени со закон), како и приходите од Министерството за култура, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за образование и Министерството за здравство, кои приходи согласно годишните Програми од наведените министерства ќе и бидат доделувани на ЕЛС. Додека сите расходи кои ги има општината, односно органот на општината (како корисник на Буџетот на општината), се извршуваат преку сметката 637.

Покрај овие сметки, општината може да отвори посебни сметки на кои ќе се реализираат приходите и расходите по основ на донации (сметка од типот 785), или кредити (сметка од типот 786), доколку такви средства се испланирани во општинскиот буџет. Со тоа се обезбедува посебна евиденција во Главната книга на Трезорот за користењето на овие средства, односно за извршувањето на буџетот во овој дел.

Плаќањата кои општината ги има се извршуваат со поднесување на барања за плаќање (или налози за плаќање) од страна на општините до Трезорските канцеларии. На барањата за плаќање точно се специфицира расходната шифра или konto, како и соодветната програма, онака како што се планирани со Буџетот на општината. Со ваквиот начин на извршување на плаќањата трезорскиот систем обезбедува информација за извршувањето на буџетот на дневна основа, што значи дека во секој момент во Главната книга на Трезорот може да се обезбеди информација за реализација на планираните приходи и извршените расходи по приходните и расходните conta и програмите содржани во буџетот на општината, односно на дневна основа општината може да ја следи реализацијата на својот буџет, користејќи ги прегледите (спецификациите на приходи и расходи) во Главната книга на Трезорот.

Бидејќи согласно Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа, со дотациите од Буџетот на Република Македонија се обезбедуваат дополнителни приходи во Буџетот на единицата за локална самоуправа за финансирање на нејзините надлежности во културата, социјалната и детска заштита, образованието (во првата фаза од децентрализацијата ќе се трансферираат само средствата потребни за тековно одржување, додека расходите за плати и капитални инвестиции остануваат на централно ниво до втората фаза) и противпожарна заштита, секоја општина има отворено посебни сметки на кои и се трансферираат

Трезорската сметка е управувана од страна на Министерството за финансии. Трезорот практично претставува "квази банка" за буџетските корисници, со повеќе од 3.000 сметки на буџетските корисници, сметки за наплата на јавните приходи и други наменски сметки на државата. Во последниот квартал од 2004 година, во рамки на Трезорската сметка се трансферираа и сметките на вон-буџетските фондови

Како се организирани сметките на ЕЛС во рамки на Трезорската сметка?

Принципите на трезорското работење и начинот на организирање и функционирање на сметката на Буџетот на Република Македонија и сметките на буџетските корисници, се пренесоа и на општинските сметки.

Имено, секоја ЕЛС има две основни сметки: сметка од типот 630 – Буџет на општина и сметка од типот 637 – орган на општина. Сметката на Буџетот на општината е сметка на која општината ги собира своите изворни приходи (приходите кои ги остварува преку уплатните сметки – 840-xxx-xxxxx, односно локалните даноци, такси и надоместоци и прихо-

средствата од дотации. Овие сметки се од типот 930 – сметка за наменски дотации и на истите се трансферираат средства за сите пренесени надлежности, а се разликуваат согласно програмата во буџетот (пример: програмите K1, K2 и K3 се однесуваат на институциите од областа на културата, програмите H1, H2 и H3 на образованието, а M1 и M2 на институциите од социјалната заштита, односно градинките и старските домови). Отварањето на посебни сметки за оваа намена значи дека општината не може да ги користи овие средства за било која друга намена, освен утврдената, т.е. истите мора да бидат распределени на институциите–корисници.

Средствата од дотации општината ги добива од страна на надлежните министерства согласно утврдената динамика на месечно ниво, односно најдоцна до петтиот календарски ден во месецот. Понатаму, општината согласно усвоениот буџет за дотации по програми и по видови на расходи, врши понатамошна алокација по корисници (по институции) преку одобрување на месечни права за трошење. Месечните права за трошење претставуваат финансиски план за соодветниот месец, што значи дека истите не подразбираат и трансфер на готовина на сметките на корисниците. Трансферот на готовина од сметката на општината за наменски дотации (930) на сметките на единките корисници (институциите) се врши во моментот на извршување на плаќањето од страна на институцијата до крајниот субјект – добавувач (во чија полза се врши плаќањето). Сите институции кои од општината добиваат средства, за таа намена имаат отворено посебни сметки (од типот 903 – сметки за наменски донации од ЕЛС), покрај сметките кои веќе ги имаа во рамки на Трезорската сметка, а каде ги добиваат средствата од централниот буџет (тип 637) и другите сметки за сопствени приходи, донации и кредити.

Принципот на одобрување на месечни планови е еден од основите на трезорското работење, кој обезбедува управување со ликвидноста на Трезорската сметка, како и финансиско планирање и проектирање.

Тоа значи дека буџетските сметки на корисниците на централниот буџетот и сметките за наменски дотации на корисниците на буџетот на општината секогаш имаат салдо „0“, бидејќи готовината од сметката на Буџетот на РМ и Буџетот на општината транзитира низ истите само во моментот на вршење на плаќањето до крајните корисници (добавувачите).

За Буџетот на РМ, како и за Буџетите на општините, тоа значи можност да се управува со готови-

ната, бидејќи целокупното салдо е на сметката на Буџетот (630) и во зависност од потребите да се насочуваат средствата онаму и во оној момент каде се најпотребни во услови кога нема доволно ликвидност.

Одобрените месечни финансиски планови (или месечни права за трошење) на буџетските корисници за Трезорот претставуваат еден од инпутите кои се користат при планирањето на ликвидноста на Трезорската сметка, што има за цел надминување на неусогласената динамика на месечните приливи и одливи.

Со цел на општините да им се олесни во распределувањето на месечните права за трошење, Трезорот и Секторот за информатика при Министерството за финансии креираа и посебна апликација за внесување на месечните планови од страна на општините, преку која автоматски се вчитуваат истите во базата на податоци на Трезорот.

Во тек е и проект за електронско поврзување на Трезорот со буџетските корисници преку интернет, т.н. „е-Трезор“ (во моментот се тестира системот со

Плаќањата кои општината ги има се извршуваат со поднесување на налози за плаќање од страна на општините до Трезорските канцеларии. На налозите точно се специфицира расходната шифра или konto, како и соодветната програма, онака како што се планирани со Буџетот на општината. Со ваквиот начин на извршување на плаќањата трезорскиот систем обезбедува информација за извршувањето на буџетот на дневна основа

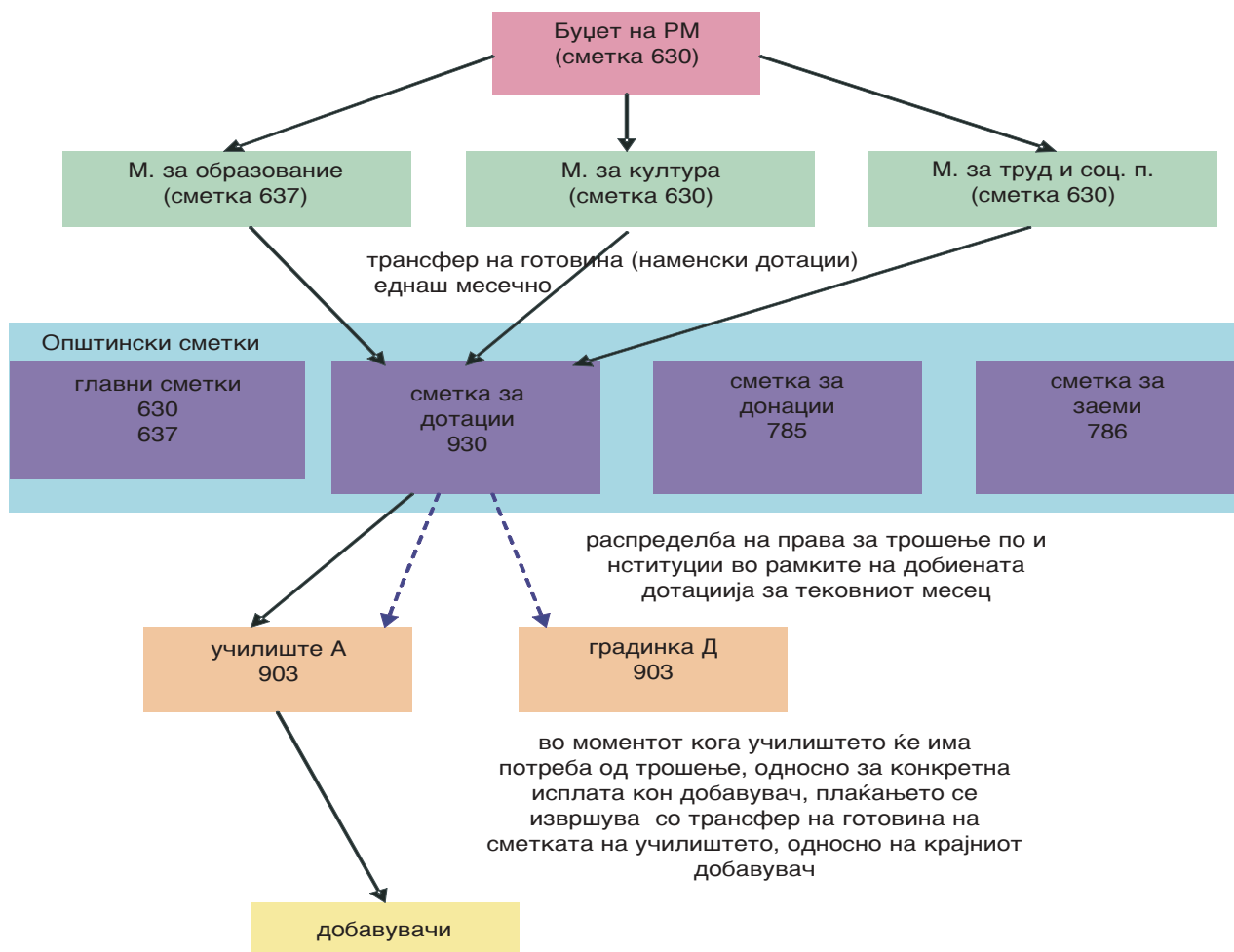
неколку пилот буџетски корисници), што ќе им овозможи на корисниците во секој момент пристап до сите потребни информации од базата на податоци на Трезорот, печатење на дневни изводи, спецификации на приходи и расходи на сите сметки на корисникот во рамки на Трезорската сметка, а понатаму ќе се развива и можноста за електронско доставување на барањата за плаќање до Трезорот.

Како се прибираат приходите на ЕЛС?

Трезорот, како што веќе споменавме, врши и централизирана наплата на сите јавни приходи, односно го врши прибирањето, евидентирањето и рас-

пределбата на приходите кои се влеваат во Буџетот на РМ, во буџетите на фондовите и на општините. За таа цел, во рамки на Трезорската сметка има отворено посебни уплатни сметки за прибирање на приходите од типот 84х-xxx-xxxxx (840-уплатни

томатски ја обезбедуваат и информацијата за тоа каде е наплатена јавната давачка со тоа што вторите три цифри од уплатната сметка всушност ја претставуваат ознаката на општината (пример: 840-101-xxxxx- давачка наплатена во општина

сметки на Буџетот на РМ и општините, 842-уплатни сметки на Фондот за магистрални и регионални патишта и 843-уплатни сметки на Фондот за здравствено осигурување и Фондот за пензиско и инвалидско осигурување). Прибирањето на приходите се врши на посебни сметки, бидејќи некои од јавните приходи се распределуваат во одреден процент меѓу Буџетот на РМ и некој од фондовите или Буџетот на РМ и општините (пример: со почетокот на фискалната децентрализацијата, т.е. од 01.07.2005 година, персоналниот данок од плати се распределува 97% во Буџетот на РМ, а 3% во буџетот на општината каде даночниот обврзник има пријавено постојано место на живеење, или уште подобар пример е делењето на приходите меѓу градот Скопје и општините во негови рамки – данокот на имот наплатен во некоја од општините на градот се распределува 50% на општината каде е наплатен, а 50% се наменети за градот). Уплатните сметки, ав-

Арачиново, 840-102-xxxxx- општина Берово итн.) Ваквиот начин на организирање на уплатните сметки во рамки на Трезорската сметка овозможува едноставност во евиденцијата, прибирањето и распределбата на јавните приходи, што значи дека трезорскиот систем на дневна (или на неделна) основа врши автоматска распределба на наплатените приходи од уплатните сметки на сметките на соодветните буџети по однапред (во системот) зададените критериуми.

Заклучок

Трезорскиот систем во Република Македонија е еден од најсовремените трезорски системи, дизајниран користејќи ги искуствата на развиените трезорски системи во неколку земји, односно следејќи ги најдобрите практики и искуства. Вклучувањето на

ПРЕГЛЕД НА ПРИХОДИ НА ЕДИНИЦИТЕ НА ЛОКАЛНА САОУПРАВА

Упатство за начинот на евидентирање и распоредување на јавните приходи (Службен весник на Република Македонија бр. 3/04, 74/04 и 42/05)		Распределба во општини во РМ, освен општини во Скопје		Распределба во општини во Скопје и Град Скопје		
Шифрарник на уплатни сметки за јавни приходи	конто	Буџет на Р. М.	Општини	Заеднички фонд	Општини	Град Скопје
Приходи од персонален данок на доход						
1 840-1242 данок на плати на вработени лица кај корисниците и единките корисници на средства од Буџетот на РМ, единиците на локалната самоуправа и градот Скопје и фондовите основани со Закон	711111	97 %	3%	3%		
2 840-1263 данок на плати на вработени лица во трговски друштва, јавни претпријатија, кај трговци и кај други правни и физички лица што вршат дејност, кои не се корисници и единки корисници на Буџетот	711112	97 %	3%	3%		
3 840-1307 данок на плати остварени во странство	711114	97 %	3%	3%		
4 840-1536 данок на доход од физички лица кои се занимаваат со занаетчиска дејност	711133	0%	100%	100%		
Јавни приходи кои ги открива општинската администрација						
1 840-2783 даноци, такси и надоместоци откриени од општинска администрација		0 %	100 %		100%	100%
Даноци на имот						
1 840-2507 данок на имот	713111	0 %	100 %		50%	50%
2 840-2533 данок на наследство и подарок	713211	0 %	100 %		50%	50%
3 840-2400 данок на промет на недвижности	713311	0 %	100 %		50%	50%
4 840-2421 камата за ненавремено плаќање на данокот на имот	713512	0 %	100 %		50%	50%
5 840-2575 повисока стапка на данокот на имот од најниската стапка утврдена со закон, за најмногу до 0,05% пропишана од општината, односно градот Скопје	713112				100%	100%
6 840-2580 повисока стапка на данок на промет на недвижности од најниската стапка, утврдена со закон, најмногу до 1 % од пропишана од општината, односно градот Скопје	713312				100%	100%
Административни такси						
1 840-3182 административни такси кои се плаќаат за списите и дејствијата кај органите на општината	722315	0 %	100 %		100%	100%
Комунални такси						
1 840-3205 комунална такса за привремен престој	717111	20 %	80 %			80%
2 840-3210 комунална такса за фирма, односно назив на деловна просторија	717112	0 %	100 %	50%		50%
3 840-3273 комунална такса за користење на улици со патнички, товарни, моторни возила, автобуси, специјални возила и мотоцикли што се плаќа при регистрација на возила	717115	0 %	100 %	50%		50%
4 840-3247 други комунални такси	717129		100%		100%	100%
5 840-3289 комунална такса за користење и одржување на јавно осветление	717116	0 %	100 %		100%	
7 840-3226 комунална такса за користење на површини во кампови, подигање на шатори и друга слична привремена употреба	717130	0 %	100 %		30%	70%
8 840-3231 комунална такса за користење на просторот пред деловни простории за вршење на дејност	717131	0 %	100 %		100%	100%

ЕЛС во негови рамки значи централизирана евиденција на сите јавни приходи и расходи, чување на парите наплатени од граѓаните на сигурно место – во Народната банка на Република Македонија, едноставност во управувањето со ликвидноста на Трезорската сметка и дневно обезбедување на сите потребни информации со цел ефикасно, ефективно и рационално управување со јавните средства.

Трезорскиот систем за општините е од особено значење бидејќи доколку не би биле вклучени во истиот, сличен систем би требало да биде развиен од секоја општина индивидуално, што би значело зголемени трошоци за секоја општина, додека успехот не би бил загарантиран, а секако искуството на Трезорот во рамките на Министерството за финансии не би можело да се занемари.

Искуството на Министерството за финансии во управувањето со јавните средства ќе биде постепено пренесувано на општините, преку постојаната соработка и обука на нивните финансиски работници со цел капацитетот на општините да биде подигнат до потребното ниво за започнување на втората фаза во фискалната децентрализација, која предвидува нови и зголемени надлежности и обврски.

Целта е во иднина секоја општина да претставува „мал“ Трезор за своите корисници, односно функциите на Трезорот во рамки на општините да бидат развиени на нивото како што тоа е сега во Трезорот на Буџетот на Република Македонија.

ЗАКОНОТ ЗА ДАНОЧНА ПОСТАПКА - УШТЕ ЕДЕН ЧЕКОР ВО ПРИБЛИЖУВАЊЕТО ДО ЕУ

Трајан Николоски

М-р Трајан Николоски од септември 2000 година работи како помошник на генералниот директор, односно раководител на сектор во МФ – Управа за јавни приходи. Во периодот од 1995 година до 2000 година, работи како помошник на министерот за финансии задолжен за системот на даноци. Во периодот по дипломирањето на Економскиот факултет во 1973 година, па се до преминувањето на работа во Министерството за финансии работел на повеќе раководни места во стопанството. Бил раководител и координатор на соработката со Германското друштво за техничка соработка (ГТЗ) за подготовка и воведување на ДДВ и акцизите. Сега е координатор на проектот „Модернизација на даночната управа во РМ“, кој исто така се извршува во соработка со ГТЗ. Престојувал повеќе пати во странство, а посетувал и повеќе семинари од областа на даноците. Истиот бил раководител и предавач на повеќе семинари од областа на даноците. Член е на повеќе комитети, комитети и подкомитети од областа на даноците. Автор е на седумдесетина стручни статии и реферати и коавтор на две книги од областа на даноците.

За Законот за даночна постапка честопати се вели дека претставува основен даночен закон или даночен устав. Давањето на вака големо значење на овој Закон произлегува од неговата суштина - тој претставува единствена основа на општото даночно право и даночната управна постапка

Во практиката, а и во литературата, не ретко за Законот за даночна постапка се користат термините основен даночен закон или даночен устав. Давањето на вака големо значење на овој Закон произлегува од неговата суштина – тој претставува единствена основа на општото даночно право и даночната управна постапка.

Со цел приближување на нашата земја кон ЕУ, во даночната сфера, покрај веќе донесените и применетите материјални даночни закони се преземаат реформски зафати кои треба да допринесат до јасно дефинирање на организацијата на Управата за јавни приходи и зголемување на наплатата, но и јасно дефинирање на односите со даночните обврзници. Така, во рамките на проектот „Модернизација на македонската даночна управа“, кој се извршува со помош на Германското друштво за техничка помош (ГТЗ), подготвен е Законот за даночна постапка. Овој Закон се очекува да биде донесен до крајот на оваа година, а од почетокот на 2006 година да започне неговата примена.

Зошто е потребен ваков закон?

Кај нас, во досегашното водењето на управната постапка, особена тешкотија постоеше поради примената на повеќе закони – Закон за општата управна постапка („Службен лист на ФНРЈ“ бр. 52/56 и „Службен лист на СФРЈ“ бр. 10/65, 4/77, 11/78 и 9/86) и Законот за изменување и дополнување на Законот за општата управна постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 44/2002), а почнувајќи од 3 јуни 2005 година – Закон за општата управна постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/2005), како и со Законот за утврдување и наплата на јавните приходи („службен весник на Република Македонија“ бр. 13/2001, 61/2002, 24/2003, 47/2003 и 19/2004) и материјалните даночни закони за поделните видови данок.

Поради специфичноста на материјалната која треба да се регулира, од една страна и примената на несоодветни решенија содржани во повеќе закони од друга страна, во праксата постоеше спор и неефикасна управна постапка. Резултат од таквата регулатива беа не сосема јасно дефинирани и разграни-

чени надлежности на Управата за јавни приходи и даночните обврзници.

Товарот на докажување на фактичката состојба секогаш е обврска на даночниот орган. Меѓутоа, кај нас и обезбедувањето на докази, односно појаснувањето на фактичката состојба, што е недозволиво, беше обврска на Управата за јавни приходи. Даночниот обврзник е тој, кој со креирањето и извршувањето на своите активности ја создава фактичката состојба, па спред тоа тој ги поседува доказите за своите активности. Преку обезбедувањето на доказите, товарот на докажување на фактичката состојба мора да се пренесе на даночниот обврзник.

Потребата за градење партнерски однос со честните даночни обврзници, нивно помагање и подршка во исполнувањето на даночната обврска, но и санкционирање на оние даночни обврзници кои не ја исполнуваат, или несовесно ја исполнуваат својата даночна обврска, ја наметна потребата од ваков закон.

Досега, во даночното право воопшто не беше регулирано извршувањето на привидни зделки, неважечки правни зделки, пренесувањето имот на блиски лица и слично, со што се избегнуваше пресметувањето и искажувањето на долгуван данок, или пак веќе искажаниот данок не се плаќаше. Немањето јасни одредби за долгувањето и плаќањето на даноците при статусни промени, особено при поделбите, најчесто завршуваше со губење приход на државата.

На даночните обврзници мора да им биде јасно кои се нивните обврски, но и кои се нивните права. Независно од нивното потекло, односно дали станува збор за резидентни или нерезидентни даночни обврзници, тие мораат да имаат еднаков даночен третман. Само закон со ваков недискриминаторски однос кон даночните обврзници, кој содржи јасни, недвосмислени и применливи решенија, ја води Македонија кон Европската Унија.

Кои се позначајните новини во Законот за даночна постапка?

Суштински, со Законот за даночна постапка се воспоставува единствено регулирање особено на општото даночно право, постапката на утврдување на данокот, постапката на контрола, постапката на наплата на јавните приходи, правата и обврските на даночните обврзници и даночната казнена постапка и постапката за паричните казни.

Уште на почеток би сакале да истакнеме дека за прв пат, во македонското даночно право целосно се

регулира поимот на даночен обврзник. Имено, како даночен обврзник се смета она лице кое: должи данок, гарантира за данок, треба да плати или наплати данок за сметка на трето лице, треба да поднесе даночна пријава и даночно објаснување, мора да води книги или записи и мора да исполнува други обврски кои му се наложени со даночни закони. Ваквото прецизно и целосно дефинирање на поимот даночен обврзник, овозможува јасно разграничување на правата и обврските што произлегуваат од таквиот статус.

Во Законот се утврдени и начелата на даночната постапка: начело на законитост и слободно одлучување, начело на временско важење на даночните прописи, начелото за увид во даночните акти од страна на даночниот обврзник, начело на чување на даночната тајна, начело на утврдување на фактичката состојба, начело на определување на припадност на економските добра, начело на прифаќање на прикриените правни работи кои ја чинат фактичката состојба, како и исклучување на неважечките правни дејства за целите на оданочувањето.

Поради специфичноста на материјата која треба да се регулира, од една страна и примената на несоодветни решенија содржани во повеќе закони од друга страна, во праксата постоеше спор и неефикасна управна постапка. Резултат од таквата регулатива беа не сосема јасно дефинирани и разграничени надлежности на УЈП и даночните обврзници

Не запоставувајќи го значењето на другите начела, тука би сакале да се задржиме на начелата за чувањето на даночната тајна и привидните зделки. Иако прашањето за чување на даночната тајна и досега беше регулирано во Законот за утврдување и наплата на јавните приходи, сепак тоа беше само парцијално. Не само документите, податоците, информациите до кои се доаѓа во даночната, прекршочната и судската постапка за даночниот обврзник, туку и податоците за пронајдоците, патентите и технолошките постапки кои ги применува даночниот обврзник, претставуваат даночна тајна и подлежат на обврската за чување. Како даночна тајна имаат третман и податоците за трети лица, до кои се доаѓа во даночната постапка. Службените лица, должни се да ја чуваат даночната тајна во времето кога во тоа својство се запознаени со истата, но и

по престанокот на работниот однос или престанокот на својството кое го имале.

Со воведувањето на одредба за привидните зделки, за првпат се дава можност Управата за јавни работа при оценката на фактичката состојба за утврдување на даночната обврска на даночниот обврзник, да ја има предвид прикриената работа, а не привидната правна работа. Секако дека при ова, мора да се докаже фактичката состојба.

Новина претставува и воведувањето на институтот гаранција од застапникот. Застапниците – законскиот застапник на лицето (даночен обврзник), работодаводителот на здружените лица заради остварување на приходи и имот без својство на правно лице и старателот на наследник, покрај тоа што ги исполнуваат даночните обврски на лицата кои ги застапуваат, гарантираат и за даночните долгови. Гаранцијата се однесува на даночните долгови кои од небрежност не ги исполниле, или пак ги исполниле со закаснување. Меѓутоа, доколку застапниците вршат прикривање на данок, таквото прикривање, односно настанатите даночни долгови паѓаат на товар на застапуваното лице.

На даночните обврзници мора да им биде јасно кои се нивните обврски, но и кои се нивните права. Независно од нивното потекло, односно дали станува збор за резидентни или нерезидентни даночни обврзници, тие мораат да имаат еднаков даночен третман

Во практиката се случува да се изврши промена на статусот на даночниот обврзник со поделба. При ваквата поделба, согласно со договорот, даночните долгови обично се распределуваат кај лицето кое настанало со поделбата, но кое воопшто нема никаков имот, или не остварува никакви приходи, па обврската по основ на плаќање на даночниот долг останува неизмирена. Со новите решенија во Законот, се предвидува новите лица, како правни следбеници кои настанале со поделба на правното лице, да бидат неограничено солидарно одговорни за даночниот долг на правниот претходник.

За прв пат се регулира и намерното пренесување на средствата од страна на даночниот обврзник на блиски лица, со цел да се предизвика неспособност за плаќање на даночниот долг. Доколку лицето кое

има корист со бесплатното пренесување знаело дека постои закана од неспособност на исполнување на даночната обврска за плаќање на долгуваниот данок, се јавува во својство на даночен гарант. Имено, тоа лице гарантира со имотот кој му е пренесен за даночниот долг на давателот на таквиот имот. Ваквото законско решение, треба да ја прекине практиката на „подарување“, на имотот или дел на имотот, најчесто на блиски лица, а суштински да се задржи економското користење на истите, при што единствено државата ќе остане со ненаплатени даночни побарувања.

Сосема нови решенија се пропишани за доставувањето на даночните управни акти. Со новото решение за доставување на даночните управни акти приоритет се дава на доставата по пошта. Се смета дека даночниот акт е доставен доколку изминале три дена од предавањето на пратката на поштата, односно доколку изминал еден месец од предавањето на пратката на поштата, кога се работи за пратка во странство. Ваквата одредба од една страна значи забрзување на постапката, но од друга страна бара навремено известување од даночниот обврзник за промените кои настануваат кај него. Неоправданото продолжување на постапката која постоеше со можноста за избегнувањето на приемот, односно дека даночно правниот акт не му е доставен на даночниот обврзник, со ваквото решение во најголем дел се надминува. Во овој случај, обврската за докажување дека даночниот управен акт не му е доставен, или поточно не е примен, е обврска на даночниот обврзник. Со предавањето на поштата и истекот на предвидените рокови, даночниот управен акт се смета за доставен.

Врачувањето, како начин на достава на даночните управни акти и понатаму се задржува. Тоа се смета дека е извршено со предавање на истите на самиот даночен обврзник, на неговиот застапник (законски или ополномоштен) или на полнолетен член на семејството – кога се работи за физичко лице. Доставувањето на даночните управни акти по електронски пат, преку е-маил, на адресата која е внесена во пријавата за регистрација или во последната даночна пријава, претставува сосема ново решение.

Даночниот обврзник е должен да ги пријави сите битни факти за оданочувањето, како и да учествува во утврдувањето на фактичката состојба. Тој е обврзан да изнесува само целосни и вистинити факти. За изнесените факти тој мора да презентира и докази. Иако обврската за утврдување на фактичката состојба е на Управата за јавни приходи, со обврската за обезбедување на докази, таа преминува на даночниот обврзник.

Доколку се работи за утврдување на фактичка состојба на активности во странство, даночниот обврзник е обврзан на целосно разјаснување на фактичката состојба со обезбедување докази. Тој не може да се повикува на неможност за обезбедување докази, бидејќи е обврзан за обезбедување на доказите уште со самото започнување на активностите во странство.

Како што изнесовме и претходно, обврската за утврдување на фактите, а со тоа и на фактичката состојба е на Управата за јавни приходи. За таа цел, УЈП може да собира информации од даночниот обврзник и од други лица, да ангажира вештаци, да прибира исправи и списи и да излегува на увид. Управата за јавни приходи е овластена да го пови- ка даночниот обврзник во службените простории, доколку е потребно појаснување на одредена даночна пријава, или кога била побарана писмена информација а не била добиена, или пак добиената информација не ја разјаснила фактичката состојба. Управата за јавни приходи може да користи информации утврдени во даночна постапка на трети лица, доколку истите се од значење за даночната постапка. Барањето на информации за работењето во земјата или странство, како и за одделните активности и средствата за купување на деловен и личен имот и се доделени како можност на Управата за јавни приходи во водењето на даночната постапка.

Даночниот обврзник е обврзан да ги именува доверителите и примачите. Именувањето подразбира презентирање на името и адресата на примачите и доверителите, при што Управата може во разумен рок истите да ги пронајде. Доколку се работи за доверители и примачи од странство, покрај именувањето, потребно е поседување и презентирање на доказ за нивното постоење.

Доколку не бидат именувани доверителите и примачите, Управата за јавни приходи нема да ги признае за даночни цели долговите, деловните трошоци, трошоците за реклама и другите трошоци, кои се однесуваат на истите.

Во случаи кога не постојат други можности за разјаснување на фактите, а не постојат ни значајни сомневања во исказот на даночниот обврзник, УЈП може да побара потврдување на изјавата со заклетва. Писмената изјава која е предмет на заклетвата, мора претходно да му биде доставена на даночниот обврзник. Пред давањето на изјавата даночниот обврзник мора да биде предупреден за значењето на заклетвата и за последиците од тоа.

Кога УЈП не може да ја утврди даночната основа врз основа на расположивите книги и евиденција, таа мора да ја процени. Со проценувањето на да-

ночната основа, фактички се врши проценка и на данокот. При проценувањето се постапува по начелото на слободно одлучување, при што се земаат предвид сите околности, а особено доказниот материјал на даночниот обврзник и неговата одговорност за разјаснување на фактичката состојба. Проценката претставува фактичка состојба за која постои веројатност.

Во регулирањето на надворешната даночна контрола, Законот содржи многу нови решенија. Надворешната контрола се дефинира како постапка на проверка и утврдување на законитоста и правилноста во исполнувањето на даночните обврски, која ја врши Управата за јавни приходи.

Со новите решенија во Законот, се предвидува новите лица, како правни следбеници кои настанале со поделба на правното лице, да бидат неограничено солидарно одговорни за даночниот долг на правниот претходник

Даночната контрола се врши кај сите даночни обврзници, но и кај други лица кои располагаат со факти и докази битни за оданочување. Таа може да опфаќа опсежни и подробни проверки на сите факти битни за оданочување на даночниот обврзник, а зависно од околностите, може да се ограничи на проверка на одделни основи за оданочување или на одделни фактички состојби. Исто така, надворешната даночна контрола може да опфати проверка на еден или повеќе видови даноци, еден или повеќе периоди на оданочување, или да се ограничи на одделни фактички состојби. Определувањето на опфатот на даночната контрола, како и кај кој даночен обврзник ќе се спроведе, го врши надлежната служба за контрола. Притоа, даночниот обврзник не може да влијае на одлуката на изборот на даночните обврзници кај кои ќе се врши контрола.

Надворешната контрола ја вршат даночни инспектори врз основа на налог за контрола. И во досегашната практика, даночната контрола се извршуваше врз основа на писмен налог за контрола, но сепак, со новите решенија, јасно се прецизира кој го издава, кој е обемот на контролата, правните основи на контролата, упатство за правата и обврските на даночниот обврзник во текот на контролата, а како новина се дава и правна поука на налогот за контрола. Даночниот обврзник има право да

приговара на задолжителните елементи на налогот за контрола, но тој нема право на приговор на времето за почеток на контролата, на местото на контролата, или пак на инспекторот што ќе ја врши контролата.

Даночниот обврзник има право да бара одлагање на контролата само од оправдани причини како што се болест на даночниот обврзник, болест на застапникот на даночниот обврзник, болест на вработен во претпријатието кој е од значење за давање информации и објаснувања во врска со контролата, опсежни пречки во претпријатието заради реновирање или виша сила. Инспекторот кој треба да ја спроведе надворешната контрола одлучува за одложување на почетокот на контролата. Одложувањето не е дозволено ако со тоа се спречува или попречува даночната контрола.

Новина во делот на контролата е контролата на концерните и другите поврзани претпријатија. УЈП во иднина ќе биде обврзана да врши контрола на претпријатијата кои се дел од концернот според единствени параметри. Контролата мора да биде во исто време кај сите претпријатија и координирањето и раководењето на контролата да биде од едно место

Пред почетокот на даночната контрола, даночниот инспектор е должен на даночниот обврзник да му ја покаже даночната легитимација, т.е. да се легитимира. Даночната контрола се врши во текот на вообичаеното работно време на даночниот обврзник, а по истек на работното време ако тоа го налага контролата или ако на тоа се согласи даночниот обврзник.

Ако даночната контрола се врши во деловните простории на даночниот обврзник, тој е должен да обезбеди соодветно место за работа на даночниот инспектор.

Даночниот обврзник, во текот на контролата, е должен да соработува во утврдувањето на фактичката состојба од значење за оданочување. Својата обврска за соработка ја исполнува преку потполно и веродостојно приложување на фактите кои се значајни за оданочувањето, а ги доставува и нему познатите доказни средства. При тоа, не може да се повикува дека одредена проблематика не може да ја појасни или дека нема доказен материјал кога објективно мора да го има.

За резултатите од даночната контрола, пред изготвување на записник, даночниот обврзник треба да биде известен. Даночниот инспектор е должен, со даночниот обврзник, да одржи завршен разговор заради расчистување на спорните факти, правни оценки, заклучоци и нивното влијание на утврдувањето на обрските. За точките за завршен разговор и за терминот на одржувањето, навремено се известува даночниот обврзник. Завршниот разговор секогаш ќе биде одржан, освен во случај кога даночниот обврзник се откаже од него или пак контролата нема констатации кои водат кон измена на даночната основа.

Инспекторот за надворешната контрола изготвува записник во писмена форма, во кој ги презентира констатациите од контролата кои се фактички и правно значајни за оданочувањето и го доставува на даночниот обврзник на кој тој има право да поднесе приговор. Инспекторот е должен да го разгледа приговорот на записникот и доколку причините искажани во него не бидат прифатени, причините за неприфаќање треба да ги наведе во образложението на решението. Доколку со приговорот се изнесени нови факти и материјални докази поради кои би требало да се измени фактичката состојба утврдена во записникот, или да се изменат поранешните правни оценки, даночниот инспектор за таквите факти и материјални докази или за новите правни оценки ќе состави дополнителен записник. На дополнителниот записник не може да се поднесе приговор. Доколку врз основа на записникот од даночната контрола се утврди дека нема основа за измена на даночната обврска, даночниот обврзник се известува во писмена форма.

Врз основа на фактите во записникот и дополнителниот записник од даночната контрола се донесува решение најдоцна во рок од 30 дена од денот на доставувањето на записникот или дополнителниот записник.

Новина во делот на контролата е контролата на концерните и другите поврзани претпријатија. УЈП во иднина ќе биде обврзана да врши контрола на претпријатијата кои се дел од концернот според единствени параметри. Контролата мора да биде во исто време кај сите претпријатија и координирањето и раководењето на контролата да биде од едно место.

Обврзувачка согласност, исто така претставува новина во нашиот даночно – правен систем. Обврзувачката согласност, како званично изјаснување на даночниот орган за одредена состојба, како истата даночно – правно ќе ја третира во иднина, веќе одамна функционира во законодавството на Европската Унија и законодавството на САД.

Има случаи кои се доста сложени и не сосема прецизно дефинирани во даночните закони, па даночниот обврзник сака да знае како одредена фактичка ситуација, од даночен аспект, ќе биде третирана во иднина. Суштина е што обврзувачката согласност се дава за фактички ситуации кои ќе се реализираат во иднина, а кои биле предмет на даночната контрола. Обврзувачката согласност се дава врз основа на поднесено писмено барање од даночниот обврзник. Барањето се доставува најдоцна три месеци по завршувањето на даночната контрола. Обврзувачката согласност се дава во писмена форма со определени задолжителни елементи, без условување и задолжително се означува како обврзувачка. Правното дејство на обврзувачката согласност е: даночната служба не може да отстапи од дадената обврзувачка согласност по однос на оданочувањето кога фактичката ситуација е идентична со фактичката ситуација која претставува основа на обврзувачка согласност. Во случај на отстапување на фактичката ситуација која била основа на обврзувачка согласност, даночната служба не е обврзана на согласноста, односно истата не важи. Доколку дојде до измена на прописите врз основа на кои е издадена обврзувачката согласност, даночната служба може да ја укине или да ја измени по однос на нејзината важност и за истото да го извести даночниот обврзник.

Вградувањето на институтот „обврзувачка согласност“ во нашето законодавство е нужност од аспект на компатибилност со европското законодавство, особено по однос на фактот што со овој инструмент се обезбедува примена на принцип на правна сигурност кон даночните обврзници.

Во делот на застарувањето, единствена новина претставува одредбата со која застарувањето не може да настапи пред истекот на една година по завршувањето на надворешната контрола, или на судска или вонсудска постапка. Со ваквото решение се дава можност за реализација на решенијата од контрола, односно од судска или вонсудска постапка.

Новини има и во регулирањето на доспеаноста на даночниот долг, продолжување на доспеаноста, одлагањето на плаќањето на даночниот долг и видовите на гаранции. Доспеаноста на даночниот долг е регулирана со законот кој го регулира одделниот вид на данок, но новина во Законот за даночна постапка е што сосема јасно се дефинира дека така регулираната доспеаност неможе да биде продолжена со тоа што ќе се поведе судска постапка. Доспеаноста на данокот може да биде продолжена, но само во услови кога УЈП ќе утврди дека постојат

сериозни сомневања во правилноста на одредено даночно решение или кога таквата доспеаност претставува сериозна закана за опстанок на даночниот обврзник.

Одложувањето на веќе доспеаниот данок може да се изврши само доколку постои писмено барање од даночниот обврзник, во кое јасно ќе биде обрзложено дека плаќањето претставува сериозно оптоварување и дека со плаќањето настанува битна штета. Управата за јавни приходи одлучува по барањето, а доколку го прифати, може да бара и гаранција.

Што се однесува до редовната наплата, нема некои битни новини, но сега јасно се дефинира што значи плаќање на даночниот долг, кога се смета дека е извршено плаќањето, и редоследот на плаќањето на даночниот долг, каматите, казните и трошоците за наплата.

При продажбата на недвижност на аукција, најниската цена се ограничува на 75% од проценетата вредност. Доколку првата аукција биде неуспешна, се закажува втора аукција. На втората усна јавна аукција, недвижноста не може да се продаде по цена пониска од 50% од проценетата почетна вредност

Доколку даночниот обврзник, делумно или целосно не го платил доспеаниот данок и/или доспеаните споредни даночни давачки, УЈП го опоменува даночниот обврзник. Со опомената му се наложува на даночниот обврзник, веднаш, а најдоцна во рок од една седмица, да го плати доспеаниот износ.

Кога доспеаноста настапила и кога навреме (во рок од седум дена од повикувањето да се плати) не е платен доспеаниот долг од страна на должникот и доколку спроведувањето на даночниот долг не е одложено или спречено поради примена на правен лек, се пристапува кон присилна наплата. Доспеаноста се утврдува според роковите утврдени со посебните даночни закони.

Присилната наплата на даночниот долг се извршува од целокупниот имот, приходите и побарувањата на должникот во присилната наплата, со исклучок на таксативно наведени во Законот средства и предмети, кои не можат да бидат предмет на присилна наплата.

Управата за јавни приходи може привремено да ја ограничи или временски да ја запре присилната

наплата, доколку наплатата во одреден случај е несоодветна. За соодветноста односно несоодветноста одлучува самата Управа. Несодветноста на присилната наплата подразбира нанесување на штета на даночниот обврзник со која се доведува во прашање натамошната егзистенција на истиот. Несодветноста се цени индивидуално. Меѓутоа, се остава можност за преземање на вакви дејства, сепак да има согласност од министерот за финансии.

Исто така, новина преставува изземањето од присилна наплата на две третини од нето личните примања по основ на работа, но најмногу до 150 евра во денарска противвредност од нето личните примања. Ваквото решение од една страна создава можност за заштита на даночниот обврзник, но од друга страна овозможува побогатите даночни обврзници, односно оние со поголеми примања, да плаќаат поголем износ, односно побрзо да го платат даночниот долг.

Исто така, новина преставува изземањето од присилна наплата на две третини од нето личните примања по основ на работа, но најмногу до 150 евра во денарска противвредност од нето личните примања. Ваквото решение од една страна создава можност за заштита на даночниот обврзник, но од друга страна овозможува побогатите даночни обврзници, односно оние со поголеми примања, да плаќаат поголем износ, односно побрзо да го платат даночниот долг

Што се однесува на трошоците што се наплатуваат во присилната наплата, должникот во присилната наплата во секој случај при отпочната присилната наплата треба да плати еднократна посебна такса во висина од 5% од побарувањето кое треба да биде наплатено. Останатите трошоци и нивната висина (излегување на лице место на службени лица, трошоци на чување, превоз и др), наместо да бидат определени од УЈП, сега ќе бидат пропишани од министерот за финансии.

Како и досега, присилната наплата на даночниот долг се спроведува на парични средства, парични и непарични побарувањата и други права, подвижни предмети и недвижности на должникот во присилната наплата. Предметите, средствата и недвижностите кои се предмет на присилна наплата се одредуваат со донесување на решение.

Правата на трети лица, освен членовите на семејството на должникот во присилната наплата кои тврдат дека имаат право на стварите, предметите и недвижностите кои се предмет на присилната наплата на данок, за докажување на своето право треба да поднесат излачна тужба до надлежниот суд. Доколку третото лице не приложи веродостоен доказ дека има право над таа ствар или предмет, само со налог на судот може да се запре или прекине присилната наплата.

Новина во нашето даночно право претставува и обезбедувањето на даночното побарување во присилна наплата со воспоставување на законско заложно право над ствари или имотни права на должникот во присилната наплата, кое трае до намирувањето на даночниот долг или поништувањето на даночното решение. Ова законско заложно право се воспоставува заради обезбедување за извршување на обврската и истото се воспоставува во корист на даночниот доверител – Република Македонија.

За разлика од досегашната регулатива, во овој Закон детално се уредува воспоставувањето на ова право со пропишување на постапката за воспоставување на залогот, правните ефекти на залогот,

постапката за попис на подвижни и недвижни ствари како и постапката за престанувањето на залогот, со што се придонесува за зголемување на ефикасноста за наплата на даночниот долг.

Со посебни одредби утврден е начинот и постапката на кој се врши наплатата на средствата над кои се спроведува присилната наплата. Така, наплатата на паричните средства на должникот во присилната наплата се врши со пренос од неговата сметка на уплатната сметка на Управата за јавни приходи; паричните побарувања на должникот во присилната наплата – со пренос на побарувањата на уплатната сметка на Управата за јавни приходи; готови пари и хартии од вредност – со попис и запленување и движни и недвижни ствари – со запленување и продажба по пат на аукција. Исто така, во овој дел уредена е постапката за продажба по пат на аукција, утврдувањето на почетна цена, постапката со остварените приходи и др.

Новина во делот на продажбата на движните предмети по пат на аукција е, што најниската цена по која можат да се продадат предметите е половина од проценетата вредност. Непродадените предмети на аукција, се продаваат по пат на слободна продажба. Ова значи дека, нема ограничување за продажната цена по неуспешната аукција, а ваквиот начин на реализација на присилната наплата, треба

да доведе до скратување на сегашните долги и не-ефикасни постапки на присилна наплата. Единствено ограничување на продажната цена, има за предметите од злато и сребро – единствено тие не смеат да се продаваат под берзанската цена.

При продажбата на недвижност на аукција, најниската цена се ограничува на 75% од проценетата вредност. Доколку првата аукција биде неуспешна, се закажува втора аукција. На втората усна јавна аукција, недвижноста не може да се продаде по цена пониска од 50% од проценетата почетна вредност.

Ваквото ограничување на цената при продажба на недвижност, од една страна бара реално проценување на вредноста на недвижноста, а од друга страна, заштита на должникот во присилната наплата.

Доколку се утврди дека наплатата нема да успее, или трошоците за наплата не се во сооднос со даночниот долг може да се изврши привремен отпис. Секако дека, покрај горе изнесените новини во Законот за даночна постапка, има и други решенија кои овде не беа опфатени, но кои чинат единствена целина, која треба да овозможи јасно разграничување на правата и обврските на учесниците, но и брза и ефикасна управна постапка.

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ул. „Даме Груев“ 14, 1000 Скопје,
Тел: (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 280
Интернет адреса: <http://www.finance.gov.mk>

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

М-р Никола Поповски

**ЗАМЕНИК
ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК**

Дејан Рунтевски
dejan.runtevski@finance.gov.mk

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

Снежана Делевска
Љупка Миндошева

ТЕХНИЧКИ СОРАБОТНИК

Ѓултен Далиповска

ПЕЧАТИ

Винсент Графика, Скопје

ТИРАЖ

500 примероци

ПРЕВОД

Жана Шокаровска
Маја Петровска

**ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ОВАА ПУБЛИКАЦИЈА,
ГИ МОЛИМЕ КОРИСНИЦИТЕ ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДА ГО НАВЕДАТ ИЗВОРОТ**

ISSN 1409 - 9209
Билт. Минист. Финанс.
08/09–2005